

Uppsala universitet
Teologiska institutionen
E-uppsats Bibelvetenskap
Linnea Lind, 910729-1883
Handledare: Göran Eidevall

MELLAN RADERNA

En studie om flickor i hebreiska bibeln

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställningar	5
1.3 Material	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Metod och perspektiv	7
1.6 Arbetssätt och analysmodell	8
1.7 Tidigare forskning	10
2 Analys av 1 Mos 34, Dina	12
2.1 1 Mos 34	12
2.2 Ordanalys av epitet	12
2.2.1 Namnet נִינָה	12
2.2.2 בַּת	12
2.2.3 נִעְרָה och הַלְוָיָה	13
2.2.4 אָהוּת	14
2.2.5 זִנְיָה	15
2.3 Berättelsens struktur	15
2.3.1 Exposition (vers 1-4)	15
2.3.2 Komplikation (vers 5-24)	19
2.3.3 Upplösning (vers 25-31)	21
2.4 Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering	22
2.5 Karaktärisering av Dina	23
2.5.1 Vad texten säger	23
2.5.2 Vad kontexten säger	24
2.5.3 Vad texten inte säger	26
3 Analys av 2 Sam 13:1-22, Tamar	28
3.1 2 Sam 13:1-22	28
3.2 Ordanalys av epitet	28
3.2.1 אָהוּת	28
3.2.2 Namnet תָּמָר	29

3.2.3	בְּתוּלָה	30
3.2.4	אֵת-תָּא	30
3.2.5	בְּנוֹת-הַמְּלָךְ	30
3.3	Berättelsens struktur	31
3.3.1	<i>Exposition (vers 1-5)</i>	31
3.3.2	<i>Komplikation (vers 6-17)</i>	32
3.3.3	<i>Upplösning (vers 18-22)</i>	35
3.4	Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering	37
3.5	Karaktärisering av Tamar	38
3.5.1	<i>Vad texten säger</i>	38
3.5.2	<i>Vad kontexten säger</i>	39
3.5.3	<i>Vad texten inte säger</i>	41
4	Analys av Dom 11:29-40, Jeftas dotter	44
4.1	Dom 11:29-40	44
4.2	Ordanalys av epitet	44
4.2.1	בַּת	44
4.2.2	יְהוֹיָדָה	44
4.2.3	עַכֵּר	45
4.2.4	בְּתוּלִים	45
4.3	Att inte namnges	46
4.4	Berättelsens struktur	46
4.4.1	<i>Exposition (vers 29-31)</i>	46
4.4.2	<i>Komplikation (vers 32-36)</i>	48
4.4.3	<i>Upplösning (vers 37-40)</i>	50
4.5	Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering	51
4.6	Karaktärisering av Jeftas dotter	52
4.6.1	<i>Vad texten säger</i>	52
4.6.2	<i>Vad kontexten säger</i>	53
4.6.3	<i>Vad texten inte säger</i>	55
5	Slutdiskussion	58
5.1	Jämförelse mellan de tre berättelsernas flickor	58
5.2	Berättelsernas funktioner i vår tid	61

Förkortningar	63
Litteraturförteckning	63
Textutgåvor och översättningar	63
Lexikon	63
Referenslitteratur	63
Bilagor	
<i>Bilaga 1, 1 Mos 34</i>	66
<i>Bilaga 2, 2 Sam 13:1-22</i>	69
<i>Bilaga 3, Dom 11:29-40</i>	71

1 Inledning

Den hebreiska bibeln rymmer många olika karaktärer. Vi får möta unga och gamla, män och kvinnor, fattiga och rika. Men det betyder inte att utrymmet är jämnt fördelat vad gäller kön och ålder. I de bibliska berättelserna har de vuxna männen övertaget, både vad gäller vilka som får utrymme i berättelserna och vilka som berättar dem. Mångfalden i bibelns berättelser ger oss samtidigt möjligheten att lyfta fram de marginaliserade. De utsattas röster, de vilkas röster tystas ner, de vars röster inte riktigt räknas. Längst från makten och berättelsernas fokus finns flickorna. Därför berättas här flickornas historier. Termen är just flickorna, inte de unga kvinnorna, för att förstärka att de varken är män eller vuxna och därför står lägst i hierarkin. Det är de bibliska flickorna, som om de hade haft chansen, också skulle ha ropat: ”me too”!

1.1 Syfte

Studien syftar till att granska framställningar av flickor i hebreiska bibeln utifrån ett feministiskt perspektiv och ett perspektiv som sätter barnet i fokus. Det sistnämnda utgår från grundantagandet att det händer något med berättelserna när barnet får vara i fokus och när man som läsare är medveten om att de utsatta karaktärerna är just barn. Utsattheten ökar ytterligare och möjligheten att de själva ska kunna påverka sin situation minskar. I studien betonas detta perspektiv genom den konsekventa användningen av termen ”flicka”. Syftet är att synliggöra dessa flickor och att de ska vara i fokus för textens tolkning, innehållet ses utifrån deras perspektiv. Intentionen är således att lyfta fram deras utsatthet och marginalisering men att också söka efter det som kan ge en mer fullständig gestaltning av flickorna. En bredare bild underlättar också ett delsyfte med studien, att relatera bibelns flickor och deras berättelser till frågor som är relevanta för vår tids flickor. Studien sätter därmed också berättelserna om flickorna i bibeln i en nutida kontext. Kan flickornas berättelser tala till samtiden? Urvalet av texter är endast en mindre del av den hebreiska bibelns porträttering av flickor, vilket ger vissa begränsningar i möjligheterna att dra generella slutsatser utifrån studien. Samtidigt ger de utvalda texterna en enhetlig bild av hur marginaliserade och utsatta de bibliska flickorna faktiskt var.

1.2 Frågeställningar

Studien utgår från två övergripande frågor, vilka också besvaras i studiens slutsatser. Frågorna är:

- Hur porträtteras flickorna i de utvalda texterna 1 Mos 34, 2 Sam 13:1-22 och Dom 11:29-40?
- Uttrycker berättelserna explicit flickornas egna perspektiv eller kan deras perspektiv på något annat sätt urskiljas?

För att besvara frågorna har följande delfrågor identifierats:

- Vilka typer av karaktärer är flickorna?

- Hur utvecklas flickornas karaktärer under berättelserna?
- Hur uttrycks flickornas relationer till andra karaktärer i berättelserna?
- Var i berättelserna syns flickornas perspektiv och var syns de inte?

Dessa frågor tillför olika perspektiv på hur flickorna porträtteras. De bidrar också till en nyanserad beskrivning av vilket utrymme flickornas perspektiv får i berättelserna.

1.3 Material

I studien granskas tre berättande texter i den hebreiska bibeln. Konkreta barn återfinns i den hebreiska bibeln främst i de berättande texterna (Larsson och Stenström 2012, 15). Den första texten som studeras, där tolkningen fokuserar på karaktären Dina, återfinns i 1 Mos 34. Tolkningen av den andra texten, 2 Sam 13:1-22, fokuserar på karaktären Tamar. I tolkningen av den tredje texten, hämtad från Dom 11:29-40, är Jeftas dotter i fokus.

1.4 Avgränsningar

En första avgränsning i studien rör urvalet av berättelser. Antalet berättelser om flickor i hebreiska bibeln är begränsat men det finns fler än de tre som i studien granskas. Ett gemensamt drag för många av dessa flickor är att de befinner sig i utsatta positioner eller på ett eller annat sätt drabbas under berättelsens gång (Larsson och Stenström 2012, 48). Exempelvis finns i 2 Kung 5:1-19 berättelsen om den israelitiska flicka som kidnappas och blir slav hos den arameiska befälhavaren Naaman. Flickan berättar om profeten Elisha, vilket leder till att Naaman botas från sin spetälska. De utvalda texterna visar dock mer explicit på en flickas utsatthet. Texterna tillhör de mörkaste berättelserna i hebreiska bibeln. Det är också därför de har valts ut. Studien fokuserar på flickans utsatthet och marginalisering och därför är de hemskaste av texter också mest passande.

Vidare har frågan om att kunna urskilja likheter och skillnader i berättelserna varit relevant i texturvalet. De berättelser som analyseras har därför både delar som förenar dem och som skiljer dem åt. Faith Parker (2012, 189) använder sig i sin analys av barn i Elishacykeln av jämförelser mellan olika karaktärer. Hon menar att karaktärerna kan utvärdera varandra. Detta är något som studien kommer inspireras av. Jämförelser mellan de tre flickorna ska bidra till att klargöra hur de porträtteras.

En fråga som uppstår i texturvalet är hur texterna i sig bör avgränsas. En andra avgränsning handlar således om en berättelses början och slut. Gunn och Fewell (1993, 111) skriver om att hur de bibliska berättelserna definieras är av betydelse för dess innebörd. De menar också att läsarens subjektiva bedömning är med och bestämmer var en berättelse börjar och slutar. Detta resonemang är betydelsefullt i studien då det skapar en frihet i avgränsningen, om än också vissa svårigheter. Då studien är koncentrerad till berättelsernas flickor skulle berättelserna kunna avgränsas genom deras

faktiska närvaro i texten. Samtidigt bör man se till vilka omgivande delar av berättelsen som har inverkan på flickans karaktär. I berättelsen om Dina försvinner hon snabbt från texten men de händelser som följer utgår från det hon blivit utsatt för. Texten kan således inte begränsas till de verser där hon explicit är närvarande. I studien har därför texterna avgränsats utifrån frågorna: När är flickan närvarande i berättelsen? Vilka delar av den större berättelsen säger något om hennes karaktär trots att hon inte är närvarande? Vilka händelser och andra karaktärer påverkar porträtteringen av henne?

1.5 Metod och perspektiv

Då studien analyserar berättande texter och främst är intresserad av karaktärsbeskrivningar utgår texttolkningen från en narrativ-kritisk metod. Grunden för hur metoden används kan summeras med hjälp av Gunn och Fewells (1993, 9-10) sammanfattande formuleringar om hur narrativen betraktas. De uttrycker att den slutgiltiga textformen är primär i texttolkningen och att fokus är att konstruera berättelsevärlden för att kunna identifiera dess frågor om världen och mänskligheten. Metoden syftar således inte till att rekonstruera historien bakom berättelserna. I metoden betraktas berättelserna som bärare av multipla innebörder, det finns ingen strävan efter att påvisa en texts enda betydelse. Varje tolkning är subjektiv vilket gör att berättelsens betydelse skapas i relation till den som läser. Texter bär på en inre instabilitet och föränderlighet. Dessa formuleringar fungerar som en bra grund för studien då den har som avsikt att betrakta berättelserna som de är men ur särskilda perspektiv. De tre texterna kommer följaktligen att granskas som just berättelser, självständiga och med en början och ett slut. Fokus är att läsa texterna utifrån studiens specifika syfte och perspektiv.

Då flickornas karaktärer är det mest centrala genomlysas analyserna av ett fokus på deras handlingar, tal och perspektiv samt vilket utrymme detta ges. Viktigt är därför också att analysera hur de fungerar som subjekt kontra objekt. Får de handla och tala och i vilken utsträckning? Analysredskapet är hämtat från narratologen Bal (2009, 203-204). Ett viktigt begrepp är då också subjektstatus; det vill säga hur mycket subjekt de tillåts vara i berättelsen (Sjöberg 2006, 203-204).

De karaktärer som granskas bär på två marginaliserade röster, kvinnans röst och barnets röst. Ett grundantagande, hämtat från Exum (2007, 65-69), är att bibeltexter är skrivna från en androcentrisk världsbild där den vuxne mannens perspektiv är normerande. För att utvärdera flickornas karaktärer krävs således både ett feministiskt perspektiv och ett barnperspektiv. Exum (2007, 65-69) uttrycker att ett feministiskt perspektiv åskådliggör maktrelationer mellan män och kvinnor och påvisar bibeltexters inbyggda strategier för att rättfärdiga detta. Den feministiska ansatsen kan vidare tillämpas för att lyfta fram de kvinnliga karaktärerna och formulera frågor om deras liv och

perspektiv. Exums sammanfattning av det feministiska perspektivets funktion kommer att fungera som grund för hur perspektivet används i studien.

Barnperspektivet kan på liknande sätt synliggöra barnets marginaliserade röst. I studien fungerar barnperspektivet som ett särskilt förhållningssätt till texterna. En viktig grund i studien är Fewells (2013, 25-27) ingång där hon söker efter de barn som finns i berättelsernas marginaler. Vidare inspiration är bibelläsningar där barnet är i fokus (se Larsson och Stenström 2012 och Faith Parker 2012).

En narrativ-kritisk metod fokuserar som konstaterat inte på texternas historicitet. Däremot kan en inblick i kvinnors och barns, och särskilt flickors, roller i berättelsernas historiska kontexter ge ytterligare förståelse för flickorna och varför de porträtteras som de gör. I studien kommer därför relationen mellan flickor i den narrativa världen och det antika Israel att analyseras. Grunden för detta är feministisk forskning och den barnperspektivforskning som granskar barn i hebreiska bibeln och antika Israel.

1.6 Arbetssätt och analysmodell

Ett första steg i studien var att närläsa de tre berättelserna med syftet att formulera delfrågor som kan hjälpa till att besvara studiens huvudsakliga frågeställningar. Utifrån dessa frågor har relevanta narrativ-kritiska verktyg valts ut. Då studien fokuserar på karaktärer är redskap för karaktärsanalyser av störst intresse. Även de teorier om narrativ som i grunden inte fokuserar på karaktärer används ur ett perspektiv som fokuserar på flickorna. De tre berättelserna analyseras var för sig med hjälp av de valda narrativ-kritiska verktygen. I samtliga analysdelar närvarar det feministiska perspektivet i kombination med ett fokus på flickorna som barn.

I analysernas första del granskas berättelserna genom de hebreiska epitet som flickorna tillskrivs. Det analytiska verktyget tar avstamp i resonemang om att en berättelses språk och ordval bär viktiga narratologiska betydelser. Även uppfattningen att olika typer av karaktärsbeskrivningar är till hjälp för att utvärdera en karaktär är av relevans (Gunn och Fewell 1993, 57-58, 147). De termer som granskas närmare är således de som har en central betydelse för berättelsen och rymmer viktig information om flickorna och deras berättelser. Samtliga ord är termer som beskriver flickorna; deras namn och de epitet som flickorna tillskrivs. I ordanalysen utreds också de begrepp som påvisar att flickorna är barn, vilket är angeläget för studien. Då de hebreiska orden för barn är många och flertalet av dem används inkonsekvent är också äktenskapet ett användbart kriterium. Äktenskapet kan betraktas som en övergång till det vuxna livet (Larsson och Stenström 2012, 6-7). Studiens grundvillkor för att visa att karaktärerna är flickor är därför att de är karaktärer som står i beroendeställning till sin ursprungsfamilj. Ordanalyser av andra termer med narrativa betydelser är insprängda i analysernas senare delar.

I nästa steg granskas texterna genom förståelsen för en berättelses struktur. Generellt sett innehåller berättelser en exposition, en komplikation och en upplösning (se exempelvis Gunn och Fewell 1993, 101-102). I studien används den generella strukturen för en berättelse som ett analysredskap. Syftet är att strukturera berättelserna och markera viktiga händelser men också att utvärdera flickornas roller i den större berättelsen. Verktøget bidrar till att betrakta berättelsen ur karaktärernas olika perspektiv. Fokus är att granska flickornas delaktighet i de viktiga delarna av strukturen samt att formulera exposition, komplikation och upplösning ur flickornas perspektiv.

Därefter följer en analysdel som riktar in sig på den berättande rösten och vilket utrymme berättelsernas karaktärer får. Ett verktyg som används är att granska samspelet mellan berättarröst och karaktärernas röster. Detta är främst hämtat från Alter (1981, 63-66). Den berättande rösten och karaktärernas röster är de två källor som ger information om karaktärerna. Samspelet mellan dessa kan visa på betoningar i berättelserna och öppna för flera tolkningsperspektiv, då de olika rösterna kan uppfatta och förhålla sig till det som händer på skilda sätt. En viktig del i detta är också Schmidts (2010, 118) klargörande att karaktären alltid är underordnad berättarrösten. Berättaren kan modifiera det som karaktären vill ha sagt och berättelsen är därför på något sätt alltid berättarens. Relevant vad gäller relationen mellan berättarrösten och karaktärerna är återigen de teorier om karaktärsbeskrivningar som finns beskrivna hos Gunn och Fewell (1993, 57-58). Detta eftersom karaktärsbeskrivningar generellt sett kan tillskrivas berättarrösten.

I analysdelen används också begreppet fokalisering som är hämtat från Bal (2009, 145-151). Fokalisering innebär att en berättelses händelser alltid presenteras från ett visst perspektiv. Begreppet påvisar relationen mellan det som finns i berättelsen och det som når fram till läsaren. Bal använder sig också av begreppet fokalisator. Fokalisatorn är den punkt utifrån vilken händelserna beskrivs. Denna punkt kan finnas både inom och utanför en berättelses karaktärer och punkten kan förflyttas genom berättelsen. När en karaktär fungerar som fokalisator får den ett övertag i berättelsen. Berättelserna kommer således granskas genom att se på berättarröstens funktion, karaktärernas utrymme och hur fokaliseringen fungerar. Dessa verktyg bidrar till att skapa en mer nyanserad porträttering av flickan och skapar också möjlighet att utvärdera hennes subjektstatus.

I analysernas sista del rekonstrueras flickornas karaktärer med hjälp av insikterna från de tidigare analysdelarna. Syftet är att föra samman all information som finns om en karaktär för att skapa en så fullständig bild som möjligt. Utifrån det kan man skapa en uppfattning om vem karaktären är (se exempelvis Bal 2009, 126-127 och Gunn och Fewell 1993, 75). I studien tillämpas främst Forsters (1962, 75-85) distinktion mellan runda och platta karaktärer för att sammanfatta flickornas karaktärer i berättelserna. De runda karaktärerna har fler karaktärsdrag, vilka även kan vara motsägelsefulla. Runda karaktärer kan under berättelsernas gång utvecklas och förändras. De platta

karaktärerna är mer förutsägbara och besitter färre kvaliteter. Karaktärerna kan i vissa fall snarast betraktas som agenter vars enda uppgift är att fylla en funktion i handlingen.

Förutom att sammanfatta vad texten säger om flickornas karaktärer rymmer den sista analysdelen också två andra rubriker. I ”vad kontexten säger” är syftet att utvärdera hur den historiska kontextens bild av flickor speglas i texten och således skapa ytterligare förståelse för varför texten ser ut som den gör. För att göra detta används forskning som pekar på flickans roll och position i hebreiska bibeln och dess historiska kontexter. Berättelsernas litterära kontexter granskas också när detta är relevant för flickorna och deras berättelser.

I den allra sista delen, ”vad texten inte säger”, används det feministiska perspektivet och barnperspektivet för att framhäva de marginaliserade rösterna. Analysdelen grundas i Fewells (2013, 32-39) barnperspektivforskning där hon använder berättelsernas glapp för att få fram barnens perspektiv. Hon betonar att en berättelse inbegriper en mångfald av betydelser och att de glapp som finns ger läsaren utrymme att avbryta. Hon menar att en ansvarsfull läsning innebär att våga avbryta, finna en annan läsning och således kunna relatera berättelsen till samtiden. Viktig är också Faith Parkers (2012, 84-86) påminnelse om att bedömningen av vilka karaktärer som anses vara centrala respektive marginella är subjektiv. Den feministiska bibelforskningen betonar även det etiska ansvarstagandet och söker i det patriarkala ramverkets glapp för att kunna höja de kvinnliga rösterna (se exempelvis Blyth 2009, 491-503). Analysdelen går dock också att relatera till teorier om narrativ. Det finns teorier om att bibelberättelser har öppna karaktärskonstruktioner, vilket gör det möjligt för läsaren att spekulera kring karaktärerna. Det bör dock klargöras att sådana spekulationer endast är möjliga så länge de används som just spekulationer och inte utger sig för att skapa en definitiv tolkning av en karaktär (Gunn och Fewell 1993, 49-51). Då de karaktärer som granskas på förhand bedöms ha ett ytterst begränsat utrymme i berättelserna är spekulationerna dock av stor vikt. I denna analysdel hjälper samtidens frågor till att skapa andra dimensioner i flickornas karaktärer.

1.7 Tidigare forskning

De tre berättelserna har analyserats av ett flertal feministiska exegeter. I dessa analyser har de kvinnliga karaktärerna och texternas patriarkala strukturer stått i fokus. Vad gäller berättelsen om Dina råder relativt stor konsensus om hennes utsatthet. Hon ses som en marginaliserad karaktär vars perspektiv är svårt att synliggöra (se exempelvis Graetz 1993 och Bader 2006). Den fråga som fått stort diskussionsutrymme inom exegetiken är huruvida det hon utsätts för bör beskrivas som en våldtäkt eller inte (Clark 2007, 143-148). Vidare använder vissa feministiska exegeter de glapp som skapas av Dinas marginalisering för att frambringa nya perspektiv på berättelsen (se exempelvis Blyth 2009). Även i feministiska analyser av berättelsen om Tamar ges stort utrymme för hennes

utsatthet. Där råder större konsensus om att hon blir våldtagen (Scholz 2010, 39). Det som istället diskuteras inom exegetiken är hur stort utrymme Tamars perspektiv egentligen får samt motiven bakom hennes handlingar och yttranden (se exempelvis Bohmbach 2014 och Tribble 1984, 37-57). I berättelsen om Jeftas dotter finns det feministiska forskare som lyfter fram hennes karaktär och pekar på hennes aktivitet och synliga perspektiv i berättelsen. Det finns dock också de som är betydligt mer kritiska till att hennes karaktär ges utrymme och i högre grad betonar det patriarkala ramverket (se exempelvis Tribble 1984, 93-109 och Fuchs 2000, 177-199). I studien förs en dialog med flertalet av dessa feministiska exegeter och deras perspektiv på berättelserna.

Berättelserna om Dina, Tamar och Jeftas dotter har också studerats utifrån läsningar med barnet i fokus (se exempelvis Larsson och Stenström 2012, 51-53, 57-59 och Fewell 2003, 67-82). Denna forskning används som stöd för att i större utsträckning läsa berättelsen ur barnets perspektiv. I studien tillämpas också barnperspektivforskning som generellt förklarar barnets värde och roll i antika Israel och hebreiska bibeln (se exempelvis Garroway 2014 och Steinberg 2013). Detta för att skapa en större förståelse varför flickorna porträtteras som de gör.

Med stöd i tidigare forskning utvecklas i studien det feministiska perspektivet genom ett fokus på barnets, flickornas, perspektiv. Karaktärerna är flickor, inte vuxna kvinnor, vilket skapar en ytterligare dimension i utsattheten och marginaliseringen.

2 Analys av 1 Mos 34, Dina

Nedan följer en analys av 1 Mos 34. Analysen görs enligt den mall som beskrivits på sidorna 8-10. De olika analysdelarna är delvis åtskilda men material från de tidigare kategorierna används också senare i analysen. I samtliga delar av analysen är karaktären Dina och hennes berättelse i fokus.

2.1 1 Mos 34

1 Mos 34 är en berättelse om Jakobs familj. Jakobs familj har slagit läger utanför Shekems stad i Kanaan (1 Mos 33:18). I 1 Mos 34 berättas om mötet mellan Shekem, som är son till landets hövding Hamor, och Jakobs dotter Dina och mötets efterföljder. För att kunna följa analysen finns den hebreiska texten, hämtad från *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, och översättningen från *Bibel 2000* bifogat som bilaga 1.

2.2 Ordanalys av epitet

2.2.1 Namnet דינה

Det första ord som används om Dina är hennes namn (vers 1). I hebreiska bibeln kan barn bära namn som rymmer information som är av vikt i berättelsen (se exempelvis Larsson och Stenström 2012, 25-26). Det hebreiska namnet דינה härleds till verbet דן som betyder ”att döma” (CDCH 2009, 78). Dinas namn kan förstås som en feminin form av substantivet från samma rot. Så fungerar exempelvis substantivet från verbet ”att sjunga”. Namnet får således översättningen ”dom” eller ”rättsfall”. Intressant är att Dinas födsel och namngivande beskrivs i 1 Mos 30:21 men att hennes namn inte får någon förklaring. Hon skiljer sig därmed från sina systrar, som inte namnges, och sina bröder, vilkas namn förklaras. En rimlig förklaring till det sistnämnda är att Dina till skillnad från sina tolv bröder inte kommer att bli ledare för en stam. Förklaringarna av sönerns namn är en del av dessa stamfaderstraditioner (Meyers 1992, 200). Utifrån teorin att namnet har information är det relevant att ha namnets betydelse i åtanke när berättelsen analyseras. Till skillnad från sina systrar namnges Dina, vilket också pekar på att hennes namn har en särskild betydelse.

2.2.2 בת

I vers 1 följs Dinas namn av beskrivningen: ”den dotter som Lea hade fött åt Jakob”. Genom epitetet בת, ”dotter”, bidrar både Lea och Jakob till Dinas karaktärsbeskrivning. Hon identifieras med hjälp av deras namn. Det finns vidare en narrativ betydelse i vems dotter Dina är och i hur detta presenteras. Från tidigare berättelser i 1 Mos får man veta att Lea är Jakobs oälskade fru (1 Mos 29:30). Detta skapar frågor om också Dina var drabbad av brist på kärlek. Genom att introducera Dina som Leas dotter kan läsaren vidare göra en koppling mellan henne och Simon och Levi, vars namn nämns i vers 25. Simon och Levi har också Lea som mamma (1 Mos 29:33-34).

Noteras bör dock också att mamman inte närvarar i berättelsen. Hon nämns endast i presentationen av dottern. Enligt Bader (2006, 90) visar den indirekta referensen till Jakob i introduktionen av Dina att han inte kommer att ha en central roll i narrativet. Stiebert (2013, 50-51) noterar vidare kontrasten mellan att Dina presenteras som Leas dotter men identifieras som Jakobs dotter när hon blivit våldtagen (vers 3). Dessa observationer visar att tillämpningen av epitetet **בַּת** både säger något om Dina, hon kanske inte värderades särskilt högt på grund av sin mammas ställning, men också något om hennes pappa. Våldtäkten påverkade Jakob och relateras på ett eller annat sätt till honom.

Termen **בַּת** är ett nyckelord i berättelsen. Det används om Dina men också om andra flickor i verserna 9 och 16. 1 Mos 34 är ett exempel på att attributet också kan användas av en flickas bröder (Stiebert 2013, 25-26). I 1 Mos 34 används termen ”dotter” av både Jakob och Dinas bröder. Bröderna omnämner Dina som sin dotter i vers 17 och i vers 8 talar Shekems pappa Hamor om ”deras dotter”. Att bröderna använder och relateras till epitetet skapar dock vissa frågor. Ett rimligt antagande är att epitetet och dess tillämpning ska relateras till makt. Ett barn var i den hebreiska bibelns kontext till stor del en ekonomisk tillgång och pappans ägodel (se exempelvis Steinberg 2013, 52 och Koepf-Taylor 2013, 31). Dessa värden ryms inom termen **בַּת** och att bröderna använder ordet visar därför på att också de hade, eller ville ha, viss auktoritet i relation till Dina. Stiebert (2013, 25-26) drar liknande slutsatser men menar också att brödernas användning av termen visar att de både beskyddar Dina och kritiserar hur Jakob hanterar situationen. Utifrån barnperspektivet antas denna tolkning i studien. Pappan hade till uppgift att skydda sin dotters sexualitet, då det var där hennes värde fanns (Garroway 2014, 168-172). Också detta perspektiv ryms i termen som bröderna använder. Oavsett vem som talar om dottern avses en ägodel som måste skyddas. En uppgift som pappan förväntades sköta.

Som konstaterats i studiens inledande del är flickorna den raka motsatsen till de vuxna männen, som privilegieras i de bibliska berättelserna. Jakob, Dinas pappa, är en av dessa. Stiebert (2013, 5-6) diskuterar relationen mellan pappor och döttrar i hebreiska bibeln och lyfter fram forskning som betonar de skillnader som finns mellan de två familjemedlemmarna. Pappor och döttrar är de som står längst ifrån varandra vad gäller ålder, kön, auktoritet och kulturell privilegiering. Vidare verkar de i olika samhällsliga sfärer. Relationen mellan Dina och Jakob blir således ytterst intressant för studien. Att Dinas pappa finns närvarande i narrativet kan hjälpa till att påvisa skillnader i hur män respektive flickor behandlas i och av berättelsen.

2.2.3 **נַעֲרָה** och **יְלֵדָה**?

När Shekem omnämner Dina använder han i vers 4 termen **יְלֵדָה** och i vers 12 termen **נַעֲרָה**. Dessa termer kan enligt lexikon visa på att hon är ett barn. Båda termerna kan översättas till ”flicka” (CDCH 2009, 154, 277). I studien används dock Larsson och Stenströms definition av barn

där äktenskapet visar på om en karaktär är barn eller vuxen. Detta stöds också av annan barnperspektivforskning. Garroway (2014, 10) uttrycker i sina studier av barn i antika Främre Orienten att alla som befann sig mellan födsel och äktenskap kan definieras som barn. Således kan inga slutsatser om att Dina är ett barn dras genom de epitet Shekem tillskriver henne.

Barnperspektivforskningen ger dock termerna en annan signifikans. I Steinbergs (2013, 37) forskning om barn i hebreiska bibeln analyserar hon de två ”flickstermer” som används om Dina. Hon menar att נַעֲרָה indikerar att Dina står i beroendeställning till sin pappa medan הַלְוָיָה rymmer en viss självständighet. Den sista termen indikerar att Shekem betraktar Dina som en självständig, ung kvinna. Utifrån *CDCH* är det dock svårt att dra dessa slutsatser. הַלְוָיָה är genom sina förekomster en mer neutral term som i regel inte översätts med något annat än ”flicka”. נַעֲרָה visar tydligare en beroendeställning då den förutom ”flicka” också kan översättas till ”tjänarinna”. En viss skillnad finns alltså mellan de två termer Shekem använder om Dina men det är svårt att argumentera för att Shekem ser henne som en självständig kvinna.

I motsats till Steinberg betonar Clark (2007, 149-150) i sin tolkning att Shekem refererar till Dina som ett barn och inte som en ung kvinna. Genom att omtala henne som en flicka syns hos Shekem en vilja att äga och kontrollera henne. Som ovan nämnts är det svårt att utifrån termerna för ”flicka” dra slutsatsen att Dina är ett barn. Dock går det att argumentera för att hon är ett barn. Utifrån berättelsen kan antas att hon bor tillsammans med sin familj samt att hon är oskuld, vilka båda är tecken på att hon är ogift och inte övergått till vuxenlivet. Då Dina bedöms vara en flicka blir också Clarks teori intressant. På samma sätt som Dinas pappa och bröder omtalar henne finns i epitetet Shekem tillskriver henne ett maktbegär och en vilja att äga henne.

2.2.4 אָחוֹת

När Dinas bröder gör entré i berättelsen tillskrivs hon också i vers 13 epitetet אָחוֹת. Termen betyder ”syster”. Bader (2006, 120-121) menar att termen får en narrativ betydelse genom situationerna den används i. Denna teori går att applicera på flera ställen i berättelsen. Tillämpningen av termen ”syster” ger ytterligare stöd för att det pågår en maktkamp om Dina mellan hennes bröder och pappan. Hon beskrivs i vers 8 och 17 som deras dotter men på övriga ställen som deras syster. Det är oklart vilken auktoritet de har i relation till henne. Är det en brors auktoritet eller en pappas? Vidare refereras konstant till syskonbanden när berättarrösten presenterar motiven för brödernas handlande. Ett exempel går att återfinna i vers 13 där bröderna ger Shekem ett svekfullt svar eftersom att han förorenat/skändat deras syster. Termen ”syster” säger således något om relationen mellan Dina och de andra karaktärerna. Den visar på de andra karaktärernas kontroll över henne och hur syskonrelationer kan rättfärdiga handlingar. Den rymmer också, tillsammans med termen ”dotter”, den konflikt som byggs upp mellan Jakob och hans söner.

2.2.5 הַזְנוּהָ

I berättelsens avslutande vers 31, används participformen הַזְנוּהָ av verbet הִזְנָה, om Dina. Enligt lexikon används participet som ett substantiv och översätts till ”prostituerad” (CDCH 2009, 101). Bird (1997, 221-222) utreder begreppet och klargör att verbets grundläggande betydelse är relaterad till utomäktenskapligt sex. Generellt är termen knuten till kvinnor då äktenskapet för kvinnor, till skillnad från män, var den avgörande faktorn för plikter och laglig status. Den gifta kvinnans sexualitet tillhörde hennes man. Dessförinnan var det utomäktenskapliga sexet ett brott mot flickans pappa och hans hus. Hans, och familjens, heder var kopplad till hennes oskuld. Birds ordanalys ger en förklaring till hur epitetet ska förstås i berättelsen. Det handlar inte om att Dina är en prostituerad utan att Shekem haft sex med henne innan de ingått äktenskap. Den sista meningens formulering stödjer detta. Det står att ”han gjort”, עָשָׂה, mot Dina som mot ”en prostituerad”, הַזְנוּהָ, alltså inte att hon är en. Tydligt är att det återigen handlar om vem det är som har makt över henne.

Vidare kan begreppets narrativa innebörd diskuteras. Bader (2006, 110-112) presenterar utifrån tidigare tolkningar förslaget att termen omfattar en kritik som är riktad mot både Shekem och Jakob. Att Shekem kritiseras är uppenbart då han och det han gjort genom hela narrativet fördöms av berättarrösten. Detta diskuteras mer utförligt senare i analysen. Dock kan också kritik av hur Jakob hanterat situationen tolkas in i sönerns avslutande replik. Kanske riktar sönerna kritik mot att Jakob var villig att kompromissa med sin dotters heder för att få fler rättigheter i hivéernas land? Kanske indikerar termen att Jakobs beteende, hans passivitet och accepterande av gåvor från Hamor och Shekem, liknar en hallicks? Bröderna vill däremot inte få betalt för Shekems sex med Dina. Baders teorier överensstämmer både med Birds ordanalys och barnperspektivets förståelse att pappan hade till uppgift att beskydda sin dotters sexualitet. Det är således sannolikt att det bröderna säger både kan tolkas som en kritik mot den som tagit Dinas oskuld och den som misslyckats med att bevara den.

De epitet som diskuterats ger information om både Dina och berättelsen i stort. Framst ger de information om hennes familjerelationer, om hur andra uppfattar henne, men de ger också vissa indikationer på hur berättelsen kommer fortskrida. Det sista epitetet skiljer sig på flertalet sätt från de tidigare. Det är betydligt mer värderande och kraftfullt. Då detta epitet är det sista som beskriver Dina kommer det att ges ytterligare utrymme i samband med analysen av berättelsens upplösning.

2.3 Berättelsens struktur

2.3.1 Exposition (vers 1-4)

I expositionen byggs berättelsevärlden upp och berättelsens händelsekedja inleds (Gunn och Fewell 1993, 102). I berättelsens första vers byggs berättelsevärlden upp genom att Dina introduceras och förflyttas till en ny plats. Dina är subjekt för det första verbet i berättelsen, אָנַחְתָּהּ, som betyder ”hon

gick ut”. Dina går ut för att träffa traktens flickor. Det finns olika tolkningar av vad det verb Dina tillskrivs egentligen innebär. Graetz (1993, 312) diskuterar huruvida verbet kan innehålla en inbyggd kritik av Dinas handling. Flickor i giftasålder gick vanligtvis inte ut själva. Detta har därför lett till frågor om Dina genom sitt enda verb kan bli ansvarig för det som sedan händer henne och om hon avsiktligt visar sig för Shekem. Graetz använder dock istället verbet och dess eventuella inbyggda kritik som ett tecken på en längtan efter frihet och självförverkligande hos Dina. Ytterligare en tolkning är att Dina genom sin handling visar att hon är positiv till interkulturella relationer. Hon går ut för att träffa traktens flickor (Bechtel 1994, 32). Dessa riskerar dock att bli övertolkningar. Ett rimligt antagande är istället att verbet används för att förflytta Dina så att berättelsen kan inledas. Dina förflyttas från den skyddade plats som hemmet var. En flicka var i en utsatt position och hennes utsatthet blev större ju längre hon befann sig från de män som hade till uppgift att beskydda henne. Hennes förflyttning visar således på att hon nu befinner sig på en plats där risken för att något ska hända är större. Detta bygger således upp spänningen i berättelsen. Bader (2006, 90-91) beskriver berättelsens första vers som gynocentrisk. Det är Dina som är i fokus och de karaktärer hon ska träffa är också kvinnor. Att Dina är den karaktär som först introduceras i berättelsen samt att den första versen bara handlar om henne kan förstås som att hon kommer vara en viktig karaktär i berättelsen. Hon är ensamt subjekt i berättelsens inledande vers.

I vers två sker ett subjektskifte. På flera sätt är detta subjektskifte skarpt. Den handling som inleder berättelsen fullföljs aldrig. Läsaren får aldrig veta om Dina träffar traktens flickor. Dina blir heller aldrig mer subjekt för något verb. Det enda handling hon tillskrivs avbryts. Subjektskiftet blir således en tydlig brytpunkt. I vers 2 tar Shekem över rollen som subjekt och versen kan i kontrast till vers 1, med Baders (2006, 91) termer, snarast förstås som androcentrisk. De verb som följer visar tydligt på subjektskiftet. I vers 2 är Shekem subjekt för fyra verb som alla har Dina som objekt. Den första handlingen, וַיִּרְא אֶת־הָאִשָּׁה, betyder ”han såg henne”. Verbet רָאָה ger en indikation på vad som kommer hända i berättelsen. Bader (2006, 91) belyser en relevant parallell till berättelserna i 1 Mos 12, 20 och 26, där kvinnor blir sedda av ledargestalter från andra folkgrupper. En läsare kan med hjälp av de berättelserna ana att något kommer hända Dina. Detta förstärks av vetskapen att Jakob kanske inte bryr sig särskilt mycket om Dina då hon är Leas dotter. Dina har förflyttat sig till en osäker plats och narrativet pekar på flera sätt på att något kommer att hända.

De andra verben i vers 2 är nära relaterade till tolkningshistoriens diskussion om huruvida Dina blev våldtagen eller inte. Clark (2007, 143-154) beskriver två tolkningslinjer som går emot varandra. Den första tolkningen innebär att de hebreiska verben inte inbegriper sexuellt våld. Texten kan därför istället i första hand handla om inställningen till relationer mellan hivéer och israeliter (se exempelvis Brueggemann 1982, 275-280). I den andra tolkningslinjen betraktas händelsen som en våldtäkt (se exempelvis von Rad 1972, 330-335). Clarks redogörelse visar att det

finns en otydlighet i verbens betydelse och att detta bidrar till skilda tolkningar av texten.

Svårtolkade verb påverkar också texten som en berättelse. För att förstå karaktären Dina och hennes berättelse är det därför relevant att utreda hur Shekems första handling bör förstås, om Dina enligt texten blev våldtagen. Det görs genom en analys av de ytterligare tre verb Shekem tillskrivs i vers 2.

Versens andra handling, וַיִּקַּח אֹתָהּ, kan översättas till ”han tog henne”. Verbet indikerar enligt lexikon inte på något våld och kan också användas för att beskriva när en man tar en fru (CDCH 2009, 196-197). Det är därför svårt att dra några slutsatser om våldtäkt utifrån det verbet. Men kanske säger det något om Shekems intentioner?

Det tredje verbet וַיִּשְׁכַּב, vars grundform är שָׁכַב, har flertalet betydelser varav en är ”att ha sex”. Enligt de översättningar lexikon föreslår innefattar verbet inget våld (CDCH 2009, 458-459). Detta menar också ett flertal tolkningar av berättelsen. Exempelvis uttrycker Clark (2007, 149) att det är det ett vanligt förekommande verb för sex. Det som dock kan visa på något annat är den objektmarkör, אֶת, som verbet följs av. Verbet används i regel tillsammans med prepositionen עִם eller prepositionen אִתּוֹ, både med innebörden ”med”. Det finns därför argument för att föredra den läsning textkritiken i *Biblia Hebraica Stuttgartensia* föreslår med stöd av *Septuaginta*. I textkritiken anges en annan vokalisering, vilken innebär att verbet följs av prepositionen אֶת istället för objektmarkören. Det går dock också att argumentera för att läsa det ord verbet följs av som en objektmarkör då meningen är uppbyggd på ett sådant sätt. Tre av fyra verb följs av objektmarkörer. Förslagsvis är därför formuleringen ett undantag från regeln. En sådan läsning gör också både Clark (2007, 149) och Scholz (2010, 33-35) och argumenterar för att det visar på att Dina snarast är ett objekt i sexet. Shekem har inte sex ”med” Dina. Och som Scholz uttrycker det gör formuleringen att frågan om samtycke blir irrelevant. Verbet kan användas på ett betydligt mer ömsesidigt sätt, vilket blir ett viktigt argument för att se berättelsen som en beskrivning av en våldtäkt.

Det sista verbet i vers 2, וַיִּעַבֵּר, är en pielform av עָבַר II. I piel betyder verbet att ”förtrycka”, ”behandla illa” eller mer specifikt att ”sexuellt förödmjuka” eller ”våldta” en kvinna. Samtliga ord som anges som översättningar för verbet rymmer någon form av våld (CDCH 2009, 334). Det sista verb som används fastställer alltså våldet i Shekems handling. Det mer neutrala tredje verbet beskriver inte ensamt den sexuella handlingen. Berättaren uttrycker att Shekem וַיִּעַבֵּר (sexuellt förödmjukat, våldtagit) Dina genom att וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ (ha sex ”med” henne).

Det problematiska med עָבַר är att det inte behöver beskriva en sexuell handling. En viktig insikt kan dock hämtas från Baders (2006, 16, 27, 35-37) utredning av begreppets förekomster i hebreiska bibeln. Där visas att verbet också kan användas om socioreligiösa övertramp och att det vid samtliga tillfällen det relateras till en sexuell handling beskriver en sådan som skadar en kvinnas heder. Begreppet är alltså relaterat till heder och skam och rymmer en betydelse av ett fysiskt eller

psykiskt våld som sänker en persons status. Baders analys av verbet stämmer överens med hur termen översätts enligt lexikon. Verbet pekar på någon slags kränkning, på något sätt tar Dina skada. Och det är inte särskilt troligt att verbet inte skulle ha något att göra med den handling som precis beskrivits.

Även om det inte är helt enkelt att avgöra att Dina blir våldtagen är argumenten för det tillräckliga. Hon utsätts för en kränkning av någon form och hon är ett objekt för den sexuella handlingen. Analysen visar att ordföljden וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶנּוּ pekar på att berättelsen är en våldtäktsberättelse. På liknade sätt drar Clark (2007, 149) slutsatsen att verben tillsammans klagör våld mot Dina och hennes rättigheter. Scholz (2010, 33-35) presenterar ytterligare ett relevant argument. Dina är inte bara objekt till verbet ”att ha sex” utan för samtliga verb som Shekem tillskrivs. Hennes argument kan stärkas av att tre av fyra verb följs av en objektmarkör. Detta tydliggör Dinas roll som objekt. En maktrelation där Dina är i tydligt underläge skapas.

Ett sista argument för att Dina blir våldtagen är att det inte finns någonting som pekar på att hon samtycker. Allt som finns är en tystnad. En sådan tolkning gör också Larsson och Stenström (2012, 51). Hur denna tystnad kan tolkas utvecklas senare i analysen. Det som dock kan sägas är att vers 2 i sin helhet visar på att Dina blir våldtagen. En slutsats som de flesta, men inte alla, forskare dragit (Bader 2006, 9-14).

Tillsammans introducerar verserna 1 och 2 de två karaktärer och den våldtäkt som är förutsättningen för att berättelsen som följer ska skapas. Berättelsen byggs upp av den första versen som möjliggör det som sker i den andra och den andra som sätter igång en rad av händelser. Utan våldtäkten hade det inte blivit någon berättelse.

I expositionen finns ofta en ouppfylld önskan, en oordning eller ofullständighet som kan utvecklas till en konflikt (Gunn och Fewell 1993, 102). Detta syns tydligt i expositionen andra del, verserna 3 och 4. Ett tecken på att en konflikt kommer att uppstå är att det finns en kontrast mellan hur Shekem och berättaren uppfattar det som hänt. I ordanalysen syns att berättaren anser att Shekem skadat Dina genom att ha sex med henne. Berättaren fördömer således Shekems handling. I vers 3 uppkommer dock ett annat perspektiv på händelsen, Shekems. Berättaren skriver att han fäster sig vid Dina och blir förälskad i henne. Detta är ett tydligt tecken på en oordning som kan leda till konflikt. Vidare finns också tecken på en ouppfylld önskan i vers 3 och 4. Shekem ber sin pappa Hamor att ordna så att Dina blir hans fru. Som tidigare konstaterats pekar formuleringen ”Dina, Jakobs dotter”, som används i vers 3, på att våldtäkten kommer att påverka Jakob. Också detta bygger upp en konflikt i berättelsen.

Vad gäller Dina bör det noteras att hon är den karaktär som inleder berättelsen. Hon presenteras först och är den första att handla. Tydligt är dock att hon redan i expositionen hamnar i berättelsens marginaler. Fokus skiftar snabbt från henne. Hon går från att vara subjekt till att bli ett objekt.

Scholz (2010, 37-38) beskriver det som att verserna 2 och 3 visar på hur Shekem ignorerar Dina person. Alla de verb som har honom som subjekt och henne som objekt åskådliggör hans dominans. Dina förvandlas till ett objekt genom honom.

2.3.2 *Komplikation (vers 5-24)*

Den situation som presenterats i expositionen leder i berättelsen till en komplikation (Gunn och Fewell 1993, 102). Vad gäller 1 Mos 34 finns flera tecken på att sexet mellan Shekem och Dina kommer att leda till en konflikt. Konflikten trappas upp ytterligare när Jakob gör entré i vers 5. Berättarrösten beskriver i vers 5 Shekems handling mot Dina med verbet נָמַט, en pielform av נָמַט, som kan översättas till ”att göra oren”, ”förorena” eller ”skända” (CDCH 2009, 141). Termen har en stor narrativ betydelse då den återkommer i verserna 13 och 27, då för att rättfärdiga brödernas handlingar mot hivéerna. I både berättarröstens och hennes bröders ögon har Dina gjorts oren. Verbet säger därför något om det som hänt Dina och hur de andra karaktärerna uppfattar henne efter det.

Termen är nära relaterad till vilken roll en flicka hade i berättelsevärlden och dess kontext. Den klargör innebörden av det som hänt, både vad gäller Dina och hennes familj. Blyth (2009, 502-503) beskriver det som att termen markerar en permanent degradering av Dina sexuella renhet och sociala värde. Dina är ogift men inte oskuld i en kultur där en kvinnas värde var nära sammankopplat med hennes oskuld. Kvinnans oskuld var en förutsättning för giftermål. Då teorin stärks av barnperspektivets beskrivning av flickors roll och värde är Blyths slutsats om termen rimliga att anta. Slutsatsen kan sammanfattas i att termen inte säger något om att Dina blivit utsatt för livshotande våld utan istället visar att hon genom händelsen står inför en social död.

Jakobs reaktion går dock emot det termen rymmer. Han varken talar, känner eller agerar. Beskrivningen av hans entré i berättelsen stämmer inte överens med hur berättaren nu och i vers 2 bedömt Shekems handling. Precis som Shekem tycks inte heller Jakob dela berättarens åsikt. Kontrasten mellan hur karaktärerna uppfattar det som hänt blir ännu skarpare i vers 7. När sönerna får höra vad som hänt beskrivs deras känslor ingående. De känner sig kränkta och fylls av vrede. Också här använder berättaren en särskild term för att få läsaren att förstå att det som gjorts mot Dina är fel. Begreppet נִבְלָה används för att rättfärdiga sönerns ilska när de får höra vad som hänt. Ordet kan beteckna ”en skandal” eller ”ett allvarligt ovarsamt beteende” (CDCH 2009, 257).

De skilda reaktionerna ställer karaktärerna mot varandra. Det som är viktigt att notera är att berättarens perspektiv går ihop med brödernas. Det är de som reagerar och fördömer handlingen. Och detta innebär att brödernas perspektiv är det riktiga. Berättarröstens perspektiv är det som väger tyngst (Gunn och Fewell 1994, 54). Berättaren motiverar i vers 7 deras reaktion med att det som Shekem gjort är en skandal, ett allvarligt ovarsamt beteende och något som inte får ske i Israel.

Bader (2006, 94-95) uttrycker det som att berättaren tar stöd i traditionen för att rättfärdiga sönerns reaktion och göra dem trovärdiga. Tillsammans visar vers 5 och 7 på att berättarrösten är på brödernas sida.

En svårighet vad gäller 1 Mos 34 är att förstå vad som är det problematiska i det som skett. Vad är egentligen konflikten? Och ser den olika ut för olika karaktärer? Vad gäller Jakob får han i vers 5 veta att Dina gjorts oren. Det kan tolkas som att han också uppfattar händelsen som något negativt men vi får inte veta varför. Det är inte heller tydligt varför Dinas bröder uppfattar händelsen som ett fruktansvärt brott. Är ilskan sprungen ur det faktum att deras syster blivit våldtagen? Är den för hennes skull?

Stiebert (2013, 53) argumenterar för att det som Dina utsätts för leder till två skilda konflikter. Den ena konflikten skapas mellan hivéer och israeliter, där hivéerna gör ett misslyckat försök att ena folkgrupperna. Hon argumenterar utifrån texter i hebreiska bibeln som fördömer blandäktenskap för att det är Shekems etnicitet som är konfliktens kärna. Ett argument som stärker hennes teori är att berättarens fördömande verb i vers 2 kan användas om övergrepp av socioreligiös karaktär. En sådan tolkning visar vidare på att det inte är våldtäkten i sig som skapar konflikten. Konflikten har i sådant fall att göra med den forskning Stiebert (2013, 38-50) presenterar som visar att man i antika Israel ingick äktenskapsallianser där olika folkgrupper bytte döttrar med varandra för att skapa social stabilitet. Flickor blev således varor som förflyttades mellan männen i allianserna. I 1 Mos 34 verkar dock Jakobs söner ovilliga att ingå en sådan allians. Det skapas alltså en konflikt mellan hivéer och israeliter. Men om detta beror på Shekems etnicitet eller det han faktiskt utsatt Dina för är en fråga som förblir obesvarad.

Den andra konflikt som Stiebert diskuterar, och som analysen tydligt har pekat på, är den som skapas inom Dinas familj mellan hennes pappa och hennes bröder. Vad gäller konflikten mellan Jakob och hans söner finns tecken på att den grundas i frågan om vem som har kontroll över Dina och auktoritet att gifta bort henne. Med hjälp av forskning utifrån barnperspektiv har det i analysen klargjorts att det fanns en tydlig förbindelse mellan dotterns sexualitet och pappan. Att en flicka var oskuld när hon ingick äktenskap var essentiellt för både hennes värde och pappans rykte. Då pappan var den som reglerade sin dotters sexualitet var det också han som skulle få ersättning om den skadades innan ingått äktenskap (Garroway 2014, 168-169). I 1 Mos 34 är dock Jakobs band till Dinas sexualitet otydligt. Sönerna övertar i förhandlingen med Hamor och Shekem den roll som man kan förvänta sig att Jakob ska ta. Hamor går i vers 8 för att tala med Jakob men det är det sönerna som besvarar hans förfrågan. De talar vidare som om de hade makt att bestämma över Dinas eventuella äktenskap. Konflikten uttrycks också genom den inkonsekventa användningen av epitetet ”dotter” som diskuterats i ordanalysen. Tydligt är att det finns en konflikt kring kontrollen över Dina. Det våld Dina utsätts för utlöser en konflikt mellan männen i hennes familj.

Analysen åskådliggör att det pågår en konflikt om över makten över Dina och eventuellt också en kring inställningen till blandäktenskap. Tydligt är att Dinas personliga konflikt blir marginaliserad. Graetz (1993, 316) lyfter detta problem och ställer frågan om Dina bara är ett objekt som används i syften som går utöver hennes person. Är det någon som bryr sig om den smärta hon upplever efter det som hänt? De konflikter som i analysen identifierats dominera berättelsen kan snarast beskrivas som maktspel mellan män. Det finns ett maktspel mellan Dinas familj och Hamor och Shekem och dessutom ett maktspel mellan männen i Dinas familj. Den konflikt som uppstår för Dina ges inte något utrymme.

2.3.3 Upplösning (vers 25-31)

Genom en berättelse behandlas den konflikt som uppstått och slutligen nås någon form av lösning (Gunn och Fewell 1993, 102). I narrativet har flera konflikter identifierats. Lösningen av konflikten mellan Jakobs familj och hivéerna inleds med förhandlingarna som påbörjas i vers 8. Hamor och Shekem besöker Jakob och hans familj för att lösa situationen genom ett giftemål mellan Dina och Shekem. Förhandlingen kan från Hamor och Shekems perspektiv tolkas leda till en lösning. Läsaren får dock mer information då berättarrösten i vers 13 inflikar att Jakobs söner ger Hamor ett svekfullt svar. Konflikten kommer således inte att lösas på det sätt hivéerna tror. Istället kan konfliktens lösning hittas i sönerns agerande i verserna 25-28. Simon och Levi, Dinas helbröder, dödar Shekem och resten av hivéerna och tar med Dina hem. Jakobs söner, vilket kan tolkas vara resten av bröderna, plundrar staden på ägodelar, kvinnor och barn. Oavsett om sönerna uppfattade konflikten som ett socioreligiöst brott, en våldssakt mot Dina eller något annat, så löser de problemet genom att döda Shekem och hivéerna. Dina kommer inte att ingå äktenskap med Shekem. Stiebert (2013, 52) föreslår att det sönerna gör är en slags hämndaktion. De tar hivéernas kvinnor och barn med syftet att vinna tillbaka den heder de förlorat när Dina blivit skändad. Teorin är sannolik då den stämmer överens med berättelsens fokus på heder och kvinnans sexuella värde.

Konflikten som skapas mellan Jakob och hans söner syns tidigt i berättelsen och pågår ända fram till berättelsens slut. Berättelsens avslutande verser markerar att konflikten inte får en lösning i 1 Mos 34. De avslutande verserna inleds med att Jakob i vers 30 för första gången i berättelsen talar. Han fördömer sönerns dödande och plundrande. Han säger dock fortfarande ingenting om det Shekem gjort mot Dina. Han har varit tyst genom hela berättelsen och uttalar sig nu endast om det sönerna gjort och hur det kommer att påverka honom. Simon och Levi bemöter Jakobs uttalande med en retorisk fråga. Den handlar om hur Dina behandlats vilket visar att de fortfarande fokuserar på vad som hänt henne. Vidare kan frågan, vilket diskuterats i ordanalysen, tolkas som kritik mot Jakob. Berättelsens slut kan således förstärka konflikten ytterligare.

Vad gäller Dina är hon en osynlig karaktär också i konfliktens lösning och berättelsens avslutande del. Läsaren får inte del av hur konfliktens lösning påverkar henne. Hon kan snarast fortfarande förstås som en slags ”vara” som i vers 26 tas av hennes bröder från Shekem. Precis som så många gånger tidigare är Dina objekt för ett verb med manligt subjekt. Vi får inte veta hur Dina ställer sig till att hämtas hem från Shekem. Den avslutande delen säger ingenting om hur Dina upplever konfliktlösningen. Detta är dock inte särskilt konstigt då den konflikt hon kan tänkas uppleva osynliggörs genom hela narrativet. Noteras bör dock att den allra sista meningen i berättelsen handlar om henne och konsekvenserna av det hon varit med om. Läsaren lämnas med frågan om Dina ska behandlas som en prostituerad. Men precis som vid flera andra tillfällen i narrativet är det svårt att veta vems konsekvenser av det som hänt som uttalandet syftar på. Handlar det om Dinas sociala död och smärta eller om familjens rykte?

I ovanstående analys syns att Dina är explicit närvarande i expositionen men att hennes roll som aktivt subjekt försvinner redan i vers 2. Dina finns indirekt med genom hela berättelsen men hon får ingen aktiv roll i varken konflikten eller lösningen. Vad hon upplever som berättelsens konflikt och hur detta löses för henne vet vi inte. Hon osynliggörs i samtliga viktiga delar av strukturen.

2.4 Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering

I 1 Mos 34 finns en berättande röst närvarande genom hela berättelsen. Berättarrösten presenterar i expositionen Dina på ett sätt som både ger direkt information om hennes karaktär men också ger antydningar om vad som kommer att hända i berättelsen. Vad dessa beskrivningar betyder har diskuterats i ordanalyserna. Berättarrösten dröjer sig således kvar vid Dina en kort stund för att tydliggöra vem hon är. Efter det kan berättarrösten dock inte bedömas som särskilt intresserad av hennes karaktär. Berättarrösten väljer att återge händelserna ur ett perspektiv som inte är Dinas. Tydligt är att berättaren i 1 Mos 34 behandlar karaktärerna på olika sätt. Dina får inget utrymme att tala och är bara subjekt till ett verb. Inte heller Jakob får särskilt mycket utrymme att säga vad han tycker. Mer utrymme ges istället till Hamor och Shekem och framför allt till Jakobs söner.

I 1 Mos 34 är det tydligt hur fokaliseringen påverkar berättelsen. I vers 2-4 kan Shekem förstås som berättelsens fokalisator. Läsaren får information om hur han upplever det som hänt. Berättaren ger i expositionen Shekem utrymme att både handla, tala och känna. Från hans perspektiv har händelsen resulterat i kärlek och han strävar efter att få gifta sig med Dina. Och det är det perspektivet som når fram till läsaren. När konflikten börjar byggas upp förflyttas fokaliseringsspunkten till Jakobs söner. Våldtäkten tolkas nu ur deras perspektiv och läsaren får del av deras tankar och känslor. Genom hela narrativet är det tydligt att berättaren ger sönerna utrymme. De finns med, de talar och de handlar. Den information som främst når fram till läsaren är hur Dinas bröder uppfattar det som händer. I vissa situationer övertar de dessutom Jakobs roll och

utrymme. Tydligt är att berättaren leder läsaren till att identifiera sig med sönerna genom att berätta berättelsen ur deras perspektiv och konsekvent ange motivet för deras handlingar. Som tidigare diskuterats är det också viktigt att notera att sönerna är av samma åsikt som berättaren. Det förstärker deras subjektstatus.

Trots att Dina är en högst central karaktär i de händelser som för berättelsen framåt ges hon extremt lite utrymme i berättelsen. Hon fungerar aldrig som fokalisator. Med hjälp av begreppet fokalisering och förståelsen för hur en berättarröst fungerar kan man dra slutsatsen att detta är ett medvetet val av berättaren. Berättaren skapar medvetet en berättelse där brödernas perspektiv är det sanna, Shekems felaktigt och Dinas undangömt. Det perspektiv som är svårt att beskriva är Jakobs, det kan snarast benämnas otydligt. Dinas berättelse kan således finnas men inte nå fram till läsaren. Denna insikt kan kopplas till Blyths (2009, 485) reflektion att berättelsen endast får betydelse genom en androcentrisk röst. Berättarrösten ger sig själv och de manliga karaktärerna utrymme att berätta vad händelserna betyder för dem.

2.5 Karaktärisering av Dina

2.5.1 Vad texten säger

Läsaren får information om en karaktär dels av berättaren och dels av karaktären själv (Gunn och Fewell 1993, 51-53). Vad gäller Dina ger hon ingen information om sin karaktär. Informationen om Dina får läsaren av berättaren och genom att utvärdera det de andra karaktärerna säger och gör. Den analys som ovan gjorts visar på att de epitet Dina tillskrivs rymmer information om henne. Vad gäller Dinas namn kan det ha en narrativ innebörd, då översättning ”dom” kan tänkas anspela på det som händer i berättelsen. Shekem fördöms för det han gjort mot henne.

Gunn och Fewell (1993, 57-58) diskuterar hur karaktärer i bibliska berättelser kan beskrivas genom relationsbeskrivningar. Relationsbeskrivningarna i 1 Mos 34 är de som ger mest information om Dina. Vi förstår att hennes mammas status i familjen kan ha en inverkan på hur Jakob behandlar henne. De epitet hennes pappa och bröder använder visar också att det sker förhandlingar om makten över henne. Också Shekem kan, genom de epitet han tillskriver henne, ingå i denna maktkamp. Epitetet åskådliggör att Dina kontrolleras av berättelsens olika män. Och det sista epitetet, där Dina sägs blivit behandlad som en prostituerad, säger något om vad som händer med hennes karaktär under berättelsens gång. Hon är inte bara en dotter, syster och flicka utan har också fått en annan stämpel. Också hon får en dom över sig.

Dock kan dessa relationsbeskrivningar också bidra till att skapa en annan dimension av Dinas karaktär. Garroway (2014, 168-172) argumenterar i sin studie av barn i hebreiska bibeln och antika Israel för att det finns en relevans i att det är just Simon och Levi, Leas söner och således Dinas helbröder, som vill döda Shekem och hivéerna. Hon menar att det markerar ett emotionellt band

mellan dem och Dina och att Dinas karaktär således tillskrivs ett emotionellt värde i relation till dem. Om detta emotionella band är grunden till brödernas handlingar är dock omöjligt att veta. Viktigt är att det ekonomiska respektive emotionella värdet inte på något sätt behöver motsäga varandra.

I analysen syns att Dinas perspektiv på flertalet sätt marginaliseras i berättelsen. De viktiga delarna av strukturen tar inte hänsyn till hennes karaktär och hon finns endast direkt närvarande i berättelsens exposition. Hennes upplevelse av konflikten och lösningen ges inget utrymme. Berättaren utesluter hennes perspektiv genom att varken ge henne utrymme att tala eller handla. Både berättare och karaktärer talar om henne men aldrig med henne. Hon fungerar vidare aldrig som fokalisator. Hennes karaktär förblir outvecklad genom berättelsen. Ett exempel på att hennes karaktär inte utvecklas, hämtat från Bader (2006, 113), är att den enda handling hon tillskrivs knappt motiveras och inte utvärderas. Förutom den handlingen fungerar Dina bara som objekt för de handlingar de manliga karaktärernas utför mot henne. Hon objektifieras och kan således tolkas sakna subjektstatus. Dina ges ytterst lite utrymme att handla och inget utrymme att tala.

Det vi genom texten kan veta är att Dina utsatts för något som både berättaren och åtminstone Dinas bröder uppfattar som ett brott, något allvarligt, något som inte får ske. Man kan inte fullt ut avgöra varför de uppfattar Shekems handling som fruktansvärd men man kan genom narrativet förstå att det hon utsatts för var så pass grovt att det resulterade i Shekems död.

Genom att föra samman informationen om Dina är det tydligt att hon är en platt karaktär. Hon har få karaktärsdrag och utvecklas inte genom narrativet. Hon kan bedömas vara den typ av intetsägande karaktärer som benämns agent, vars uppgift är att fylla en viss funktion i berättelsen. På liknande sätt beskriver Graetz (1993, 309, 316) att Dina endast används för att påvisa något som står utanför hennes karaktär och att hon inte har någon personlighet i berättelsen. Beskrivningen av Dina som en funktion i berättelsen stämmer väl överens med den roll Larsson och Stenström (2012, 192) belyser att flickor kan ha i bibliska berättelser. De ser att flickor kan fungera som katalysatorer till och bricker i det manliga maktspellet. Och analysen visar tydligt att Dina är en av dessa flickor. Hennes karaktär utvecklas inte men hon har en viktig funktion i berättelsen. Utan hennes närvaro skulle det inte finnas någon berättelse. Men att utveckla hennes karaktär är för berättelsen irrelevant.

2.5.2 Vad kontexten säger

För att kunna utvärdera berättelsen på ett fungerande sätt bör det finnas en medvetenhet om den ideologi som finns bakom texten. Gunn och Fewell (1993, 192-193) lyfter fram det faktum att samtliga bibliska författare skriver utifrån en viss ideologi. De bibliska berättelserna är produkter av särskilda kulturer. Exum (2007, 65-69) menar att det bakom de bibliska berättelserna finns en

androcentrisk världsbild som bland annat uttrycks genom att kvinnor får ett begränsat utrymme i berättelserna. De bibliska berättelserna kan generellt sägas vara männens historia. Vad gäller 1 Mos 34 syns den androcentriska världsbilden tydligt. Dina, som berättelsens enda kvinnliga karaktär, ges inget utrymme. 1 Mos 34 är en berättelse om män. Män som, med avstamp i våldtäkten av Dina, inleder maktspel av olika slag.

En viktig del i förståelsen av Dina är att hon är ett barn. Trots att vi inte kan säga att personen Dina någonsin funnits har berättelsen präglats av den bild av barn som fanns i antika Israel. Och Dinas karaktär överensstämmer på flertalet sätt med hur barn, och flickor, beskrivs i forskningen om barn i antika Israel och hebreiska bibeln. Studier av barn i antika Israel visar att den israelitiska familjen var en ekonomisk enhet som syftade till att producera och reproducera (Steinberg 2013, 45). Detta är synligt i 1 Mos 34 då det som händer Dina omgående förvandlas till en familjeangelägenhet där flickans personliga upplevelse är underordnad. Hon är nära knuten till sin familj, det som händer henne påverkar familjen i stort.

Vidare har analysen på flera sätt klargjort att 1 Mos 34 speglar det ekonomiska värde kontextens barn tillskrevs. Särskilt exemplifierar 1 Mos 34 hur detta ekonomiska värde togs i uttryck hos flickor. Dinas sexualitet är värdefull och familjens män ville skydda den. Det ekonomiska värdet är extra tydligt då Shekem ska betala ett brudpris för att få gifta sig med henne. Att hennes oskuld är dyrbar och bör skyddas syns framförallt hos hennes bröder. De reagerar starkt på att hon blivit våldtagen och handlar för att hämnas. Berättelsen om Dina exemplifierar också allvaret i att en flicka förlorade sin oskuld innan äktenskapet. Flickans värde fanns i hennes sexuella renhet. Om oskulden förlorades var det en förlust för familjen. Berättelsen om Dina kan därför också förstås beskriva det Graetz (1993, 306) uttrycker som dotterns farliga position. En position som kan förstås vara farlig för både Dina och hennes manliga släktingar, men på helt skilda sätt. Berättelsen visar tydligt att familjen upplever händelsen som en förlust och Dina försvinner från berättelsen efter det att hennes familj misslyckats med att beskydda hennes oskuld. Att Dina försvinner får en trolig förklaring genom teorin att kvinnan hade som livsuppgift att föda barn (Garroway 2014, 171). Dina är nu ogift men inte längre oskuld vilket troligtvis inte kommer resultera i äktenskap och barnafödande. Hon är därför svår att behålla i berättelsevärlden. Noteras bör dock också att bröderna inte vill ta emot den ekonomiska ersättningen, något som stärker teorin om emotionella band. Kanske är den mest troliga förklaringen till brödernas agerande i berättelsen att de såg hennes ekonomiska värde som skadat men att de faktiskt också värderade henne på ett sätt som inte bara grundades i att hennes oskuld kunde säljas?

Förutom ekonomisk vinning kunde döttrar också användas för sociala fördelar. De hade en funktion att stärka familjeband och etablera allianser mellan grupper (Stiebert 2013, 70-71). Vad gäller Dina fyller hon inte heller denna funktion för familjen. De får inte ut någon ekonomisk vinst

och den allians som skulle kunna etableras till hivéerna förstörs av hennes bröder. De roller Dina kunde haft som dotter ödeläggs av berättelsen.

Texten markerar att Dina förlorar sitt ekonomiska värde genom berättelsen. Dock kan, och bör, man inte utesluta att barn i antika Israel också hade ett emotionellt värde inom familjen. Detta kan Dina främst tillskrivas av sina bröder Simon och Levi. Däremot pekar det faktum att hon försvinner från berättelsevärlden efter våldtäktsberättelsen på att det var det ekonomiska värdet som spelade roll.

2.5.3 Vad texten inte säger

Analysen har klargjort att Dinas perspektiv i berättelsen marginaliseras. Som flicka förkroppsligar hon den karaktär som står i motsatsförhållande till den som äger berättelsen. Att söka i berättelsens glapp och använda ett samtida perspektiv är därför ytterst relevant. Förhoppningsvis kan man genom att fylla textens tomrum göra Dina till en större karaktär än vad som syns i texten. En viktig ingång till detta, hämtad från Blyth (2009, 491, 496), är förståelsen att nedtystande av våldtagna kvinnor inte bara hör till den antika världen utan också görs idag. En alternativ läsning är således av relevans också i vår tid.

Det mest karaktäristiska för Dina är just hennes tystnad. Hennes röst hörs inte under våldtäkten, läsaren får inte ta del av något motstånd. Viktigt är dock att läsaren inte heller får ta del av något samtycke. Larsson och Stenström (2012, 51) uttrycker det som att Dina inte ger några indikationer på att de känslor Shekem uttrycker för henne är besvarade. Och kanske kan just detta bedömas vara ett tydligt argument för att hon faktiskt blir våldtagen? Vi varken ser eller hör något samtycke och kan således inte bedöma att det finns något. Hennes tystnad är hennes motstånd.

Vi kan också ta tillvara på det faktum att berättaren vid det enda tillfälle Dina faktiskt handlar låter henne och hennes handling förbli outvecklad. Texten säger inte mer än att hon går ut för att träffa flickorna i trakten. Som läsare vet vi inte varför hon vill göra det. En tolkning som kort omnämnts i analysen är att hon längtade efter frihet och självförverkligande. Och kanske sågs då denna handling som ett hot mot den patriarkala strukturen? (Graetz 1993, 312). En annan tolkning som nämnts är att Dina genom sitt tänkta möte med traktens flickor visas vara villigt inställd till interkulturella relationer (Bechtel 1994, 32). Då informationen om motiven för Dinas handling är begränsad öppnas det således upp för att diskutera dessa motiv. Kanske var Dina en flicka som längtade efter självständighet? Kanske var hon någon som gick emot den patriarkala strukturen? Och kanske bidrog hon till samhället genom sin vilja att skapa fred och enhet mellan olika folkgrupper? Kanske kan hennes enda handling faktiskt säga något om hennes person? Något som gör henne till något annat än kontextens standardflicka?

Det vi inte heller vet någonting om är hur Dina påverkades av våldtäkten. Också här kan vi som läsare bara göra antaganden. En ledtråd till hur händelsen påverkade Dina finns i vilken roll en flicka hade i kontexten. Graetz (1993, 317) uttrycker att en flicka inte hade några alternativa livsvägar utöver äktenskapet. Hon tolkar således att Dinas liv förstörs både av våldtäkten och av att den enda man som hon faktiskt kan gifta sig med dödas. En tolkning som på alla sätt stöds av analysen. Då en flickas värde i stort var kopplat till hennes sexualitet och framtida barnafödande kan Dina ha upplevt sitt värde som förstört. Det värde andra tillskrev henne låg i hennes oskuld, en oskuld som nu gått förlorad.

Ytterligare en ingång till en alternativ läsning finns i Blyths (2009, 483, 500-503) förslag att ge Dina en röst genom att relatera henne till samtidens våldtäktsoffer. En sådan ingång ger plats åt Dinas emotioner, vilka är totalt osynliga i berättelsen. Kanske upplevde Dina känslor som överensstämmer med dagens våldtäktsoffer? Känslan av att vara nedsmutsad och objektifierad? Känslan av att hon förlorat sitt värde? Och kanske handlade inte denna känsla av värdelöshet bara om det ekonomiska värde som samhället och hennes familj tillskrivit henne. Kanske handlade det också om värdet i hennes egna person? Vilka känslor än Dina bar kan det konstateras att hon var ensam bärare av dessa.

Med inspiration från Blyth och Larsson och Stenström antas Dinas tystnad alltså ha ett värde. Hennes tystnad visar på ett motstånd men tydliggör också hennes utsatthet och ensamhet. De antaganden som ovan presenterats och diskuterats är försök till att synliggöra hennes närvaro i texten. Genom att fylla igen de narrativa glappen kan berättelsen få en betydelse som skiljer sig från den vi får av berättaren och de manliga karaktärerna. Tystnaden är alltså inte bara en tystnad.

3 Analys av 2 Sam 13:1-22, Tamar

Nedan följer en analys av 2 Sam 13:1-22. Analysen görs enligt den mall som beskrivits på sidorna 8-10. De olika analysdelarna är delvis åtskilda men material från de tidigare kategorierna används också senare i analysen. I samtliga delar av analysen är karaktären Tamar och hennes berättelse i fokus.

3.1 2 Sam 13:1-22

2 Sam 13:1-22 är en berättelse om Davids familj. I berättelsen utspelas ett våldtäktsdrama mellan Davids barn. Berättelsen föregås av berättelsen om David och Batseba (2 Sam 11-12) och följs av berättelser som skildrar kampen om att överta tronen efter David (2 Sam 13:23-1 Kung 1:53). Den hebreiska texten från *Biblia Hebraica Stuttgartensia* och översättningen i *Bibel 2000* finns att tillgå i bilaga 2.

3.2 Ordanalys av epitet

3.2.1 תיבת

תיבת betyder ”syster”. Tamar presenteras i vers 1 genom relationsbeskrivningen ”Davids son Absalom hade en vacker syster som hette Tamar”. Precis som Dina refereras Tamar till sin pappa David på ett indirekt sätt. Det står inte uttryckligen att hon är hans dotter men det går att förstå genom deras relationer till Absalom. Den indirekta referensen till David indikerar att han inte kommer vara en central karaktär i narrativet. I vers 1 presenteras också Amnon som Davids son, vilket visar att Tamar också är hans syster. Genom introduktionen av Tamar som Absaloms syster avslöjas hennes släktband till tre karaktärer. Att hon presenteras som Absaloms syster betyder att han är hennes halvbror. Amnon är halvbror till både Tamar och Absalom då han och Amnon har olika mammor (2 Sam 3:2-3). Noteras bör dock att ingen mamma närvarar i berättelsen.

Epitetet syster har stor förekomst i berättelsen. Det finns således ett fokus på syskonband. Det finns flera teorier om varför syskontermerna används i så hög utsträckning. Enligt Tribble (1984, 38, 52) har berättaren medvetet valt att betona syskonskap för att markera berättelsens tragedi. Hon menar också att syskontermer kan rymma en ömhet, som blir tydlig i hur Absalom tilltalar Tamar i vers 20. Bader tolkar (2006, 141) Amnons omnämnande av Tamar som sin syster när han i vers 6 ber David att skicka henne till honom som ett försök att göra sin önskan harmlös. Bader noterar kontrasten till hur Amnon i vers 4 beskriver Tamar som Absaloms syster när han berättar om sin kärlek till henne för Jonadav. Baders teori är viktig då Tamar genomgående i berättelsen skiftar mellan att refereras till Absalom och Amnon. När Amnon i vers 11 befäller Tamar att ha sex med honom kallar han henne sin syster. Efter våldtäkten benämner han henne inte mer som sin syster.

Och tillsammans med Tribles tolkning av hur syskontermerna används skapas en förståelse att det finns en stor narrativ innebörd i hur Tamar relateras till sina bröder. Amnon använder epitet på olika sätt för att gömma sitt egentliga syfte, skapa närhet till Tamar samt skapa distans till henne efter våldtäkten. Att Tamar skiftar mellan att relateras till Absalom och Amnon kan också förstås som ett uttryck för en maktkamp mellan bröderna. En parallell kan dras till hur termerna för syster och dotter används i 1 Mos 34 (se s. 12-14). På samma sätt kan relationstermerna också här indikera makt.

I presentationen av Tamar beskrivs hon som תְּהִלָּה יְפָה. Epitetet syster står således i relation till det feminina adjektivet יְפָה som kan översättas till ”god”, ”attraktiv”, ”vacker” och är användbart för unga kvinnor (CDCH 2009, 158). Gunn och Fewell (1993, 57-58) diskuterar olika typer av karaktärsbeskrivningar där utseende är en sådan. Att en ung kvinna beskrivs som vacker är vanligt och adjektivet kommunicerar att hon är sexuellt åtråvärd. I sitt resonemang om hur typiska kvinnliga och manliga attribut i hebreiska bibeln kan synliggöras i 2 Sam 13:1-22 visar Bohmbach (2014, 70-71) att adjektivet synliggör det typiska kvinnliga attributet *nubility*, ”äktenskapsmognad”. Det finns således en narrativ betydelse också i adjektivet. Adjektivet indikerar det kommande händelseförloppet. Tamar är sexuellt åtråvärd och äktenskapsmogen, vilket pekar mot det hon kommer utsättas för.

3.2.2 Namnet תָּמָר

Presentationen av Tamar innehåller också hennes namn. Noterbart är att hon är den enda av Davids döttrar som namnges i bibeltext (Stiebert 2013, 63). Placeringen av hennes namn när hon introduceras går att relatera till den ovan nämnda indikationen om brödernas maktkamp om henne. Hennes namn står mittemellan Absaloms och Amnons. Rimligt är således att anta Tribles (1984, 38) teori om att det finns en relevans i namnföljderna. Tamars person kommer i berättelsen konstant vara knuten till hennes bröder och syskonbanden. Hon får dock också en egen identitet i och med att hon namnges.

Namnet Tamar är detsamma som substantivet för ”palmträd” eller ”dadelpalm” (CDCH 2009, 490). Då analysen visar att presentationen av Tamar på flera sätt antyder om det kommande händelseförloppet antas också Bohmbachs (2014, 70-71) teori om att också Tamars namn rymmer det kvinnliga attributet äktenskapsmognad. Hon uttrycker att hebreiska namn ofta ger en antydning om dess bärarens natur och att kvinnor vid flertalet tillfällen får namn från djur eller växter. Att Tamar bär namnet för dadelpalm ger en antydning om sötma, elegans och fertilitet. Ett ytterligare argument för teorin är parallellen till den åtrådda kvinnan i Hög v 7:7-8, som liknas vid en תָּמָר, ”dadelpalm”. Tamars namn förstärker således ytterligare antydningarna om vad som kommer ske.

Viktigt vad gäller namnet Tamar är också att det återkommer i 2 Sam 14:27. Absalom får tre

söner och en dotter som får namnet Tamar och som dessutom tillskrivs adjektivet תָּמָר, ”vacker”. Noterbart är att hans söner inte namnges i texten, vilket framhäver Tamars namn. Att Tamar namnges är alltså betydelsefullt för en annan berättelse. Karaktären är kopplad till henne, en koppling som möjliggörs genom hennes namn och det adjektiv som tillskrivs henne.

3.2.3 בתולה

I vers 2 används termen בתולה om Tamar. Substantivet kan både betyda ”ung kvinna”, ofta i giftasålder, och mer specifikt ”oskuld” (CDCH 2009, 58). Av kontexten framgår att det beskriver Tamar som oskuld. I studien är kriteriet att kvinnor som är oskulder och ogifta ska räknas som barn. Genom epitetet kan vi därför räkna Tamar som en flicka. Med hjälp av barnperspektivsforskningen ger begreppet också insikten om att Tamar befinner sig i en utsatt position. Hon är en dotter med en värdefull sexualitet. Begreppet pekar på faran i att Amnon förälskat sig i henne. Det går också ihop med Tribles (1984, 38) tolkning att det är Tamars oskuld som är det problematiska för Amnon, det som gör att han inte kan komma henne nära. Hon är en skyddad egendom, även för honom. I vers 18 upprepas termen. Tamar river sönder den klädnad som oskulder bar. Detta visar på att hennes oskuld försvunnit. Termen är alltså central för berättelsens händelsekedja och kan symbolisera det som händer.

3.2.4 אֵת-זֹאת

Efter att Tamar blivit våldtagen av Amnon omnämner han i vers 17 henne som אֵת-זֹאת vilket betyder ”den där”. Fram till dess har Amnon beskrivit Tamar som en syster. Benämningsskiftet är således skarpt. Epitetet syster indikerar i berättelsen närhet och oskuld. Amnons sista sätt att omtala Tamar kan tolkas som det motsatta; distansering och objektifiering. Kanske inbegriper det både en distansering till Tamar och till den handling han utfört mot henne? Trible (1984, 48) beskriver begreppet som att det visar på att Amnon efter våldtäkten ser Tamar som ett ting, skräp som behöver slängas ut.

3.2.5 בָּנוֹת-הַמֶּלֶךְ

I bibliska berättelser identifieras kvinnor ofta med ett patronymikon. Ogifta döttrar beskrivs traditionellt genom sin pappa (Stiebert 2013, 25, 59). Prinsessor kan således få epitetet בָּנוֹת-הַמֶּלֶךְ som betyder ”kungens döttrar”. Detta epitet tillskrivs Tamar i vers 18. Noteras bör dock att det inte är förrän nu som Tamar beskrivs som en dotter. I beskrivningen används inte heller Davids namn. Vidare omnämner varken Tamar eller berättarrösten David som hennes pappa utan som kung. Det står i motsats till relationen mellan Amnon och David där pappa-sonrelationen explicit uttrycks i

vers 1. Detta kan tyda på att relationen mellan David och Amnon är överordnad den mellan David och Tamar. På liknande sätt uttrycker Tribble (1984, 53-54) att David i berättelsen identifierar sig med sin son och inte med sin dotter.

Rimligt är att tolka detta i linje med Jakobs roll i 1 Mos 34. Tamar omnämns inte som Davids dotter eftersom David inte tar det faderliga ansvaret. Detta diskuteras mer utförligt senare i analysen. Att inte tillskriva henne epitetet dotter kan därför vara kritik riktad mot David som pappa. En sådan tolkning gör också Stiebert (2013, 59).

Dessutom finns en kontrast mellan hur Amnon omnämner Tamar som ”den där” och att berättarrösten sedan identifierar henne som en ”kungadotter”. Berättarrösten tycks återta en del av den kränkning som Tamar utsatts för.

3.3 Berättelsens struktur

3.3.1 *Exposition (vers 1-5)*

I narrativets inledning byggs berättelsevärlden upp genom att berättelsens tre mest betydelsefulla karaktärer Absalom, Tamar och Amnon presenteras i vers 1. Tamars namn är placerat mellan Amnon som kommer förföra och skända henne och Absalom som kommer skydda och stötta henne (Tribble 1984, 38). Den första versen pekar på det kommande händelseförloppet; kampen om Tamar.

Berättelsevärlden byggs ytterligare upp genom att berättarrösten beskriver Amnons känslor för Tamar i vers 1-2. Han blir förälskad och sörjer sig sjuk över henne. Som ovan uttryckts finns det något oroväckande i hur Amnons kärlek för Tamar beskrivs. Läsaren förstår att hennes oskuld hindrar honom från att komma nära henne och samtidigt presenteras hon som vacker och således sexuellt åtråvärd. Amnon vill ha henne men kan inte få henne. I vers 2 syns expositionens ouppfyllda önskan, en oordning och ofullständighet som kan leda till en konflikt. På liknande sätt uttrycker Amit (2001, 130) det som att Amnons fokus på Tamars oskuld får läsaren att förstå att det är något som inte stämmer. Rimligt är därför också att som Tribble (1984, 38) anta att Amnon är frustrerad. Versen kan därför också sägas signalera om den katastrof som kommer att utbryta när frustrationen släpps lös.

I vers 3-5 sätts händelsekedjan igång. Jonadav presenteras och hans råd till Amnon, om att spela sjuk för att få Tamar till sitt hus, introducerar de kommande händelserna. Det adjektiv, *יָפִי*, ”vacker”, som används om Tamar blir åter relevant då Jonadav tillskrivs adjektivet *כָּלֵק*, ”klok”. Tamar är vacker men Jonadav är klok. Och en trolig tolkning, hämtad från Tribble (1984, 39-40), är att adjektiven bör läsas i relation till varandra. Jonadavs klokheter kommer kunna användas för att Amnon ska få Tamar. Att planeringen av våldtäkten beskrivs noggrant kan säga något om berättelsen i stort. Det Tamar utsätts för är en noga övervägd handling. Detta förstärker både spänningen i expositionen och hemskheten i det som kommer ske.

En oklarhet i berättelsen är vad som egentligen står i vägen för Amnon. Berättaren har beskrivit det som att Tamars oskuld är anledningen till att Amnon inte kan komma henne nära. Men när Amnon i vers 4 berättar om sitt problem för Jonadav säger han bara att han älskar Tamar, Absaloms syster. Kanske är det Absalom som står i vägen för honom? En sådan läsning ger ytterligare antydning om att det i narrativet också kommer skapas en konflikt mellan Amnon och Absalom som rör Tamar. Något som ytterligare skulle kunna vara ett problem är att Tamar också är Amnons syster. Detta är dock inget som varken karaktärerna eller berättaren explicit uttrycker. Grunden till att en konflikt kommer att skapas är att Tamar är oskuld och att hon är Absaloms syster. Vilket av dessa hinder som är mest relevant är svårt att uttyda. I vilket fall är konflikten beskriven ur Amnons perspektiv. Det som är en ouppfylld önskan är hans önskan.

Vad gäller Tamar är hon implicit närvarande i expositionen. Vi får veta att hon är vacker, oskuld, syster till Amnon och Absalom och således Davids dotter. Tydligt är dock att det redan i berättelsens inledning bådär illa för Tamar. Hon är objekt för en problematisk kärlek. I den händelsekedja som sätts igång är hon offret. Tamar är i den inledande delen inte ett aktivt subjekt utan ett objekt för känslor och framtida handlingar. Detta kan kopplas samman med det Shargent (1994, 31) ser i sin analys av bibliska döttrar. Döttrar gör, med få undantag, entré i bibliska berättelser när de är sexuellt mogna. Anledningen är att en dotters livsmål är att bli fru och mamma. De döttrar som inte kommer att nå det målet blir kort efter de introducerats involverade i sexuellt laddade situationer. Tydligt är att Tamar är en av dessa.

3.3.2 *Komplikation (vers 6-17)*

Den situation som presenterats i expositionen leder till en komplikation. I berättelsen föregås den faktiska konflikthändelsen av en lång uppbyggnad. I vers 5 har Jonadav instruerat Amnon hur han ska göra för att kunna uppfylla sin önskan. Viktigt vad gäller konfliktuppbyggnaden är att, som Alter (1981, 91) uttrycker det, notera de små skillnaderna i berättelsers upprepningar. En sådan skillnad finns mellan Jonadavs instruktion och det Amnon säger till David i vers 6. Jonadav har använt uttrycket *כִּי אֶרְאֶה*, ”så att jag kan se”, utan tydligt objekt. En rimlig fråga är således vad det är han vill se; Tamar eller hennes matlagning? När Amnon talar med David säger han inte detta. Det kan, tillsammans med att Amnon omnämner Tamar som sin syster när han talar med David, ses som ett försök att undvika en misstänksamhet från David. Och det lyckas men får sina konsekvenser för Tamar. Noteras bör dock Davids naivitet. Baders (2006, 170) fråga om varför inte David ifrågasätter hur Tamars matlagning skulle kunna bota Amnon är högst relevant. Genom sin avsaknad av uppmärksamhet och misstänksamhet kan David således bli en av dem som bedrar Tamar. Fuchs (2000, 209-210) noterar att David är den enda pappan i hebreiska bibeln som genom sitt handlande leder sin dotter mot en våldtäkt.

Konfliktuppbyggnaden fortsätter med att David i vers 7 skickar bud till Tamar om att gå till Amnon och laga mat till honom. Tribble (1984, 42) menar att Davids formulering att hon ska gå till sin brors hus signalerar säkerhet. Och detta stämmer överens med hur hemmet i textens kontext sågs som den trygga platsen för en flicka att vistas på. Davids omisständsamhet överförs således till Tamar. Davids bud är formulerat som uppmaningar. Detta är inledningen på ett genomgående tema i narrativet där Tamar är mottagare av befallningar. Att Tamar lyder är vidare enkelt att förstå. En dotter lydde sin far, eller som Bohmbach (2014, 72) uttrycker det: David är både pappa och kung och således en stor auktoritet. Amnons manipulerande av David och Davids godtrogenhet leder Tamar in i fällan.

När Tamar kommer in i Amnons hus flyttas fokus till henne. Hon tillskrivs i verserna 8-9 sex aktiva verb. Samtliga verb beskriver hur hon passar upp Amnon. Hon lyder sin pappas befallning och tar hand om sin bror genom att ge honom mat. Hennes handlingar kan sammanfattas i Bombachs (2014, 72-73) teori om att de synliggör de kvinnliga ideala attributen *acquiescence*, ”samtyckande”, ”lydande” och *nurturing*, ”vårdande”. En brytpunkt sker i vers 9, Amnon vill inte äta. Tamar fortsätter att visa lydnad genom att gå in i sovrummet, vilket Amnon i vers 10 ber henne göra. Samtidigt skickas alla eventuella vittnen till det som ska hända ut. Tydligt är att Tamar, genom sin lydnad och de fysiska förflyttningarna, ensam hamnar i rollen som offer. Som läsare förstår man att hon närmar sig katastrofen.

I vers 11 uttalar Amnon sin ouppfyllda önskan. Han säger åt henne att ha sex med honom. Befallningarna fortsätter att hagla över Tamar men till skillnad från tidigare gånger i narrativet lyder hon inte. I vers 12 talar Tamar för första gången och det första ord hon yttrar är לֹא, ”nej”. Hon gör sin röst hörd. I dialogen som utspelar sig mellan Tamar och Amnon spelar syskontermer återigen en särskild roll. Ett rimligt antagande är Tribbles (1984, 45-46) teori om att Amnon tilltalar Tamar med ”syster” för att förföra henne och att hon besvarar honom med ”bror” för att uppmana till förstånd. Det viktiga är dock just att Tamars motvilja ges utrymme. Och hennes första ord kan inte vara ett tydligare tecken på motstånd. Precis som Fuchs (2000, 212) uttrycker det förstärks Tamars roll som oskyldigt offer genom motståndet och läsaren uppmanas till sympati för henne. Samtidigt finns inte hennes namn med för att introducera hennes yttrande. Och kanske symboliserar hennes namnlöshet, som Tribble (1984, 46) föreslår, hennes maktlöshet inför det som komma skall?

I verserna 12-13 presenterar Tamar flertalet argument för att stoppa Amnon i skarp kontrast till hennes tidigare eftergivenhet. En intressant beskrivning för vad som händer när Tamar agerar finns i Bombachs (2014, 73) analys av hur Tamar kan relateras till de ideala kvinnliga beteendekonventionerna. Hon menar att Tamars motstånd ställer henne utanför normerna för den hebreiska bibelns ideala kvinna. Hon lyder inte längre. Samtidigt ser Bohmbach en förklaring till Tamars agerande i den skada det Amnon vill skulle ha på de kulturella normerna. Bohmbachs

tolkning kan således förstås som att Tamar slutar vara den ideala kvinnan för att inte gå emot de kulturella normerna. Flera andra exegeter tolkar också Tamars motstånd som att det handlar om samhälleliga normer. Tribble (1984, 45-46) tolkar det som att hon argumenterar utifrån de israelitiska lagarna och att hennes inre känslor inte synliggörs. Amit (2001, 131) tolkar Tamars vädjande som en kombination av olika aspekter; familjeaspekten (bror), den personliga (vad ska jag göra av min skam) och den sociokulturella (så får man inte göra i Israel). Hon avslutar med ett praktiskt förslag (låt mig tala med kungen). Amits tolkning synliggör tydligt det faktum att Tamar har flera argument för att stoppa våldtäkten, argument som utgår både från henne, Amnon och ett samhälleligt perspektiv. Att avgöra att Tamars motstånd endast är grundat i en vilja att inte gå emot kulturella förordningar är dock svårare. Det går inte att utesluta att samtliga argument utgår från hennes personliga rädsla för vad Amnon kommer att göra.

Trots Tamars många argument når konflikten sitt klimax i vers 14. Amnon lyssnar inte på henne. Här ger Bohmbachs (2014, 78-79) teori om ideala attribut en god beskrivning av det som sker. Två ideala manliga attribut i hebreiska bibeln blir synliga hos Amnon i konfliktens klimax. När Tamar vägrar borde det signalera till Amnon att han riskerar att förlora en av dem *control*, ”kontroll”. Dock använder han istället en av de andra egenskaperna, *strength*, ”styrka”. Genom sin styrka får han kontroll och behåller sin maskulinitet. Han handlar således på ett sätt som stämmer överens med idealbilden av en man. Amnon $\text{וַיִּעַזְבֵהוּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ}$. Det första verbet, pielformen av עָזַב II, kan översättas till att sexuellt förnedra, våldta (se ordanalysen på s. 17). Vidare bör den objektmarkör som följer verbet וְאִתָּהּ noteras. Också i detta fall föreslår textkritiken i *Biblia Hebraica Stuttgartensia* en läsning där verbet följs av en preposition med innebörden ”med”. Men också i detta fall föreslås i analysen ett undantag från regeln där objektmarkören betonar att sexet inte är ömsesidigt (se ordanalysen på s. 17). I detta fall med stöd från *CDCH* (2009, 458-459). Amnon har inte sex ”med” Tamar. Hon är snarast ett objekt för aktiviteten. Scholz (2010, 39) menar att det finns en relativt stor konsensus i bibelforskningen att 2 Sam 13:1-22 är en våldtäktsberättelse. Att sådant är fallet syns tydligt genom det motstånd Tamar uttrycker verbalt samt genom formuleringen ovan.

I enlighet med Amits (2001, 131) tolkning har berättelsen två klimax. Det första är våldtäkten och det andra är när Tamar slängs ut ur Amnon hus. I vers 15 beskriver berättarrösten att Amnon efter våldtäkten upplever en avsky för Tamar som är starkare än den kärlek han tidigare känt. Han säger åt henne att försvinna. Återigen syns en befallning med Tamar som mottagare. Att Amnon omgående kastar ut henne kan också förstås som att han vill ta avstånd från det som hänt. Också han inser att hans handlingar kan komma att få negativa efterföljder. På liknande sätt menar Amit (2001, 131) att Amnon kastar ut henne för att hon efter våldtäkten blir ett förkroppsligande av hans dårskap och skam. Han måste därför bli av med henne. För Amnon blir således verserna 15-18 en

slags lösning. Han inser att hans handlande kan få vissa följder men väljer att stänga ute den som bevisar vad han gjort.

Ser man konflikten ur Tamars perspektiv är det dock tydligt att den förstärks ytterligare i samma verser. I vers 16 vägrar hon återigen lyda, återigen säger hon ”nej”. Den här gången utan att tilltala honom som sin bror, tonen är hårdare. Tamar uttrycker att det Amnon gjort blir ännu värre om han skickar ut henne. En trolig förklaring till varför det för henne är ännu värre är att det för en flicka i sammanhanget, och i berättelsevärlden, inte fanns någon annan livsväg än giftermålet. Om hon inte längre var oskuld var äktenskap inte längre möjligt. Hennes enda chans är således att Amnon gifter sig med henne. Äktenskap mellan halvsyskon är vidare något som förekommer i bibeln, exempelvis mellan Abraham och Sara (1 Mos 20:12). Tamar står således inför sin sociala död och gör ett sista försök att hitta en utväg. Och efter detta säger inte Tamar något mer. Hennes röst blir två gånger ignorerad. Objektiveringen av henne förstärks ytterligare genom Amnons omtalande om henne som ”den där”. Han talar inte längre med henne utan om henne i vers 17. Fuchs (2000, 212-213) beskriver passande verserna som att de gör Tamar till det ultimata offret; hon blir inte bara utsatt en gång utan två.

Ur Tamars perspektiv har alltså konflikten två delar. Hon blir våldtagen och hon blir utskickad. Det senare är för henne värre. Det är tydligt att de båda händelserna för henne är konfliktfyllda. Hon har en röst i konflikterna och gör motstånd men hennes motstånd ignoreras. Men att hon är ett aktivt subjekt i berättelsens konflikt är tydligt. Det är hon som explicit formulerar hur problematisk Amnons önskan är och att hans handlande kommer att få konsekvenser. Hon presenterar vidare en lösning; att Amnon ska tala med kung David. Om detta är för att vinna tid eller för att hon faktiskt tror på den lösningen vet vi dock inte. Det vi vet är att det är den enda chans hon har.

Viktigt är också att det i berättelsen finns vissa antydningar om att konflikten också rör relationen mellan Amnon och Absalom. Berättelsen är den som inleder striden om Davids tronföljd. Salomo är den som ska komma att ta över tronen men det är flera före i kö. Amnon och Absalom tillhör dessa. Och 2 Sam 13 följs av flertalet berättelser där andra tronarvingar försvinner. Rimligt är således att berättelsen har att göra med vem som ska ta över tronen efter David. En sådan slutsats drar exempelvis också Fuchs (2000, 223). Det sexuella våldet mot Tamar kan därför förstås som en utlösande faktor i ett manligt maktspel, en konflikt som hon egentligen inte är en del av.

3.3.3 Upplösning (vers 18-22)

Enligt det narrativ-kritiska tolkningsverktyg som används behandlas den konflikt som uppstått genom berättelsen och den får slutligen en lösning. Att identifiera en upplösning i 2 Sam 13:1-22 är inte helt enkelt. Om berättelsen läses ur Amnons perspektiv kan konflikten förstås redan vara löst. Han skickade ut Tamar och distanserade sig från konsekvenserna av sitt handlande. Dock kan en

läsare som vet att Absalom dödar Amnon i berättelsen som följer, 2 Sam 13:23-37, förstå att lösningen inte fungerar.

I vilket fall löses inte de konflikter som Tamar har upplevt. I vers 20 ser också Absalom det problematiska i det som hänt, han reagerar. Och i vers 21 blir David arg när han får höra vad som hänt. Ingen av dem agerar dock för att lösa Tamars konflikt. Davids lösning är att inte göra något alls, då han är för fäst vid Amnon. Absaloms yttrande i vers 20 kan ses som någon slags lösning. Han säger åt Tamar att tåga om det som hänt och inte lägga det på sinnet. Hon får bo hemma hos honom. Vid en första läsning kan Absaloms yttrande förstås som att han försöker gömma undan det som hänt. Tribble (1984, 51) uttrycker det som att Absaloms betonande av syskonband kan tolkas som ett försök att oskadliggöra händelsen. Det finns en familjeloyalitet som ska ursäkta Amnon och tysta ner Tamar. Analysen visar dock på att det finns en konflikt mellan bröderna och det är således viktigt att tolka det Absalom säger i relation till narrativet i stort. Ett tecken på en annan tolkning är att Absalom använder ordet נָעַץ, ”nu”. Tamar ska nu tåga och inte lägga det som hänt på sinnet. Ordet kan antas visa på att han planerar en senare lösning. Vidare antyder också vers 22 om det som följer i nästa berättelse. Absalom talar inte längre med Amnon och hatar honom för det han gjort. Även om inte Absalom handlar i den berättelse som analyseras är det tydligt att det är han och inte David som tar tag i situationen. Absalom är inte likgiltig till att Amnon våldtagit Tamar.

Runtomkring den lösning som Absalom presenterar, och den som antyds, beskrivs Tamars reaktioner och maktlöshet. Bader (2006, 151-152) identifierar en viktig skillnad mellan Amnon och berättarrösten i den avslutande delen. Amnon vill snabbt bli av med Tamar men berättarrösten dröjer sig kvar vid henne. På ett dramatiskt sätt får Tamars sorg ta plats i narrativet. Hon strör jord på sitt huvud, river sönder den dräkt som symboliserat hennes oskuld, lägger händerna på huvudet och klagar högljutt (vers 18-19). Tamar har vid ett tillfälle försökt avleda konflikten och vid ett annat försökt lösa den. I beskrivningen av hennes sorg syns nu hur inget av det fungerade. Hennes reaktioner får ta plats i berättelsen men hon får inget utrymme att varken yttra sig eller handla i konfliktens upplösning. Inte heller hjälper någon annan karaktär henne att få upprättelse.

Ett essentiellt perspektiv på berättelsens upplösning är hämtat från Fuchs (2000, 201-206, 217). Tamars funktion som berättelsens offer syftar till att vara en katalysator mellan förövaren (Amnon) och hjälten (Absalom). Absaloms vilja att hämnas eliminerar Tamars roll i hämnden. Absalom tar över rollen som offer. Tamar accepterar hans skydd och begränsas då i sitt handlande. Tamar rådfrågas inte om hämnden utan hennes roll och röst övertas av Absalom. Vidare får texten oss att tro att hennes intresse är identiskt med hans. I detta syns således att den hämnd Absalom senare utför är hans och inte Tamars. Han har övertagit både konflikten och lösningen. Detta förstärks ytterligare av att Tamar inte kommer tillbaka in i berättelsens värld efter det att Amnon dödat. Att det skulle vara en lösning för henne är således inte sannolikt. Fuchs teori är ytterst rimlig då

berättelsen är en del av den maktkamp som pågår mellan Davids söner om att ta över hans tron.

3.4 Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering

I berättelsens exposition beskriver den berättande rösten Tamar. Som presenterats i ordanalysen innehåller beskrivningen information om hennes relation till berättelsens andra karaktärer samt antydningar om en sexuell spänning i berättelsen. I berättelsens första del är Tamar endast implicit närvarande. Hon är inte en aktiv karaktär utan omnämns endast av berättarrösten och de andra karaktärerna. Vidare är hon objekt för Amnons kärlek och offret i den plan som Jonadav presenterar.

Berättarrösten presenterar i narrativets inledande del samtliga karaktärer. Dessa ges dock olika mycket utrymme. Amnon ges utrymme att både handla och tala. Detta får också Tamar från och med att hon kommer till Amnons hus. Absalom finns implicit närvarande i narrativet men gör inte entré förrän i vers 20. David finns också med men talar inte och tillskrivs endast en känsla och en ickehandling.

Intressant i berättelsen är hur fokaliseringen fungerar. I berättelsens första del agerar Amnon fokalisator. Berättelsen ses ur hans perspektiv. Berättaren väljer att ge honom makt över narrativet. Det som fokuseras är hans problem och hur det ska lösas. Tamar är den som fokaliseras. I vers 8 sker dock en brytning. Tamar blir ett handlande subjekt och fungerar som fokalisator. I verserna 8-17 kan snabba byten av fokalisator urskiljas. Vi ser händelserna ur både Amnons och Tamars perspektiv. Båda handlar och får utrymme att uttrycka hur de tolkar situationen. Berättarrösten lyfter således fram olika perspektiv på våldtäkten och dess uppbyggnad. Perspektiv som inte är förenliga. Något som blir synligt är den kontrastteknik som Amit (2001, 131) menar används i karaktäriseringen. Det Tamar gör och säger förstärker den negativa bilden av Amnon. Fokalisatorsskiftena och Tamars försök att avleda våldtäkten skapar en spänning som förstärker Amnons ondska.

I vers 14, som beskriver själva våldtäkten, fungerar Tamar inte som fokalisator. Amnons handling beskrivs av berättarrösten. Och kanske är detta ett medvetet val från berättarrösten för att inte förstärka brutaliteten i Amnons handling ytterligare? Åtminstone skapar det, som Tribble (1984, 46) uttrycker det, en viss distans mellan läsaren och händelsen. Tydligt är att kombinationen av berättarröst och karaktärernas perspektiv påverkar läsarens upplevelse av berättelsen. Dock är det uppenbart att både Tamar och berättarrösten tolkar händelsen som våld (vers 12-14). Berättarrösten bekräftar det Tamar upplever. De är överens.

I vers 18 sker ytterligare ett skifte. Innan dess har dialoger tagit upp en stor del av narrativet. Nu saktas tempot ner och berättarrösten beskriver Tamar. Perspektivet zoomas ut och berättarrösten fungerar som fokalisator. Och Tamar är den som fokaliseras. Tribble (1984, 49) beskriver skiftet som

att berättaren uppmärksammar Tamar när Amnon vänt sig bort från henne. Återigen syns således en kontrast mellan berättarrösten och Amnon, där berättaren på något sätt står på Tamars sida. Som tidigare diskuterats visar berättarröstens benämning av Tamar som kungadotter också på en skillnad till hur Amnon omtalat henne som ”den där”. När Absalom gör entré i vers 20 sker ytterligare ett skifte. Absalom tar över fokaliseringen och Tamar utesluts. Att Absalom i slutet av berättelsen fungerar som fokalisator kan kopplas ihop med Fuchs diskussion om att Absalom övertar Tamars roll. Hon hamnar i skuggan och berättelsen ses ur hans perspektiv. Han får ett övertag i narrativet.

Tydligt är att berättarrösten väljer att lyfta fram olika karaktärs perspektiv i olika skeden av berättelsen. Eftersom fokaliseringen skiftar blir definitionen av fokalisering extra intressant. Fokalisering är vad som lyfts fram i berättelsen för att det ska nå läsaren. Berättaren vill således att Tamars sorg, men också Absaloms reaktion, ska nå fram till läsaren och det går inte riktigt ihop. Tamars sorg är utåtagerande och beskrivs med starka ord. Absaloms lösning förespråkar passivitet och tystnad. Åtminstone just nu.

Tamar kan tolkas fungera som fokalisator under händelserna strax före själva våldtäkten. I berättelsen runtomkring är det dock hennes bröders perspektiv som är i fokus. Konflikten handlar om henne, men hon är oftare den som fokaliseras än den som fokaliserar.

3.5 Karakärisering av Tamar

3.5.1 Vad texten säger

I berättelsens början är Tamar en passiv karaktär. Hon är objekt för Amnons känslor och endast implicit närvarande. I vers 8 gör Tamar entré i berättelsen. Hon handlar, men de handlingar hon tillskrivs är fram till vers 12 alltid grundade i någon annan karaktärs vilja. Hon lyder David och Amnon. Hon utvecklas således först från att endast omnämnas till att vara ett handlande subjekt utan egen uttryckt vilja. Fram till vers 12 kan hon snarast tolkas vara en platt karaktär med en funktionell roll. I vers 12 förändras dock hennes karaktär. Hon säger emot och vill inte längre lyda. Kontrasten till den tidigare lydnaden är skarp, Tamar blir då också en talande karaktär. Berättaren ger hennes röst utrymme. I vers 12-13 och 16 argumenterar Tamar för sin sak. Hon använder argument som på olika sätt kan påverka hur Amnon kommer att handla. Det har dragits olika slutsatser om hennes karaktär utifrån hennes motargument. Alter (1981, 73) menar att de visar att hon grips av panik medan Tribble (1984, 45-46) drar slutsatsen att Tamars argument visar att hon är en klok person. En rimlig tolkning är att det ena inte behöver utesluta det andra och att Tamar åtminstone visar en förmåga att kunna uttrycka sin vilja verbalt. Hon försöker ändra händelsekedjans riktning. Utvecklingen i Tamars karaktär är ett argument för att hon är en rund karaktär. Också de sorguttryck som berättarrösten ger utrymme för visar på hur karaktären utvecklas och fördjupas under berättelsens gång. Vi får se hur Tamar känslomässigt påverkas av

våldtäkten. Något hon också har mod att uttrycka. Och kanske kan vi utifrån det säga att Tamar har drag av klokhet, verbal förmåga och mod.

Det är en tydlig kontrast mellan hur berättaren beskriver Tamar i början och i slutet av berättelsen. I berättelsens första vers beskrivs Tamar med adjektivet vacker och i den sista versen står hennes namn i relation till den våldshandling Amnon utsatt henne för. Relevant är också återigen Tribles (1984, 54-55) teori om hur karaktärernas ordningsföljd i texten har en narrativ innebörd. I berättelsens början har Tamars namn placerats mellan bröderna för att visa på att kampen om henne kommer att pågå mellan dem. I berättelsens sista vers nämns Tamars namn sist, ensamt. Båda dessa skillnader pekar på den stora förändring hennes karaktär har genomgått och att det som hänt har påverkat henne. Vi får se att hon har tagit skada. Hon är inte längre den vackra, åtråvärda flickan utan istället den uteslutna.

I analysen syns vidare att Tamars karaktär förminskas i slutet. Berättarrösten ger plats för hennes starka sorg men Absalom ignorerar den. Hon är en aktiv karaktär men trycks gång på gång undan av de manliga karaktärerna. Hon synliggör sin upplevelse för Absalom men han bemöter henne inte. Absalom är på hennes sida men kväver hennes röst. Tydligt i texten är dock att berättaren skapar sympati för Tamar. Detta görs exempelvis genom kontrasteringen till Amnon. Det syns också genom att hon får ta plats, att hennes motstånd och sorg beskrivs. Vidare syns det genom att berättarrösten bekräftar våldshandlingen.

Eftersom att Tamars perspektiv får utrymme i narrativet kan vi säga något om hennes karaktär utifrån texten. Det går att tillskriva Tamar en relativt hög subjektstatus. Bilden av henne är dock en aning motstridig. Hon kastas mellan att vara ett handlande subjekt och ett objekt för andras handlingar. Hon följer andras uppmaningar men har en egen vilja som hon uttrycker. Hon försöker påverka hur berättelsen ska utvecklas men får aldrig något gensvar. Hon har en röst men det är ingen som lyssnar. Hon försöker få uppmärksamhet men karaktärerna runtomkring tittar bort. Hennes karaktär utvecklas genom berättelsen men utvecklingen stannar upp och hon blir återigen ett objekt. Å ena sidan blir berättelsen hennes och hennes namn får leva kvar genom Absaloms dotter. Å andra sidan försvinner hon spårlöst och vi får aldrig ta del av hennes upprättelse.

3.5.2 Vad kontexten säger

Tamar är en talande karaktär men då hon är kvinna är det av relevans att diskutera vem det är som står bakom det hon säger. Kvinnor i hebreiska bibeln är androcentriska konstruktioner vilkas uttalanden kan vara å den patriarkala strukturens vägnar (Exum 2007, 69). Att Tamar, när hon gör motstånd, snarare argumenterar utifrån israelitiska lagar än sina egna känslor kan förstås som en antydning om det manliga perspektivet som finns gömt i berättarrösten. Det är den samhälleliga ordningen som är det viktiga. Ett annat tecken på den patriarkala strukturens del i karaktären Tamar

syns i Bohmbachs (2014, 69-70, 75) teori om hur Tamar karaktäriseras av typiska kvinnliga attribut. Genom analysen har det blivit tydligt att Tamar förkroppsligar samtliga förväntade egenskaper för en kvinna i hebreiska bibeln. Och den enda gång hon handlar på motsatt sätt besegras hon av de typiskt manliga egenskaperna. Tamar kan alltså ses som en representant för de patriarkala förväntningarna på en kvinna. Hon blir en idealkvinna vars handlingar och yttranden kanske egentligen inte är hennes egna. Det faktum att hon heller inte får något för det, att hon istället våldtas och överges, gör hennes karaktär än mer marginaliserad.

Vidare går ett patriarkalt budskap att uttyda i berättelsen. Fuchs (2000, 211-212) skriver att berättelsen genom sin betoning av syskontermer vill uttrycka att en pappa, dotterns förmyndare, inte ens kan lita på män inom familjen. Flickor som är oskulder bör vaktas med total uppmärksamhet. Detta stämmer väl överens med kontextens syn på en dotter. En flickas sexualitet hade ett så pass viktigt värde för familjen att inga risker skulle tas. Fuchs slutsats om att berättelsens budskap är att begränsa en flickas frihet i den grad att hon skulle hållas inom hemmets väggar är således högst trolig. Fuchs tolkning kastar också ett annat ljus på berättelsen, Tamar blir i sig inte särskilt viktig, hon fungerar snarare som en symbol för vad som händer om en pappa inte är varsam med sin dotters sexualitet.

Till detta hör också den makt bröder har över sina systrar. Berättelsen är ett exempel på hur en flickas bröder övertar auktoriteten när pappan inte tar sitt ansvar. Davids roll är i berättelsen marginaliserad, vilket skapar utrymme både för Amnon att ta kontroll över henne och för Absalom att gå in som den som beskyddar henne.

Viktig blir också berättelsens litterära kontext. Närmast före berättelsen om Tamar är berättelsen om David och Batseba placerad. I den ser David den vackra kvinnan Batseba som hämtas hem till honom och som han sedan har sex med. David ser sedan till att hennes man blir dödad, tar hem den gravida Batseba till sig och gör henne till sin fru. Tydligt är att det David gjort är en synd och den son Batseba föder till honom dör (2 Sam 11-12). En vanlig tolkning är således att berättelsen i 2 Sam 13:1-22 är ett straff för den synd David begått (se exempelvis Amit 2001, 126-132). En tolkning som är högst relevant då den stärks av parallellerna mellan de två berättelserna. Precis som Tamar beskrivs Batseba med ett adjektiv som uttrycker att hon är sexuellt åtråvärd. Hon tillskrivs adjektivet *נִיחָה* som betyder ”attraktiv”, ”snygg” (CDCH 2009, 140). Och även om Batseba inte explicit uttrycker något motstånd finns inte heller i den berättelsen något som visar på samtycke (11:2-4). En sådan tolkning gör återigen Tamar till en bricka i ett spel. Hon blir offer i ett straff som är hennes pappas. Ett övergrepp straffas med ett annat.

De berättelser som följer är också relevanta för att förstå berättelsen i 2 Sam 13:1-22. Som tidigare konstaterat har berättelsen sannolikt att göra med tronstriden efter David. Då Amnon målas upp som en närmast ond karaktär och Absalom som den beskyddande brodern kan berättelsen också

syfta till, såsom Amit (2001, 127-132) uttrycker det, att fördöma Amnon som en dålig framtida regent och bygga upp sympati för Absalom. Amnon elimineras sedan genom sin död i berättelsen i 2 Sam 13:23-37. En intressant teori är också Fuchs (2000, 223-224). Hon menar att också Tamar elimineras som framtida regent. Således skulle berättelsen också syfta till att göra sig av med ännu en i kön till tronen och lösa det patriarkala problemet med att ha en drottning, som dessutom behövde vara oberoende av en man. Att Tamar behövde undanröjas i striden om tronen är dock att dra det hela en aning långt. Kvinnliga regenter tillhörde ovanligheterna. Istället kan syftet vara att återigen förminska Tamars karaktär. Hon får en funktionell roll.

Tamar är också en av de bibliska karaktärer som aldrig blir något annat än en flicka. Shargent (1994, 31-36) konstaterar att bibliska döttrars sexualitet är i fokus oavsett om de blir fruar eller inte, då de alltid gör entré i berättelsen när de är sexuellt mogna. De flickor som ska bli fruar och mammor förs snabbt dit och de som inte lyckas nå fram till moderskap och giftermål hamnar snabbt i en sexuellt laddad situation som leder till någon slags död. Detta stärks av barnperspektivforskningens fastställande av flickans värde som i allra högsta grad kopplat till sexualitet och kommande moderskap (Koepp-Taylor 2013, 37-39, Garroway 2014, 168-172). Tamars berättelse kan därför representera vad som händer med en dotters vars livsmål inte uppnås. Hon dör den sociala döden. En flicka som inte kan giftas bort eller föda arvtagare har ingen plats i berättelsen.

Strukturerna bakom texten säger således mer om Tamars karaktär. Tamars värde som dotter är tydligt knutet till hennes sexualitet och hennes framtid som fru och mamma. Tamar blir en representation av både en kvinna och en dotter i en patriarkal värld där hennes berättelse överskuggas av männens berättelser och det patriarkala budskapet.

3.5.3 Vad texten inte säger

Trots att Tamars perspektiv inte saknas i berättelsen finns det sådant som berättelsen inte säger något om. Fram till vers 12 uttrycks inte något som skulle kunna vara Tamars syn. Berättelsen säger ingenting om hur hon kände för att gå till Amnon. Var hon misstänksam? Kände hon tillit till sin pappa och bror? Förstod hon att något skulle kunna hända? Kanske skulle hon, vilket Fuchs (2000, 205) föreslår, inte lyda deras befallningar om det inte vore för den patriarkala ordning där kvinnor lydde familjens män. Och i så fall kan hon inte tillskrivas den naivitet som David verkar ha haft. Att David inte var medveten om risken behöver inte betyda att inte Tamar var det.

Det går dock också att argumentera för att Tamar kände en tillit. Berättelsen kan kopplas ihop med det vi idag benämner våldtäkt i nära relationer. Scholz (2014, 41-42) redogör för ett typiskt drag för våld i nära relationer där offret går med på någon form av närhet. Detta är applicerbart på berättelsen om Amnon och Tamar. Att komma nära Amnon var för Tamar inte främmande då de

kände varandra. Hon var inte rädd för att vara ensam med honom och förväntade sig inte att han skulle göra något med henne. Hon litade på sin halvbror. Vi kan därför inte tillskriva henne en naivitet eller dumhet, vilket vissa tolkningar gjort (Scholz 2010, 39-42). Kanske gick hon dit för att hon var tvungen, trots sin misstänksamhet, eller så litade hon den bror hon hade en relation till.

Med hjälp av Bohmbachs teori har analysen visat på att Tamar följer de förväntningarna som fanns på en kvinna, dock utan att få något för det. Tydligt är dock att hon i vers 12 slutar lyda. Hon säger emot när hon inte längre kan gå med på vad som förväntas av henne. Som ovan nämnts visar detta på en vilja och styrka. Men kanske visar det också på något större? Bohmbach (2014, 78-79) menar att Amnon genom Tamars motstånd riskerar att förlora sin maskulinitet och att han kastar ut henne för att hon är hans manlighets akilleshäla. Bohmbachs tolkning öppnar för fler reflektioner. Kanske antyder detta att Tamar hade en makt över Amnon. Att han såg henne som ett hot. Och kanske uttrycker Tamar också i sitt motstånd att hon fått nog, att hon faktiskt själv vill bestämma över sin kropp? Hennes yttrande innehåller främst argument på en samhällelig, strukturell nivå men det går också att spåra något annat. Ett nej, jag går inte med på det här. Hon går emot strukturen där kvinnan skulle följa männens order. Och kanske sågs hon då som ett hot mot de patriarkala strukturerna. Och kanske behövde texten lämna henne just för att hon var en stark kvinna som gjorde motstånd.

Det texten inte heller säger något om är Tamars inställning till Absaloms hämnd. Som tidigare diskuterats tycks Absalom överta hennes roll. Hon är inte delaktig i hans hämnd. Vi kan alltså inte veta huruvida Tamar fick upprättelse genom hämnden eller om hon ens var medveten om att den ägde rum. Ett tydligt tecken på att hon inte var enig med Absalom om hur situationen skulle lösas är kontrasten mellan hennes dramatiska sorgreaktion och hans undangömmande av det som hänt. Kanske visar beskrivningen av hennes sorg att det hos henne fanns en ilska, en hämndlystnad. Hon ville få upprättelse genom sitt eget handlande men Absalom tystade ner henne.

Vi kan dock inte dra slutsatsen att inte Absalom på något sätt också hämnades för Tamars skull. I analysen av Dinas berättelse användes teorin om att det i berättelsen åskådliggörs ett emotionellt band mellan henne och hennes helbröder. Teorin går också att applicera på Tamars berättelse. Även om det inte explicit uttrycks är den accepterade tolkningen att Absalom, till skillnad från Amnon, är Tamars helsyskon. Och kanske är det inte heller här en slump att det är hennes helbror som på ett eller annat sätt beskyddar henne? Kanske ger det indikationer på emotioner dem emellan?

Vi får heller inte veta vad som händer med Tamar efter våldtäkten. Hon försvinner från berättelsen. Visserligen kan tolkningar som Tribles (1984, 55), där Tamar genom sitt namn och skönhet får leva kvar i Absaloms dotter, ge henne någon slags upprättelse. Men den faktiska karaktären är spårlöst försvunnen. Det enda vi vet är att hon lever ensam och övergiven hos Absalom (vers 20). Den stora sorg vi får se henne uttrycka är rimligtvis inte en sorg som försvinner

utan en sorg som hon får fortsätta leva med. En sorg som alla andra gömmer undan och hon står ensam kvar i. Hon får ensam bära sina känslor efter våldtäkten. Texten lämnar både dessa och henne.

4 Analys av Dom 11:29-40, Jeftas dotter

Nedan följer en analys av Dom 11:29-40. Analysen görs enligt den mall som beskrivits på sidorna 8-10. De olika analysdelarna är delvis åtskilda men material från de tidigare kategorierna används också senare i analysen. I samtliga delar av analysen är karaktären Jeftas dotter och hennes berättelse i fokus.

4.1 Dom 11:29-40

Dom 11:29-40 ingår i berättelsen om Jefta (Dom 11-12). Berättelsen beskriver hur krigaren Jefta avger ett löfte om att offra den första han möter om israeliterna står som vinnare i kriget mot ammoniterna. I bilaga 3 finns den hebreiska texten från *Biblia Hebraica Stuttgartensia* och översättningen i *Bibel 2000*.

4.2 Ordanalys av epitet

4.2.1 בַּת

Den första term som används om Jeftas dotter är בַּת, vilket betyder dotter. Karaktären presenteras i vers 34 utan eget namn, endast genom sin relation till Jefta. Detta stämmer överens med hur döttrar i bibliska texter ofta identifieras genom ett patronymikon (Stiebert 2013, 25). I jämförelse med Dina och Tamar är detta sätt att identifiera en dotter än mer markant för Jeftas dotter. Relationen till pappan är det enda som definierar henne (se vidare ordanalyserna på s. 12-13 och 30-31). En förklaring till sättet dottern introduceras kommer från Fuchs (2000, 180) som pekar på att dotterns roll i narrativet definieras av relationen till pappan. Hennes egen identitet är inte viktig för berättelsen. Berättaren utelämnar övrig grundläggande information när dottern introduceras vilket visar att hon fungerar som en sekundär karaktär i berättelsen. Denna teori kommer att utredas i analysen.

Termen förekommer också i pluralform i vers 40. Kvinnorna som sörjer Jeftas dotter benämns som Israels döttrar. En viktig fråga är därför om det har någon betydelse att de kvinnor som minns berättelsen om Jeftas dotter beskrivs som just döttrar.

4.2.2 הַיְחִידָה

I tillägg till att Jeftas dotter framställs som en dotter beskrivs hon i vers 34 också med orden הַיְחִידָה som kan översättas till ”hon var det enda” (CDCH 2009, 151-152, 430). Versen betonar detta ytterligare med att säga att Jefta varken hade några andra söner eller döttrar. Fuchs (2000, 180) är av åsikten att det säger mer om Jefta än om dottern. Formuleringen används för att visa vad hon betydde för honom och för att förklara hans starka reaktion i vers 35. Ett viktigt perspektiv för att förklara formuleringen ”hon var det enda” kommer från barnperspektivforskningens förståelse

för barnets värde. Som tidigare konstaterats tillskrevs barnet ett ekonomiskt värde som i mångt och mycket var grundat i familjens produktion och reproduktion. Värdet var således inte grundat i barnets egen person (Steinberg 2013, 123-124). Ett tidigare konstaterande är vidare att en flickas värde är nära sammanknutet med hennes sexualitet och äktenskapspotential. Viktigt är dock också att termen genom andra förekomster kan markera ett emotionellt värde. I 1 Mos 22:2 används den om Isak i samma mening där det beskrivs att hans pappa Abraham älskar honom. Tydligt är att termen är med och förstärker tragiken när Abraham beger sig för att offra sin son. I Am 8:10 används termen för att uttrycka den stora sorgen efter den enda sonen. I detta fall är det enklare att se att formuleringen att dottern var Jeftas enda barn är kopplad till de samhällseliga värden hon tillskrevs. I linje med Fuchs tolkning har beskrivningen därför inte särskilt mycket med dotterns person att göra. Texten betonar istället att hon fyller en viktig samhällselig och ekonomisk funktion för Jefta. Det är dock inte på något sätt uteslutet att det ekonomiska värdet samspelar med ett betydligt mer emotionellt sådant.

Beskrivningen kan dock också säga något om karaktären Jeftas dotter. Hon är ett ensamt barn. Tribble (1984, 101) beskriver henne som isolerad. Att hon är ensam är något som också bekräftas av det som händer i vers 34. Det är inga andra som är med och möter Jefta när han kommer hem. Formuleringen som analyserats får därför också en betydelse som går utöver barnets värde för föräldern. Vad betyder det för ett barn att vara ensamt?

4.2.3 עֵכָר

I vers 35 uttrycker Jefta att hans dotter blivit בְּעֵכָרָי. Termen förstås som en pluralform av participet som utgår från verbet עֵכָר. Verbet betyder ”att vara eller orsaka problem” (CDCH 2009, 323). Han säger således till sin dotter: du har blivit ”en av dem som ställer till problem för mig”. Eller som *Bibel 2000* översätter det: ”du drar olycka över mig”. Fuchs (2000, 185) tolkar det han säger som att han anklagar henne för att samarbeta med hans fiender. En sådan tolkning är hård och översättningen ligger inte särskilt nära verbets betydelse. Dock ger den översättningen tydliga indikationer på hur berättelsen kommer att utvecklas. Den karaktär som från början endast tillskrivits termer som definierar släktskapet mellan henne och Jefta tillskrivs nu ett annat epitet. Precis som Exum (1993, 134) uttrycker det har Jeftas inledande ”min dotter” visat på den nära relationen mellan pappa och dotter. Den term han nu använder står i stark kontrast till detta. Den nära relationen är i fara. Begreppet antyder både en separation mellan pappa och dotter och att Jefta menar att också dottern på ett eller annat sätt är skyldig till det som kommer att ske.

4.2.4 בְּתוּלִים

I vers 37 yttrar Jeftas dotter att hon innan hon offras vill sörja sin בְּתוּלִים, det vill säga sin

”jungfrudom” (CDCH 2009, 58). Att Jeftas dotter sörjer sin jungfrudom klargör, enligt de kriterier som antagits i studien, att hon är ett barn. En sedvanlig, och viktig, tolkning inom den feministiska exegetiken är att termen rymmer betydelsefull information om karaktären Jeftas dotter. Hon har ännu inte hunnit uppfylla det som i kontexten var kvinnans uppgift, att föda barn. Hon kommer därför inte att lämna någon efter sig, vilket var kvinnans chans att bli ihågkommen (se exempelvis Tribble 1984, 104). Bal (1988, 42) lyfter fram det viktiga perspektivet att termen markerar flickans samhällsliga position. Som ung kvinna som är oskuld befinner sig Jeftas dotter mittemellan de två accepterade positionerna dotter och fru. En position som i sammanhanget är ohållbar. Exum (1993, 138) uppmärksammar också renhetsaspekten i offrandet som kopplas till jungfrudom. I berättelsen om Jeftas dotter kan den aspekten dock bedömas underordnad. Jeftas löfte bör rimligtvis förstås som ett generellt sådant då inga krav på offret formuleras. Termen *קְתוּלִים* informerar således främst om att Jeftas dotter är en flicka på väg mot vuxenlivet. Hon befinner sig i en mellanposition, i vilken hon kommer att förbli.

4.3 Att inte namnges

Till skillnad från Dina och Tamar ges inte Jeftas dotter något namn. Detta särskilda avsnitt är därför infogat i den här analysen. I sin analys av Jeftas dotter problematiserar Bal (1988, 43) frågan om karaktärer i bibliska berättelser som saknar namn. Hon menar att en text gör våld på en persons identitet genom att inte namnge denne men att en läsare också gör våld på texten genom att ge den namnlöse ett namn. Bal väljer dock att betona den första delen och ger flickan ett namn. Att dotterns identitet skadas av att hon inte namnges är en viktig aspekt av berättelsen. Dock har analysen av epitetet för ”dotter” klargjort att det kan finnas en narrativ betydelse i dotterns namnlöshet. Den narrativa meningen kan underbyggas ytterligare av förståelsen för vad ett namn betyder i en biblisk kontext. I bibelns första berättelser i 1 Mos 1-2 syns exempel på hur namn bär betydelser som går utöver dess förmåga att särskilja personer från varandra. Fuchs (2000, 180) beskriver skapelseberättelsernas namngivande som en process som handlar om att kalla något till existens och ge det sin särskilda essens. Mot den bakgrunden är det därför viktigt att låta Jeftas dotter förbli namnlös. Hon tillskrivs de epitet och beskrivningar som ovan analyseras och inget annat. Hon är en karaktär utan namn. Och namnlösheten är central för hennes karaktär.

4.4 Berättelsens struktur

4.4.1 Exposition (vers 29-31)

I berättelsens inledning är Jefta ensam karaktär. I vers 30-31 uttalar Jefta ett löfte till Gud om att offra den första han möter vid sin hemkomst om han besegrar ammoniterna. Löftet avbryter berättelsens flöde då det fram till dess endast är berättarens röst som hörts. Detta skifte från

berättarröst till karaktär visar på att det som sägs har ett särskilt värde i berättelsen (Bowman 2007, 23-24). Jefta och hans löfte bygger upp berättelsen och fungerar som grund för dess händelsekedja.

Inom exegetiken finns olika förslag på hur Jefthas löfte ska tolkas. Fewell (2003, 76-77) menar i sin analys från ett barnperspektiv att löftet både innehåller att han inte har någonting att förlora och en desperation. I löftet finns då också en förståelse för att människan är umbärlig. Tribble (1984, 96-97) tolkar löftet som ett tecken på tvivel. Guds ande kommer i vers 29 över Jefta, vilket borde innebära att han kommer att besegra ammoniterna. Men det räcker inte för Jefta, han litar inte på hjälpen från Gud. Fuchs (2000, 197) menar dock att tolkningar som visar på trolöshet, eller att Jefta genom löftet skulle testa Gud, inte håller. Hon jämför med Gideon som i Dom 6:17-7:9 vid flertalet tillfällen ber om tecken och bekräftelse. I den berättelsen leder detta tvivel varken till att Gud uttrycker ilska eller överger honom. Det är utifrån den parallell Fuchs presenterar svårt att dra slutsatsen att Jefthas löfte åskådliggör ett gudstvivel, och att berättelsen får sin riktning på grund av det. Istället antas Fewells tolkning som mer rimlig. Löftet kan förstås rymma en omedvetenhet om dess faktiska konsekvenser men visar också på en förtvivlan i en kritisk situation. Och även om denna förtvivlan innefattar ett gudstvivel behöver inte det vara anledningen till att berättelsen fortlöper som den gör.

I berättelsens exposition är det ytterst otydligt vem som kommer att offras, det finns en ofullständighet. Oklarheten i löftet skapar både frågor om vem Jefta tror sig komma att möta och vem som faktiskt gör det. Läsaren har än så länge ingen information om vem som bor i hans hus eller vilka som ingår i hans familj. Således skapas en spänning i texten. En essentiell parallell, hämtad från Bal (1988, 45), finns till kontextens kulturella tradition där kvinnor gick ut och mötte män som vunnit i strid. Detta beskrivs i berättelserna i 2 Mos 15:19-21 och 1 Sam 18:6-7. Bal menar att det är rimligt att anta att Jefta har kunskap om ritualen. I hennes tolkning blir därför resonemang om att Jefta kan ha förväntat sig att mötas av ett djur irrelevanta. Hennes poäng är vidare att Jefta, då han har kunskap om ritualen, inte är medveten om vad det är för löfte han egentligen ger. Tribble (1984, 100) använder samma parallell och betonar att de med kunskap om seder eller andra texter kan ana att det är en kvinna som kommer att möta honom. Att det är hans dotter är därför ingen överraskning. Dessa tolkningar gör frågan om vem Jefta förväntade sig möta ännu skarpare. Men även om det är troligt att karaktären Jefta kände till ritualen är det omöjligt att veta om han var medveten om att hans löfte satte dottern i fara. I berättelsen syns endast att han uppfattar det som nödvändigt att avge ett löfte och kanske visar detta främst på en desperation. Och kanske är denna desperation så djup att han inte tänker på vilka konsekvenser hans löfte kan få.

Att Jefthas dotter inte existerar i narrativets exposition förstärker ytterligare bilden av att hennes särskilda karaktär inte är särskilt viktig. Hon finns inte med när berättelsevärlden byggs upp och den händelsekedja som inleds har till en början ingenting med henne att göra. Den kommande

komplikationen får i expositionen sin grund men löftet är förenat med oklarheter. Läsaren vet inte vem som kommer falla offer för löftet. Till detta kan perspektivet om barnets marginalisering relateras. Precis som Fewell (2003, 67-82) beskriver det är Dom 11:29-40 ett tydligt exempel på barnets marginalisering i bibelberättelser. Och som konstaterats ovan syns denna marginalisering redan i berättelsens inledning. Löftet som Jefta ger skulle kunna handla om vem som helst. Om han har kunskap om den sed där kvinnor går ut och möter män som varit i strid blir löftet än mer problematiskt. Kanske är han omedveten om vilka konsekvenser hans löfte kan få. Men från ett perspektiv som visar barnets marginalisering blir löftet ändå problematiskt. I det perspektivet blir det tydligt att Jefta inte ägnar en tanke åt att hans dotter skulle kunna möta honom, dottern marginaliseras också i hans tankevärld.

4.4.2 *Komplikation (vers 32-36)*

I vers 32-33 börjar berättelsens komplikation byggas upp. I expositionen finns indikationer på att något kommer att hända utifrån Jeftas löfte. De två verser som följer efter löftet berättar om Jeftas seger över ammoniterna. Spänningen byggs upp; läsaren förstår att någon behöver offras men kan än så länge inte veta vem.

I vers 34 tydliggörs berättelsens komplikation. Jefta kommer hem till sitt hus och berättarrösten använder termen *הִנֵּה* för att introducera den han möter. Termen översätts vanligtvis med *behold* (CDCH 2009, 92). På svenska är den mest passande översättningen ”se!”. Svaret på frågan om vem Jefta kommer att möta betonas genom termen. Detta följs av *בְּתוּרָהּ*, ”hans dotter”, vilket är det enda sätt dottern presenteras på. De verb som använts i löftet, *יֵצֵא*, ”att gå ut” och *קָרָא*, ”att möta” används också om dotterns handling. Jefta möter sin dotter och läsaren förstår på en gång vad som kommer att hända med henne. Löftet blir tydligt. I och med termen *הִנֵּה* förflyttas också perspektivet från berättarens till Jeftas. Han ser sin dotter och förstår vad som ska ske. Vidare visar termen på en tvist i berättelsen. Fuchs (2000, 181) beskriver den som att Jeftas krigsvinst följs av en personlig förlust. Den väntade komplikationen har nu tydliggjorts. Dottern kommer ut och det är hon som ska offras. Löftets tydliggörande är detsamma som dotterns entré.

Sättet som dottern möter Jefta på förekommer, som konstaterats, i andra berättelser. Hon följer traditionen genom att dansa och spela tamburin. Det finns dock en väsentlig skillnad mellan dotterns mötande av Jefta och de andra berättelserna. Dottern är ensam när hon möter sin pappa. Fuchs (2000, 183) förklarar ensamheten med att den går i linje med den tydlighet som beskrivningen av hur hon kommer ut skapar. Om flera kom och mötte Jefta kunde han valt en annan person. Kanske hade det funnits en person av mindre värde än en dotter och då hade berättelsen blivit en annan. Teorin är sannolik men om man belyser texten från ett barnperspektiv blir hennes ensamhet också något mer. Ensamheten förstärker hennes utsatthet som barn ytterligare.

Komplikationen byggs också upp genom beskrivningen i vers 34; dottern var hans enda barn. Detta kan klargöra vilket värde flickan hade för Jefta och således introducera den reaktion han uttrycker i vers 35. Jefta sliter sina kläder, vilket är ett uttryck för sorg (Trible 1984, 101). Reaktionen har att göra med dotterns värde för honom, men frågan är för vems skull han sörjer. Enligt Trible (1984, 101-102) handlar sorgen om hans egen förlust. Då detta går i linje med berättelsens betoning av barnets värde för föräldern är det ett rimligt antagande. Trible (1984, 101-102) menar vidare att Jefta i vers 35 riktar en stark anklagelse mot dottern i det han säger. På liknande sätt ser Fuchs (2000, 185) det Jefta säger till sin dotter som en anklagelse. Hon tolkar hans yttrande som att han omnämner sin dotter som en av sina fiender. Och även om Fuchs översättning inte är särskilt språknära finns det något i det Jefta säger som pekar på att det också är flickans fel att hon kommer offras. Dock menar Fuchs (2000, 184-185) att yttrandet också rymmer en hjälplöshet som inte överensstämmer med Jefthas karaktär som en modig krigare. Den teorin belyser med hjälp av ett barnperspektiv Jefthas reaktion på ett annat sätt. Att en förälder reagerar med ilska och anklagelse mot barnet när barnet är i fara kan ses som en allmänmänsklig reaktion. Jefthas reaktion kan därför ses som ett tecken på emotionella band. Han agerar som den förälder som står maktlös inför sitt eget barns fara. Så kanske är den starka reaktionen både ett tecken på dotterns ekonomiska värde för Jefta och att han kände betydligt mer än så för henne? Vi kan som läsare inte vara säkra på den bakomliggande orsaken till att Jefta uttrycker sig som han gör. Det som går att uttyda är att han involverar sin dotter i berättelsens komplikation. Dottern är således inblandad både som löftets offer och händelseutvecklingens medskyldiga.

En diskussion inom exegetiken är således vem som ska ses som skyldig till det som sker. Precis som Larsson och Stenström (2012, 58) uttrycker det utgör dotterns respons i vers 36 en del av förvirringen kring vem det är som för handlingen framåt. I vers 36 talar Jefthas dotter för första gången, hon svarar sin pappa. På samma sätt som att hennes möte med Jefta speglar hans löfte speglar hennes svar det han precis yttrat. Båda använder verbet פצה, ”att öppna sin mun, yttra”. Det kan förstås som att hon följer med i händelseförloppet, hon gör inget motstånd och sätter sig inte emot löftet. Hennes formulering kan förstås som att hon bekräftar löftet. Precis som Trible (1984, 102) menar innehåller hennes svar varken ilska eller självömkan utan snarast medlidande. Och i linje med Larsson och Stenströms (2012, 58-59) tolkning kan hennes yttrande om löftet ses som att hon teologiskt motiverar sitt eget offrande.

Dotterns sätt att göra entré, det Jefta säger och det hon svarar involverar samtliga dottern i berättelsens komplikation. Hon fyller det tomrum som funnits i löftet. Vidare ifrågasätter hon inte det Jefta säger, varken att löftet ska fullföljas, att hon är offret eller den anklagelse som gör henne till medskyldig. Viktigt är dock att hennes handlingar och yttranden sker inom ett visst ramverk. Den roll hon får är redan etablerad innan hon gör entré i berättelsen (Bal 1988, 44). Med hennes

inträde blir det otydliga tydligt. Hon personifierar berättelsens komplikation, både som offer och en av dess upphovsmän. Att det ramverk inom vilket hon tillåts handla inte är neutralt är något som kommer att diskuteras ytterligare senare i analysen.

4.4.3 Upplösning (vers 37-40)

Berättelsen komplikation är tydlig. Jefta har gett ett löfte till Gud om att offra den första han möter och den första han möter är hans dotter. Alltså måste hon offras. Och egentligen skulle berättelsen kunnat sluta vid vers 36. Dottern accepterar löftet. Men berättelsen fortsätter med en upplösning som också innehåller något annat än den totala lydnad dottern hittills visat. I vers 37 talar dottern för andra gången. Hon ber om att få en tid för att begråta sin jungfrudom tillsammans med sina vänner. Hon tar följaktligen initiativ till att få sörja sitt öde på en plats där hennes pappa inte är närvarande. Dotterns förfrågan förstås, i enlighet med Tribles (1984, 103) tolkning, visa på en separation mellan dotter och pappa då hon inte längre tilltalar honom med ”pappa” och yrkar på en fysisk förflyttning från honom. Dock säger denna del, precis som de tidigare, också något om Jefta. Han går med på kravet utan några protester. Detta skapar ytterligare tvetydigheter kring vem det är som egentligen för handlingen framåt och vem som är berättelsens offer. Fuchs (2000, 190) uttrycker det som att hans medgivande stärker hans roll som offer i relation till rollen som förövare.

Dotterns fråga följs i vers 38 av en beskrivning av hur hennes önskan går i uppfyllelse. Att hon delar sin sorg med sina vänner är i kontrast till hennes tidigare ensamhet. Vidare kan den första delen av upplösningen förstås vara dotterns sätt att hantera komplikationen. Hon ställer ett krav som hennes pappa går med på. Det hon behöver är en tid ifrån honom och stödet från sina vänner.

I vers 39 kommer dottern tillbaka. Återigen markerar berättelsen att hon går med på det som händer. Hon kommer frivilligt tillbaka. I versen används verbet עשה, ”att göra” som återknyter till det dottern yttrat i vers 36. Jefta gör med sin dotter som han lovat i löftet. Noteras bör den svävande formuleringen. Verbet som beskriver handlingen är inte verbet för att offra. Formuleringen har därför skapat frågor om dottern verkligen blir offrad (Larsson och Stenström 2012, 59). Det finns tolkningar som menar att berättarens tystnad om vad som faktiskt händer visar på att dottern inte offras (Fuchs 2000, 192). Belägget för att dottern inte offras är dock inte större än så och den åminnelse av henne som beskrivs i vers 40 kan ses som ett argument för att offret fullbordas.

Formuleringen visar istället på att det finns en objektiv och distanserad tendens i beskrivningen. Trible (1984, 105-106) ger en trolig förklaring till den kortfattade beskrivningen och den indirekta formuleringen genom att jämföra berättelsen med hur Abraham förbereder offrandet av Isak i 1 Mos 22. Offerscenen byggs i den berättelsen upp genom en detaljerad beskrivning. Uppbyggnaden skapar en spänning som fungerar för narrativet just eftersom Isak inte offras. Gud griper in. Det gör Gud inte i berättelsen om Jefta och hans dotter. Davis (2013, 14) ställer en relevant fråga: Är sättet

slutet formuleras på grundat i berättarröstens eller läsarens tänkta ogillande? Utifrån det analysen visat på kommer det mest sannolika svaret från Fuchs (2000, 192-193). I berättelsen finns genomgående en tvetydighet. Den har tagit sig i uttryck i frågan om vem som är offret och vem som är skyldig till händelseutvecklingen. Denna tvetydighet finns också i slutet och har samma syfte som de tidigare. Den dämpar det hemska i handlingen och reducerar Jeftas roll som berättelsens föröware. Guds passivitet räddas av det vaga avslutet. Om vers 39 varit mer utvecklad skulle läsaren haft större anledning till att ifrågasätta både Gud och Jefta. Den indirekta formuleringen kan därför förstås mildra slutet för alla inblandade.

Efter den korta beskrivningen av löftets uppfyllelse tillägger berättarrösten att Jeftas dotter inte haft någon man. Hon kommer alltså att dö innan det att hon fullbordat sin roll som kvinna, vilken var att få barn, och blir inte heller ihågkommen genom några barn. Hon kan försvinna från den narrativa världen utan några större följder. Hon dör och lämnar ingenting efter sig. Den allra sista meningen i berättelsens upplösning i vers 39-40 skapar dock en paradox. Den beskriver att hon blir en sed i Israel. Hon blir alltså ihågkommen trots att hon inte lämnar några barn efter sig. En paradox som analysen kommer tillbaka till.

4.5 Berättande röst, karaktärernas utrymme och fokalisering

I expositionen skiftar perspektivet mellan berättarens och Jeftas. Berättarrösten inleder med att berätta att Jefta är påväg mot ammoniterna. Jefta avbryter sedan berättarrösten med det löfte som är av yttersta vikt för berättelsen. Berättaren ger således ett stort utrymme till Jefta och hans löfte. Efter löftet återtar berättarrösten fokaliseringen. Så fortskrider berättelsen. Berättarrösten återger en stor del av berättelsen och i vissa delar fungerar Jefta som fokalisator. Att Jefta fungerar som fokalist är dock också det som skapar problemen i berättelsen. Bal (1988, 44) formulerar det som att hans roll som fokalisator är misslyckad. Han talar för mycket och ser för lite. Han saknar insikt i det han yttrar vilket leder till det öde som drabbar hans dotter.

Intressant i berättelsen är att berättarrösten till stor del intar en distanserad ställning. Berättaren kommenterar inte det som händer. Detta är en tydlig kontrast till berättelserna om Dina och Tamar där berättarrösten bekräftar felaktigheten i de handlingar som flickorna är objekt för. De händelser som skulle kunna uppfattas som problematiska återges utan detaljer. Jämförelsen med 1 Mos 22 förstärker detta ytterligare. Till skillnad från i den berättelsen lämnar berättarrösten i Dom 11:29-40 två stora luckor i narrativet. Pappans handlande mot dottern beskrivs i korthet och hur Gud responderar är fullständigt utelämnat. Berättarrösten tycks förmildra textens innebörd och Jeftas handlingar genom att tillåta vissa saker förbli osagda. Detaljerna utelämnas och berättaren behöver varken bekräfta eller fördöma det som sker. Tydligt är dock att berättarrösten genom detta på ett eller annat sätt står på Jeftas sida.

Att berättarrösten inte är särskilt intresserad av dottern och hennes perspektiv är i analysdelarna ovan relativt tydligt. Dottern saknar en ordentlig introduktion och benämns endast som Jeftas dotter. Dock ger berättarrösten henne utrymme att både tala och handla. Berättarrösten besitter makten över narrativet och väljer medvetet vem som kommer till tals. Analysen visar dock på att hennes handlingar och yttranden ständigt tjänar ett syfte som är bortom hennes egen person och vilja. Detta pekar, tillsammans med berättarröstens ovilja att fördöma Jefta, på att det utrymme dottern får inte grundas i att berättaren vill lyfta fram hennes karaktär. En trolig förklaring till att dottern tillåts handla och tala kan istället ges genom en teori om narrativ hämtad från Alter (1981, 65-66). Han menar att berättarrösten ger en karaktär utrymme för att åskådliggöra hur karaktären relaterar till en viss händelse. Denna insikt klargör att dottern får utrymme att tala för att bekräfta bilden av att Jefta inte är den ensamma förövaren. Också hon används för att mildra det hemska i berättelsen. Läsaren uppfattar det som att hon är med på det som händer, hon gör inget motstånd utan för handlingen framåt i löftets riktning.

Det finns också en relevans i vad det är som fokaliseras. I den största delen av berättelsen betonas löftet. Berättarrösten fokuserar på de delar av händelseförloppet som visar hur både dotter och pappa ständigt förhåller sig till löftet. I berättelsens sista vers är dock löftet fullföljt, dottern och hur hon blir ihågkommen fokaliseras. Formuleringen ”hon hade inte haft någon man” kan tyda på att hon faller i glömska, men den motsägs av seden som på något sätt får henne att leva vidare.

4.6 Karaktärisering av Jeftas dotter

4.6.1 Vad texten säger

Presentationen av Jeftas dotter är knapp. Det enda epitet hon tillskrivs när hon introduceras är just dotter. Hon får inget namn och beskrivs inte heller på några andra sätt när hon gör entré i berättelsen. Analysen har klargjort att det finns en relevans i att hon introduceras på just detta sätt. Hennes roll i berättelsen bestäms utifrån relationen till Jefta, hennes pappa. Fuchs (2000, 180) uttrycker det som att hon antagligen inte skulle nämnts om hon inte kommit ut för att möta sin pappa. Analysen visar på att dottern både existerar genom och handlar inom det som är berättelsens övergripande perspektiv; Jefta och hans löfte. Hon fyller en funktion i berättelsen genom att få den plats någon måste få, den som ska offras i enlighet med löftet. Hon existerar i den narrativa världen för att hon hamnar på fel plats vid fel tillfälle. Jeftas dotter har därför i mångt och mycket en funktionell roll i berättelsen.

Flickan får dock utrymme att både tala, handla och ta initiativ. Det är därför möjligt att hävda att hon har en förhållandevis hög subjektstatus. Larsson och Stenström (2013, 59) beskriver hur hon utvecklas och intar olika roller under berättelsens gång. Hon är en dansare, en teolog, en förhandlare, en sörjande, ett offerlamm och en traditionsskapare. Och texten är öppen för att dottern

ska kunna tillskrivas en mängd egenskaper. Hon kan tolka den situation som uppstått och handla därefter. Hon visar ingen rädsla utan snarare mod. Hon har förmågan att uttrycka sin egen vilja när hon ber om att få sörja sin jungfrudom tillsammans med sina vänner. I det visar hon också att hon har ett socialt nätverk, det finns andra runt om henne som hon kan dela sitt öde med. Hon tilldelas således inte bara en funktionell roll utan är också en aktiv karaktär. Kanske snarast en rund karaktär då berättelsen ger henne utrymme att utvecklas på flertalet sätt.

Det är dock mycket i texten som visar på att hennes handlingar och yttranden konstant speglar det Jefta säger och gör. Hennes glädje reflekterar hans vinst i kriget. Hennes första yttrande speglar det han säger till henne. Hennes sörjande återger hans. Mycket i analysen synliggör att dotterns främsta karaktärsdrag är lydnad. Hon talar och handlar men gör det inom givna gränser, hennes ord och handlingar sker utifrån Jefta och löftet. Bakom hennes roll som en handlande och talande karaktär gömmer sig således något annat.

Berättelsens slut ger dock ett perspektiv som är flickans. Hennes pappa är inte närvarande. Berättelsen pekar på att hon kommer att bli en av de många kvinnor som glöms bort men slutet bemöter detta med motstånd. Hon blir en sed i Israel. Och som Larsson och Stenström (2013, 59) noterar finns det inget annat bibliskt barn som fått en nationell högtid tillägnad sin åminnelse.

4.6.2 Vad kontexten säger

Trots att dottern i texten är en aktiv, handlande och talande karaktär är det inte detta som fokuserats i analysen. Om man ser till texten som den är finns dottern med, hennes karaktär marginaliseras inte fullständigt. Analysen har dock visat att flickans perspektiv ständigt ramas in av ett annat perspektiv; pappans och berättarens. Det som är tydligt i berättelsen är den narrativa världens patriarkala världsbild. Det dottern säger och gör ligger nära löftet och Jeftas perspektiv vilket markerar att den röst som hörs är den androcentriska. Jeftas dotter uppfyller det främsta kravet på kontextens döttrar; hon lyder sin pappa. Trolig är därför Exums (1993, 139) teori om att berättelsens androcentriska budskap är att en flicka ska underkasta sig den patriarkala auktoriteten. För det är precis det dottern genomgående gör. Det kan också lösa den paradox som uppstår genom att hon är namnlös men inte ska glömmas. Borde inte namnet ha en viktig funktion i en åminnelse? Inte i det här fallet. Flickans namn är irrelevant eftersom hennes identitet är en dotters identitet. Hon personifierar kontextens syn på den ideala dottern som lyder och inte säger emot det patriarkala systemet. Berättelsen blir således en berättelse om den ideala dottern och inte den särskilda karaktär som Jeftas dotter skulle kunna vara. Den som får en högtid uppkallad efter sig och blir till åminnelse är den ideala dottern. Detta bekräftas ytterligare av att de som varje år går för att minnas henne också omnämns som just döttrar. En fråga som förblir obesvarad är om detsamma hade skett om dottern istället varit en son.

Vidare har frågan om vad Jefta egentligen fruktar och sörjer diskuterats i analysen. Utifrån barnperspektivets betoning av barnets ekonomiska värde är det sannolikt att anta att Jeftas reaktioner har med det att göra. Dottern blir särskilt värdefull då Jefta inte har några andra barn. Rimligtvis är hon den mest värdefulla ägodel han har. Men analysen visar att hennes värde inte bara behöver handla om hennes ekonomiska funktion utan också på ett emotionellt band mellan dem.

Den för studien mest relevanta skillnaden mellan berättelserna om Jeftas dotter och Isak är barnens kön. På många sätt har Jeftas dotter en roll som skiljer sig från andra bibliska flickor. Hon talar, hon tar initiativ, hon ställer krav och är med och för handlingen framåt. Men det öde som drabbar henne bekräftar också bilden av flickor som inte gifter sig, vilket diskuterats i de tidigare analyserna. De försvinner från berättelsen, antingen genom att de fysiskt dör eller att texten dödar dem. Hon tillåts offras, Gud griper inte in som i berättelsen om Isak, vilket kan ses som att offrandet fullföljs just för att hon är en flicka. Det feministiska perspektivet kan således leda till att de skilda utgångarna i Dom 11:20-40 och 1 Mos 22 förklaras genom barnets kön (jämför Davis 2013, 13). Fuchs (2000, 195-199) är inne på det spåret och betonar att offrandet av en son inneburit för stora problem då en son i kontexten symboliserade familjens, nationens och religionens fortsatta liv. Hon menar att dottern är mer utbytbar då hon är kvinna. Att dra sådana slutsatser utifrån en jämförelse med 1 Mos 22 är dock inte helt enkelt. Det finns flera aspekter på berättelserna och en väsentlig skillnad mellan dem är att det i Dom 11:29-40 är Jefta som avger ett löfte medan det i 1 Mos 22 är Gud som tar initiativet. Om utgången blivit en annan om Jeftas dotter var en son är således en fråga som är relevant men svår att besvara.

Det som utifrån ett barnperspektiv förenar berättelserna är den totala utsatthet och maktlöshet som både Jeftas dotter och Isak befinner sig i. Båda berättelserna belyser synen på barn som en ägodel som kunde offras. De har ingenting att säga till om. I Garroways (2014, 190-196) studie om barn i antika Israel och hebreiska bibeln ser hon att antropologiska data visar att det ideala offret var en person som hade nära relation med den som offerar, låg samhällslig och ingen legal status. En dotter som var oskuld och befann sig mellan att vara pappans ägodel och mannens skulle därför uppfylla samtliga krav. Det som dock blir intressant i berättelsen om Jeftas dotter är att det markeras att hon, trots att hon hade låg samhällslig status och säkerligen var mindre värd än en son i en patriarkal verklighet, var enormt viktig för Jefta. Det uppstår en spänning mellan kriterierna för det ideala offret och att Jeftas dotter är det enda barnet. Kanske hade hon inte så låg status i Jeftas ögon? Och kanske gör det berättelsen ännu hemskare.

Relevant för studien är också berättelsens litterära kontext. Berättelsen om Jefta börjar när han var barn. Hans mamma var prostituerad och han blev utskickad av sina bröder från sin pappas hem (Dom 11:1-5). I episoden direkt efter Dom 11:29-40 berättas vidare om Jeftas seger över efrimiterna (Dom 12:1-6). Berättelsen om Jefta kan därför förstås växla mellan hans samhällsliga

roll och hans privata. I den samhälleliga, i kriget, så segrar han. I den privata sfären möter han hinder och förlorar. Från ett barnperspektiv är den litterära kontexten intressant eftersom också Jefta antar rollen som barn. Och likheterna mellan honom och hans dotter är flera. Mammorna är okända och också Jefta kan bedömas vara ett barn i ensamhet. Fewell (2003, 69-70) beskriver parallellen som att narrativet om Jefta i sin helhet är en berättelse om två försummade barn.

I berättelsen är relationen mellan pappa och dotter central. Ingen mamma eller annan familjemedlem existerar. Bibliska döttrar är pappornas barn (Fuchs 2000, 177). Och i den här berättelsen är detta ytterst tydligt. Mamman finns inte med och vi kan inte heller på något sätt gissa oss till vem mamman är. Hon är inte relevant. Detta förstärker ytterligare argumentationen om att berättelsen vill betona en dotters lydnad gentemot sin pappa. Relevant blir också Fuchs (2000, 177) teori om att bibliska berättelser ofta undandömmar en pappas ansvar för sin dotters död. I de två andra analyserna urskiljs kritik mot hur pappan misslyckas i sitt beskyddande av dottern. Dock inte genom att explicit beskylla papporna utan snarare marginalisera karaktärerna. I berättelsen om Jefta och hans dotter blir perspektivet ett annat. Vid en första läsning är det enkelt att dra slutsatsen att Jefta är skyldig till dotterns död då det är han som ger ett löfte till Gud. Vid en närmare granskning åskådliggörs dock en rad tvetydigheter. Dottern beskrivs spela med och vara delaktig i driva handlingen mot sin död. Relationen mellan dem överensstämmer därför med Fuchs teori och den typiska för bibliska berättelser. Dottern lyder under den patriarkala auktoriteten och berättaren arbetar hårt för att läsaren inte ska döma Jefta som sin dotters förövare.

4.6.3 Vad texten inte säger

Jeftas dotter är aktiv och delaktig i berättelsens händelseförlopp. Den grundläggande informationen om henne är dock utelämnad. Vi får inte veta vad hon heter. I enlighet med analysen finns det ett syfte med detta; hennes person är inte viktig. Det essentiella är att hon fungerar som ett exempel på den patriarkala idealbilden av en dotter. Texten vill inte ge henne något namn och det är knappast en slump. Troligtvis är det inte heller en slump att karaktären som inte ska glömmas, trots namnlöshet, är barn och kvinna. Det feministiska perspektivets fastställande att kvinnor i hebreiska bibeln är androcentriska konstruktioner (Exum 2007, 74-77) kan inte bli tydligare än i berättelsen om Jeftas dotter.

Eftersom informationen om dottern är knapp finns flera tomrum att fylla. Anmärkningsvärt är att mamman överhuvudtaget inte nämns. Hon existerar inte i berättelsevärlden vilket förstärker teorin om flickans ensamhet. Vem hade tagit hand om henne när Jefta var borta? Var det ens någon som visste att Jefta hade en dotter? Kanske var det så att dottern på samma sätt som Jefta uteslöts av samhället. Hon kan precis som Jefta ha varit ett barn utan given plats i den miljö hon växte upp i. Ett sådant perspektiv öppnar upp för att ge berättelsen en annan betydelse. Det blir inte bara en

berättelse om den generella flickan som är utsatt av de patriarkala strukturerna utan också en beskrivning av den särskilda flickan som är utsatt utifrån vem hon är och var hon kommer ifrån. Det handlar också om den särskilda flickans ensamhet. Fewell (2003, 82) uppmärksammar att berättelsen berör frågan om omsorg om de barn som inte står i direkt relation till en själv. Den insikten öppnar frågan om det gemensamma ansvaret över världens barn. Flickans ofullständiga identitet skapar utrymme för att betrakta berättelsen från ett annat perspektiv.

Berättelsen utelämnar om Jefta var medveten om löftets eventuella konsekvenser och vi kan heller inte säkerställa om dottern kände till löftet i förväg. Fewell (2003, 79) fyller luckan och menar att dottern visste. Jefthas dotter var medveten om att någon behövde dö på grund av hans ogenomtänkta löfte. Fewell tolkar det som att dottern förstod att hennes död var det som krävdes för att Jefta skulle komma till insikt. Hon ville att han skulle förstå att han, precis som gileaditerna när han var barn, ignorerade att hans handlingar krävde oskyldiga liv. En sådan tolkning kastar ett nytt ljus på berättelsen. Dottern blir således en karaktär som har makt över handlingen. Hon förstår vad som har hänt och offerar sig för att få sin pappa att förstå. Hon offerar sig för att förhindra att något annat oskyldigt liv ska komma till skada. Dottern ställer sig emot samhällets behandling av barnen. Det är dock svårt att tolka detta som något annat än en spekulering. I den faktiska texten är det lite som visar på att flickan kände till löftet.

En ytterligare öppning för en alternativ tolkning är att dottern kan ge en teologisk motivering till offret. Kanske kan texten också tolkas som att dottern har en egen relation till Gud? Att det är Gud som är det viktiga i löftet och inte hennes pappa? Både dessa spekulationer skapar en bild av en dotter som går bortom de patriarkala strukturerna. En dotter som följer sin egen vilja och som har mod att stå upp för det hon tror på. De skapar dock också en problematisk gudsbild och gudsrelation och förminskar dotterns utsatthet, som analysen tydligt synliggjort. Det är dock relevant att lyfta fram spekulationerna eftersom de så tydligt visar att det finns oklarheter i berättelsen och flickans karaktär. Begränsad information i texten öppnar för alternativa tolkningar. Men också dessa alternativa tolkningar kan innebära problem.

Till detta hör också konstaterandet att berättarrösten inte explicit fördömer Jefthas handlingar. Därmed uppstår frågan om det dottern utsätts för är moraliskt fel. Analysen har visat på att det finns argument för det i texten. Om det inte existerade ett moraliskt problem skulle berättelsen troligtvis inte varit så kortfattad och tvetydig. Gud suddas ut från berättelsen vilket är ett ytterligare tecken på detta. I och med det patriarkala ramverket behöver berättarrösten rädda pappan men hans handlingar kan trots detta bedömas som omoraliska. Därför bör dottern, i texten som den är, tillskrivas barnets totala utsatthet.

En fråga som funnits med genom analysen är också vad Jefta och hans dotter sörjer. Texten uttrycker inte detta explicit. Analysen har dock pekat på att Jefta sörjer sin mest värdefulla ägodel

och att hans dotter sörjer att hon inte kommer att fullborda den roll en kvinna hade. Berättelsen är därmed tragisk på mer än ett sätt.

Analysen visar att de sista verserna ger narrativet en ny dimension. Dottern dör i berättelsen men texten dödar henne inte fullständigt. Om vi som läsare är medvetna om de bakomliggande strukturerna, hon är den ideala dottern som får bli till en sed, kan åminnelsen ses som något positivt. I ihågkomsten lever berättelsen kvar. Vi kan minnas berättelsen om Jeftas dotter som ett dåligt exempel snarare än ett gott. Hon dog för att hon förtrycktes av de struktur som fanns. Strukturer som en dotter inte kunde välja att leva utanför. Berättelsen kan istället användas för att minnas hennes hemska öde och påminna oss om att ingen annan borde hamna i detsamma. Om vi väljer att se berättelsen som en berättelse om en flickas totala utsatthet i en samhällsstruktur skapad av de som stod längst ifrån henne kan vi också använda berättelsen i vår tid. Hennes utsatthet speglar den utsatthet som drabbar barn i vår tid.

5 Slutdiskussion

I följande avsnitt diskuteras analysernas slutsatser om de tre flickorna. Den första delen av slutdiskussionen syftar främst till att besvara den första frågeställningen: Hur porträtteras flickorna i de utvalda texterna 1 Mos 34, 2 Sam 13:1-22 och Dom 11:29-40? Svaret på frågan formuleras genom att jämföra de tre analyserna. Därför kan såväl generella drag för flickor i hebreiska bibeln som särskilda drag för de flickor som analyserats synliggöras. Jämförelsen besvarar till viss del också den andra analysfrågan: Uttrycker berättelserna explicit flickornas egna perspektiv eller kan deras perspektiv på något annat sätt urskiljas?

Svaret på den andra frågan besvaras främst i slutdiskussionens andra del. Det avsnittet fokuserar på flickornas perspektiv i berättelsen. Avsnittet är också en reflektion över hur vi idag kan förhålla oss till de tre berättelser som granskats. Eftersom bibelläsning alltid präglas av sin tid och kontext är det relevant att synliggöra flickornas perspektiv på ett sätt som ger berättelserna en funktion i samtiden. Vidare visar analyserna att berättelserna går att relatera till vår tids frågor. Det är också en fråga om etiskt ansvarstagande att göra berättelserna relevanta i vår tid och att lyfta fram annat än det som framkommer i en första läsning av bibeltexterna. Särskilt när det gäller kvinnor och barn.

5.1 Jämförelse mellan de tre berättelsernas flickor

Ett gemensamt drag för de tre flickorna är att de till stor del definieras genom relationsbeskrivningar, vilka i samtliga fall är viktiga för förståelsen för flickornas karaktärer i berättelserna. Att Dina presenteras som Leas dotter ger indikationer på att hon inte tillhör de viktigaste av Jakobs barn. Hur hennes bröder och pappa använder epiteterna ”dotter” och ”syster” ger uttryck för den maktkamp om henne som pågår mellan dem. På liknande sätt introduceras också Tamar genom relationsbeskrivningar. Också här används ”syster” för att visa på en kamp om vem som står i auktoritär position i relation till flickan. Den som dock tydligast definieras genom relationstermer är Jeftas dotter. Hon tillskrivs inget namn utan identifieras endast som sin pappas dotter. Samtliga berättelser visar således på hur den bibliska flickan definieras i relation till framförallt de män i familjen som har makt över henne. En flicka tillhörde sin pappa och när pappan inte lyckades kontrollera henne tog hennes bröder över. I samtliga berättelser är relationerna till pappor och bröder de som mest frekvent används för att beskriva flickorna. Dessa relationsbeskrivningar pekar också på den bibliska flickans ekonomiska värde. Hennes roll i familjen var att föra släktledet vidare genom att få barn. Hennes värde låg således i hennes sexualitet, vilken behövde skyddas av familjens män. När männen misslyckades med detta försvinner också flickan från berättelsevärlden. Hennes värde var skadat och hon hade inte längre någon plats eller framtid i berättelsen. Detta sker med samtliga flickor även om bakgrunden till att

Jeftas dotter lämnar berättelsen är en annan. Oavsett är de alla flickor som aldrig fullföljer det som uppfattades vara kvinnans livsmål.

Analyserna har dock visat på att relationsbeskrivningarna också inbegriper ett emotionellt perspektiv. De bröder som hämnas Dina och Tamar är deras helbröder. Jeftas reaktion, i vilken han beskyller sin dotter, har också bedömts som ett allmänmänskligt emotionellt uttryck. Förståelsen att han värderar sin dotter emotionellt stärks också av att texten så tydligt markerar att hon är hans enda barn. Relationsbeskrivningarna porträtterar således främst en flicka som en ägodel som tillskrevs stort ekonomiskt värde genom sin sexualitet och framtid som mamma och fru. De ger dock också antydningar om att flickorna även var emotionellt värdefulla för männen i familjerna. Oavsett om det senare har bäring eller inte, präglas bilden av flickorna i hög grad av relationerna till sina manliga släktingar.

Ett ytterligare gemensamt drag vad gäller relationer är avsaknaden av mammor. I berättelsen om Dina omnämns hennes mamma Lea men hon finns inte med i handlingen. I berättelserna om Tamar och Jeftas dotter är mammorna totalt uteslutna. Relationen mellan döttrarna och de manliga karaktärerna är i fokus. De få övriga kvinnliga karaktärer som existerar i berättelserna omnämns endast kollektivt och med ett fåtal ord. Ett gemensamt drag för flickorna är därför att de i sina berättelser tenderar att vara ensamma kvinnliga karaktärer omgivna av män. I berättelserna om Dina och Tamar finns det dock manliga karaktärer, bröder, som på något sätt beskyddar sina systrar. I berättelsen om Jeftas dotter blir hennes ensamhet ännu mer påtaglig. Den enda hon har är den pappa som vänder sig emot henne.

Flickorna tillskrivs epitet utöver de rent rationella. Gemensamt för berättelserna är att epitetet visar på en rörelse i handlingen. I berättelsernas början är flickorna enbart döttrar, systrar eller flickor. Genom händelseförloppet tillskrivs de andra epitet, så som ”prostituerad”, ”den där” och ”problem”. I samtliga berättelser är termerna förenade med en distansering. Det flickorna utsätts för leder till ett ökat avstånd mellan dem och någon av berättelsernas manliga karaktärer. Epitetet flickorna tillskrivs visar därför deras värde som just flickor men också vad som händer med dem genom berättelserna. Deras värde kan förstöras och då tillskrivs de nedvärderande och distanserade epitet. Gemensamt för berättelserna är också att dessa epitet och det värde de har konstant bestäms av de andra karaktärerna och berättarrösten. Ingen flicka använder något epitet om sig själv.

Något som särskiljer Jeftas dotter från de andra flickorna är att hon inte har något namn. Analysen har belyst namnlöshetens funktion. Delvis är hennes karaktär funktionell eftersom den syftar till att fylla glappet i löftet, men framförallt är flickans särskilda identitet irrelevant eftersom berättelsen vill måla upp den ideala dottern. Det sistnämnda stämmer också in på Tamar. Hon porträtteras som en idealkvinna och fungerar som ett exempel på vad som händer när en pappa inte skyddar sin dotters sexualitet. Således har också karaktären Tamar en funktion som i mångt och

mycket går utanför hennes specifika identitet. Tamar och Dina namnges dock vilket gör att de i högre grad tillskrivs en egen identitet. Gemensamt för Dina och Tamar är också att de i narrativen i stort fyller funktioner där deras identiteter är mindre viktiga. De är båda brickor i maktspel mellan män. Till stor del handlar samtliga berättelser därför mer om männen i flickornas närhet än flickorna själva trots att berättelserna är beroende av deras närvaro.

Till detta hör också att de manliga karaktärerna, främst Tamars och Dinas bröder, övertar flickornas utrymme. Flickorna marginaliseras av att de andra karaktärerna får utrymme. Vidare är pappornas roller i relation till döttrarna en aning otydliga. Tamars och Dinas pappor kan förstås kritiseras för att de inte lyckas kontrollera sina döttrar men istället för att explicit kritisera dem marginaliseras deras roller. I berättelsen om Jeftas dotter målar berättelsen upp en bild av hennes pappa där han i så liten grad som möjligt ska anklagas för sin dotters öde. Samtliga pappor försvaras i någon utsträckning av texten. Den androcentriska världsbilden fördömer inte männen i någon högre grad. Noteras bör också att berättarrösten bekräftar Dinas och Tamars utsatthet till skillnad från Jeftas dotters.

Strukturanalyserna har synliggjort flickornas plats i berättelsernas övergripande struktur. I samtliga fall är flickorna komplikationernas offer men deras emotionella perspektiv ges ytterst begränsat utrymme. Det är främst männens känsloliv som kommer till uttryck. Tamar är den flicka som får störst emotionellt utrymme. Vidare visar strukturanalyserna på att upplösningarna aldrig är till flickornas fördel. Dina och Tamar försvinner från den narrativa världen utan upprättelse. Bröderna hämnas men deras systrar är inte delaktiga. Jeftas dotter får utrymme att sörja men offras av sin pappa. Flickorna dör antingen i texten eller av den. De får inte bli vuxna utan lämnar den narrativa världen utan att varken gifta sig eller få barn. Detta belyser faran i att vara en ogift ung kvinna. Om kvinnan inte gifte sig och fick barn måste hon försvinna.

Strukturanalysen, analysen av relationen mellan berättarrösten och karaktärernas utrymme samt karaktäriseringen har belyst skillnader i hur flickorna porträtteras. Deras perspektiv ges olika mycket utrymme. Tamar och Jeftas dotter både handlar, talar och uttrycker sin vilja. I berättelserna sker en utveckling för både Tamar och Jeftas dotter. De kan tillskrivas fler egenskaper i och med sin aktivitet. Marginaliseringen av Dina är betydligt större, hon talar inte och tillskrivs endast ett aktivt verb. Dina är ständigt objekt för handlingar, det är också Tamar. Om en flicka får handla och tala blir således hennes perspektiv mindre marginaliserat, hon får en högre subjektstatus. Analysen belyser dock paradoxen i att ju mer aktiv en flicka är desto tydligare är rösten som döljer sig bakom henne. Det flickorna säger och gör målar upp bilden av den ideala dottern, flickan eller kvinnan där lydnad är det mest markanta karaktärsdraget. Flickan både definieras och handlar utifrån bilden av det ideala som bestämts av de patriarkala strukturerna.

I samtliga berättelser har det klargjorts att det finns något som sägs mellan raderna. I ”det texten

inte säger” har dessa luckor fått utrymme. Då detta inte är något som texten explicit säger kan den delen av analysen dock inte utgöra underlag för slutsatser om hur flickorna porträtteras i berättelserna.

Porträtteringen kan istället sammanfattas i bilden av en flicka som inte har någon makt över sitt eget liv. En flicka vars liv konstant ramas in av de vuxna människors perspektiv, det vill säga de med makt över berättelsen. Flickornas perspektiv kan synliggöras men då sker det också inom detta ramverk. Det är ytterst lite i porträtteringarna av flickorna som inte överensstämmer med idealbilden av en flicka. Flickorna är främst ekonomiskt värdefulla men till viss del också emotionellt. Flickorna fyller viktiga funktioner i berättelserna, är offer för berättelsernas komplikationer men får ytterst begränsad upprättelse. Samtliga flickor är marginaliserade i och av texten, utsatta i och av berättelsen. Insikten om att flickan tillskrevs ett emotionellt värde är dock viktig att belysa då den säger något annat än de andra slutsatser som dragits.

5.2 Berättelsernas funktion i vår tid

I ”det texten inte säger” har berättelsernas oklarheter fungerat som grund för vidare tolkning av narrativen och flickornas karaktärer. Dessa alternativa tolkningar har också skapat teorier om hur berättelserna kan tala till vår tid.

Något som är gemensamt för berättelserna är att det finns många frågetecken kring flickornas emotionella reaktioner. Analysen har klargjort att deras karaktärer både identifieras genom och exponeras för utsatthet. Hur flickorna reagerar, förändras eller skadas av utsattheten är dock inte berättelserna i någon högre grad intresserade av. Berättelsen om Dina väcker frågor om våldtäktsoffrets marginaliserade perspektiv. Frågor som är av hög relevans också idag. Vi får inte ta del av hur hon påverkades av våldtäkten eller dess efterföljder, vilket skapar ett utrymme att tolka berättelsen genom vår tids våldtäktsoffer. Dina blir en av de många kvinnor eller flickor som upplever den enorma fysiska och psykiska smärtan efter en våldtäkt men som aldrig får utrymme att berätta om och bearbeta den. Hon personifierar den utsatta flickan vars emotioner marginaliseras totalt. Dinas tystnad är även den av stort värde för att beskriva vår tids problematik. Betyder tystnaden att smärtan inte finns? Troligtvis precis tvärtom. Tystnaden gör smärtan ännu större. När en flicka blir våldtagen och nedtystad måste någon annan höja hennes röst. Och betyder hennes tystnad att hon inte blivit våldtagen? Nej, för hon uttrycker inte något samtycke till att ha sex med Shekem. Tamars berättelse har också en sådan funktion. Den exemplifierar den flicka som försöker höras och få upprättelse men som aktivt tystas ner. Hon blir en av de förtryckta kvinnor och flickor som vill berätta vad som hänt men som inte får höras.

När berättelserna ställs mot varandra väcks aktuella frågor. I berättelserna används samma verb om sexhandlingen men tolkningarna av berättelserna kan betydligt enklare avgöra att Tamar blivit

våldtagen än att Dina har det. Tamar säger explicit ”nej”, det gör inte Dina och hennes berättelse ifrågasätts. Jämförelsen mellan berättelserna liknar debatten kring samtyckeslagen.

I samtliga berättelser syns ibland glimtar av flickornas perspektiv som inte ryms inom det patriarkala ramverket. Det går på vissa ställen att synliggöra flickans kamp mot det som förtrycker henne. Det enda verb som tillskrivs Dina har i analysen använts för att ge hennes karaktär andra egenskaper än de hon får av texten i sin helhet. Eftersom berättelsen inte utvecklar den handling där hon går ut för att möta traktens flickor tillåts vi som läsare spekulera i att hon söker frihet och interkulturella relationer. Dina blir då en karaktär som handlar på ett sätt som går emot det patriarkala systemet. På liknande sätt kan vi tala om hur Tamar också gör motstånd på en personlig nivå. Hon går emot strukturerna när hon säger ifrån och hos Amnon kan vi ana en rädsla för att hon får makt över honom. Spekulationen om att Jeftas dotter söker göra motstånd mot hur de vuxna behandlar barnen ger också en skyms av andra perspektiv. Dessa reflektioner skapar alternativa läsningar som går att använda för att tala om flickor som försöker gå emot det system som definierar och ramar in dem. Det system som skapar förutsättningar för deras liv. Det system som bestäms av de karaktärer som står längst ifrån dem utifrån faktorer som kön, ålder och makt.

Berättelsen om Jeftas dotter fyller två väsentliga funktioner i vår tid. Narrativet berättar om det ensamma barnet. Barnet till en pappa som står utanför samhället, barnet som inte har någon annan än honom. Hon är ett barn som ingen annan vill kännas vid eller ta ansvar för. Berättelsen är därför en ingång till att tala om de vuxnas ansvar för barn. Om de barn som är utsatta för att de är ensamma och inte har någon som kan höja rösten för deras skull. Dotterns åminnelse kan också få en ny funktion i vår tid. Vi ska minnas henne för att hon var utsatt, att hon gjorde det hon gjorde för att hon var tvungen. Det åskådliggör också vad den vuxnes makt över barnet kan orsaka.

Om vi som läsare är medvetna om de strukturer som finns i och bakom texten kan vi också få använda oss av det som antyder om en annan läsning. Då kan berättelserna ge oss utrymme att tillskriva flickorna mer än utsatthet och också relatera dem till andra samtida ämnen. Men kanske är det främst slutsatserna om att flickorna är just förtryckta och utsatta som ger berättelserna en funktion i vår tid. Flera beröringspunkter med vår tid har belysts. Samtidens barn i allmänhet, och flickor i synnerhet, är också de på olika sätt utsatta. De våldtas och tystas ner, de är ensamma och övergivna, de försöker stå emot makten men förtrycks. Men det är alltså inte det som explicit uttrycks utan det som går att läsa mellan raderna som gör att berättelserna fortfarande är högst relevanta.

Förkortningar

CDCH *The Concise Dictionary of Classical Hebrew*

Litteraturförteckning

Textutgåvor och översättningar

Bibel 2000. Bibelkommissionens översättning. 2001. Stockholm: Verbum.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Elliger, Karl och Rudolph, Wilhelm (red.). 1968-1976. Ed. funditus renovata. Stuttgart: Deutsche Bibelegesellschaft.

Lexikon

The Concise Dictionary of Classical Hebrew. Clines, David J. A. (red.). 2009. Sheffield: Sheffield Phoenix Press.

Meyers, Carol. 1992. "Dinah". *The Anchor Bible Dictionary* vol. 2. New York: Doubleday, 200.

Referenslitteratur

Alter, Robert. 1981. *The art of biblical narrative*. New York: Basic books, inc., publishers.

Amit, Yairah. 2001. *Reading Biblical Narratives: Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Minneapolis: Fortress Press.

Bader, Mary Anna. 2006. *Sexual Violation in the Hebrew Bible. A Multi-Methodological Study of Genesis 34 and 2 Samuel 13*. Studies in Biblical Literature 87. New York: Peter Lang Publishing.

Bal, Mieke. 1988. *Death & dissymmetry. The Politics of Coherence in the Book of Judges*. Chicago: The University of Chicago Press.

Bal, Mieke. 2009. *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. 3 uppl. Toronto: University Of Toronto Press.

Bird, Phyllis A. 1997. *Missing persons and mistaken identities. Women and Gender in Ancient Israel*. Minneapolis: Fortress Press.

Bechtel, Lyn M. 1994. What if Dinah is not Raped? (Genesis 34). *Journal for the Study of the Old Testament* 62, 19-36.

Blyth, Carolyn. 2009. Terrible Silence, Eternal Silence: A Feminist Re-Reading of Dinah's Voicelessness in Genesis 34. *Biblical Interpretation* 17, 483-506.

Bohmbach, Karla G. 2015. "When It Both Is and Is Not Rape: Gender Constructions in 2 Samuel 13:1-22." I Ackerman, Susan, Carter, Charles E. och Nakhai, Beth Alpert (red.). *Celebrate Her for the Fruit of Hers Hands. Essays in Honor of Carol L. Meyers*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 61-80.

Bowman, Richard G. 2007. "Narrative Criticism of Judges. Human Purpose in Conflict Divine

- Presence". I Gale A. Yees (red.). *Judges & method. New approaches in biblical studies*. 2 uppl. Minneapolis: Fortress Press, 19-45.
- Brueggemann, Walter. 1982. *Genesis*. Interpretation, a Bible commentary for teaching and preaching. Atlanta: John Knox Press.
- Clark, Ron. 2007. The Silence in Dinah's Cry. *Restoration Quarterly* 49, 143-158.
- Davis, Tamie S. 2013. The Condemnation of Jephthah. *Tynedale Bulletin* 64, 1-16.
- Exum, J. Cheryl. 1993. "On Judges 11". I Athalya Brenners (red.). *A Feminist Companion to Judges*. The Feminist Companion to the Bible 4. Sheffield: Sheffield Academic Press, 131-144.
- Exum, J. Cheryl. 2007. "Feminist Criticism: Whose Interests Are Being Served?". I Gale A. Yees (red.). *Judges & method. New approaches in biblical studies*. 2 uppl. Minneapolis: Fortress Press, 65-89.
- Faith Parker, Julie. 2012. *Valuable and Vulnerable: Children in the Hebrew Bible, Especially the Elisha Cycle*. Providence, Rhode Island: Brown Judaic Studies.
- Fewell, Danna Nolan. 2003. *The Children of Israel. Reading the Bible for the Sake of Our Children*. Nashville: Abingdon Press.
- Forster, Edward Morgan. 1962. *Aspects of the Novel*. (Ny utg.) Harmondsworth: Penguin Books Ltd.
- Fuchs, Esther. 2000. *Sexual politics in the biblical narrative. Reading the hebrew bible as a woman*. Journal for the study of the Old Testament. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Garroway, Kristine Henriksen. 2014. *Children in the Ancient Near Eastern Household*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns.
- Graetz, Naomi. 1993. "Dinah the Daughter". I Athalya Brenners (red.). *A Feminist Companion to Genesis*. The Feminist Companion to the Bible 2. Sheffield: Sheffield Academic Press, 306-317.
- Gunn, David M. och Fewell, Danna Nolan. 1993. *Narrative in the Hebrew Bible*. Oxford: Oxford University Press.
- Koepf-Taylor, Laurel W. 2013. *Give Me Children or I Shall Die. Children and Communal Survival in Biblical Literature*. Minneapolis: Fortress Press.
- Larsson, Mikael och Stenström, Hanna. 2012. *Ett myller av liv. Om barn i bibelns texter*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Schmid, Wolf. 2010. *Narratology. An introduction*. Berlin: De Gruyter.
- Scholz, Susanne. 2010. *Sacred witness. Rape in the Hebrew Bible*. Minneapolis: Fortress Press.
- Shargent, Karla G. 1994. "Living on the Edge: The Liminality of Daughters in Genesis to 2 Samuel". I Athalya Brenners (red.). *A Feminist Companion to Samuels and Kings*. The Feminist Companion to the Bible 5. Sheffield: Sheffield Academic Press, 26-42.
- Sjöberg, Lina. 2006. *Genesis och Jernet. Ett möte mellan Sara Lidmans Jernbaneepos och bibelns*

berättelser. Hedemora: Gidlund.

Steinberg, Naomi. 2013. *The World of the Child in the Hebrew Bible*. Sheffield: Sheffield Phoenix Press.

Stiebert, Johanna. 2013. *Fathers and daughters in the Hebrew Bible*. Oxford: Oxford University Press.

Trible, Phyllis. 1984. *Texts of terror. Literary-Feminist Readings of Biblical Narratives*. Philadelphia: Fortress Press.

von Rad, Gerhard. 1972. *Genesis: a commentary*. Rev. uppl. Old Testament library. London: SCM Press.

- 1 ותצא דינה בת־לאה אשר ילדה ליעקב לראות בכנות הארץ:1
- 2 וירא אתה שכם בן־חמור החני נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה:2
- 3 ותדבק נפשו בדינה בת־יעקב ויאהב את־הנער וידבר על־לב הנער:3
- 4 ויאמר שכם אל־חמור אביו לאמר קח־לי את־הילדה הזאת לאשה:4
- 5 ויעקב שמע פי טמא את־דינה בתו ובגיו הני את־מקנהו בשדה והחריש יעקב עד־באם:5
- 6 ויצא חמור אבי־שכם אל־יעקב לדבר אתו:6
- 7 ובגיו יעקב באו מן־השדה פשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי־נבלה עשה בישראל לישכב את־בת־יעקב וכן לא יעשה:7
- 8 וידבר חמור אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו גא אתה לו לאשה:8
- 9 והתחננו אתנו בנתיכם תחננו־לנו ואת־בנותינו תקחו לכם:9
- 10 ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחריה והאחזו בה:10
- 11 ויאמר שכם אל־אביה ואל־אחיה אמצא־חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתו:11
- 12 הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו־לי את־הנער לאשה:12
- 13 ויענו בני־יעקב את־שכם ואת־חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם:13
- 14 ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את־אחנתנו לאיש אשר־לו ערלה כי־חרפה הוא לנו:14
- 15 אד־בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל־זכר:15
- 16 ונתנו את־בנותינו לכם ואת־בנותיכם נקח־לנו וישכנו אתכם והינינו לעם אחד:16
- 17 ואם־לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את־בתנו והלכנו:17
- 18 וייטכו דריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן־חמור:18
- 19 ולא־אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת־יעקב והוא נכבד מכל בית אביו:19
- 20 ויבא חמור ושכם בנו אל־שער עירם וידברו אל־אנשי עירם לאמר:20
- 21 האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה רחבת־ידיים לפניכם את־בנתם נקח־לנו לנשים:21
- ואת־בנותינו נתן להם:
- 22 אד־בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל־זכר כאשר הם נמלים:22
- 23 מקנהם וקנינם וכל־בהמתם הלוא לנו הם אד באותה להם וישכו אתנו:23
- 24 וישמעו אל־חמור ואל־שכם בנו כל־יצאי שער עירו וימלו כל־זכר כל־יצאי שער עירו:24
- 25 והיה ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני־בני־יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרפו ויבאו על־העיר בטח ויהרגו כל־זכר:25

וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שֵׁכֶם בְּנֵי הָרְגוּ לְפִי־חָרָב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שֵׁכֶם וַיֵּצְאוּ: 26

בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבִיזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲוָתָם: 27

אֶת־צֹאנָם וְאֶת־בָּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר־בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: 28

וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בְּבַיִת: 29

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שִׁמְעוֹן וְאֶל־לוֹי עֲכַרְתֶּם אִתִּי לְהַבְאִישׁנִי בַיָּשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֲנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מְתִי מִסָּפֵר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהָפוּנִי: 30

וַיִּשְׁמְדֵתִי אָנֹכִי וּבֵיתִי:

וַיֹּאמְרוּ הַכֹּזְנֹתַי יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחֻוָּתַנּוּ: 31

1 Mos 34, i *Bibel 2000*

1 Dina, den dotter som Lea hade fött åt Jakob, gick en dag ut för att träffa flickorna i trakten.

2 Shekem, som var son till hivén Hamor, hövdingen i landet, fick syn på henne, och han överföll och våldtog henne.

3 Men han fäste sig vid Dina, Jakobs dotter, han blev förälskad i flickan och sökte vinna hennes hjärta.

4 Han sade till sin far Hamor: ”Ordna så att den flickan blir min hustru.”

5 Jakob fick veta att hans dotter Dina hade blivit skändad, men eftersom hans söner var ute på fälten med boskapen väntade han med att säga något tills de kom tillbaka.

6 Hamor, Shekems far, gick för att tala med Jakob.

7 Då hade Jakobs söner kommit hem från fälten. När de hörde vad som hänt kände de sig djupt kränkta och fylldes av vrede, eftersom Shekem hade gjort något som hölls för ett nidingsdåd i Israel, något som inte får ske, när han låg med Jakobs dotter.

8 Hamor vände sig till dem och sade: ”Min son Shekem har fattat kärlek till er syster. Låt honom få henne till hustru.

9 Knyt släktskapsband med oss, ge era döttrar åt oss och tag ni våra döttrar.

10 Ni kan bo bland oss, landet skall ligga öppet för er. Här kan ni vistas och flytta omkring som ni vill och skaffa er egendom.”

11 Och Shekem sade till Dinas far och hennes bröder: ”Visa mig er välvilja, så skall jag ge er allt vad ni begär.

12 Sätt brudpriset så högt ni vill och kräv vad ni vill i gåva! Jag skall ge er vad ni begär, bara ni ger mig flickan till hustru.”

13 Jakobs söner gav Shekem och hans far Hamor ett svekfullt svar, eftersom Shekem hade skändat deras syster Dina.

14 De sade till dem: ”Så kan vi aldrig göra, ge vår syster åt en man med förhud. Det vore en skam för oss.

15 Bara på ett villkor kan vi ge vårt samtycke: att ni blir som vi och låter omskära alla av manligt kön.

16 Då skulle vi kunna ge våra döttrar åt er och själva ta era döttrar, och då kunde vi bo bland er så att vi blev till ett enda folk.

17 Men om ni inte går med på att omskära er, då tar vi flickan och ger oss i väg.”

18 Hamor och hans son Shekem godtog deras förslag,

19 och den unge mannen gick strax till verket, eftersom han var så betagen i Jakobs dotter. Och han var den främste i hela sin fars släkt.

20 Hamor och hans son Shekem gick till stadsporten och talade till männen i sin stad.

21 ”Dessa män är vänligt sinnade”, sade de. ”Låt dem få vistas bland oss här i landet och flytta omkring här – landet räcker ju till för dem också. Så tar vi deras döttrar till hustrur och ger dem våra döttrar.

22 Men det är bara på ett villkor de samtycker till att bo bland oss så att vi blir till ett enda folk: att vi låter omskära alla av manligt kön, liksom de är omskurna.

23 Deras boskap och bohag och alla deras lastdjur kommer ju att tillhöra oss. Låt oss nu bara ge dem vårt samtycke så att de bosätter sig bland oss.”

24 Alla män i staden biföll Hamors och hans son Shekems förslag, och alla av manligt kön lät omskära sig, alla som bodde i staden.

25 På tredje dagen, när männen led av sina sår, tog två av Jakobs söner, Simon och Levi, Dinas bröder, sina svärd och gick in i staden utan att möta motstånd och dödade alla av manligt kön.

26 De dödade Hamor och hans son Shekem med svärd och tog sedan med sig Dina från Shekems hus och gav sig i väg.

27 Jakobs söner gick fram över de slagna och plundrade staden, därför att deras syster hade blivit skändad.

28 De tog deras får och kor och åsnor, både inne i staden och utanför.

29 De förde bort alla deras ägodelar och alla barn och kvinnor och tog allt som fanns i husen.

30 Men Jakob sade till Simon och Levi: ”Ni har dragit olycka över mig och gjort mig förhatlig för dem som bor i landet, kanaaneerna och perisseerna. Vi är så få, och går de nu samman och anfäller mig, kommer både jag och min familj att förintas.”

31 De svarade: ”Skall man få behandla vår syster som en hora?”

2 Sam 13:1-22, i Biblia Hebraica Stuttgartensia

- ויהי אחר־כֵּן וילאב־שָׁלוֹם בְּיַד דָּוִד אֶת־חַוֵּי וַיִּשְׁמָה תָמָר וַיֹּאחֲזֶקֶה אִמְנוֹן בְּיַד־דָּוִד 1:
וַיֵּצֵר לְאִמְנוֹן לְהַתְחַלֹּת בַּעֲבוּר תָּמָר אַחֲתוֹ כִּי בְתוּלָה הִיא וַיִּפְלֵא בְּעֵינָיו אִמְנוֹן לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוּמָה 2:
וּלְאִמְנוֹן רָע וַיִּשְׁמֹר יוֹנָדָב בְּוַשְׁמֵעָה אֶת־י דָּוִד וַיּוֹנְדָב אִישׁ חָכָם מְאֹד 3:
וַיֹּאמֶר לוֹ מְדוּעַ אַתָּה כֹּכָה דַל בְּוַהֲמֹלֶךְ בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה הֲלוֹא תִגִּיד לִי וַיֹּאמֶר לוֹ אִמְנוֹן אֶת־תָּמָר אֶת־חַוֵּי אֶת־אֶהָב 4:
וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹנָדָב שָׁכַב עַל־מִשְׁכַּבָּהּ וְהִתְחַל וְבָא אֲבִיךָ לְרֹאוֹתָהּ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו 5
תְּבֹא נָא תָמָר אַחֲוֹתִי וְתִבְרַנִּי לְחֶסֶם וְעֲשֵׂתָהּ לְעֵינַי אֶת־הַבְּרִיָּה לְמַעַן אֲשֶׁר אֶרְאֶה וְאֶכְלֵתִי מִיָּדָה׃
וַיִּשְׁכַּב אִמְנוֹן וַיִּתְחַל וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ לְרֹאוֹתוֹ וַיֹּאמֶר אִמְנוֹן אֶל־הַמֶּלֶךְ תְּבֹא־נָא תָמָר אַחֲוֹתִי וְתִלָּבֵב לְעֵינַי שְׁתֵּי לִבְבוֹת וְאֶבְרָה מִיָּדָה׃ 6
וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תָּמָר הַבִּיתָהּ לֵאמֹר לְכִי נָא בֵּית אִמְנוֹן אֲחִיךָ וְעֲשִׂי־לוֹ הַבְּרִיָּה׃ 7
וּתְלֹךְ תָּמָר בֵּית אִמְנוֹן אֲחִיךָ וְהוּא שָׁכַב וּתְלַח אֶת־הַבָּצֶק וּתְלוֹשׁ וּתְלַבֵּב לְעֵינָיו וּתְבַשֵּׁל אֶת־הַלֶּבְבוֹת׃ 8
וּתְלַח אֶת־הַמִּשְׁרֵת וּתְצַק לִפְנָיו וַיִּמָּאן לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר אִמְנוֹן הוֹצִיאוּ כֹל־אִישׁ מִעָלָי וַיֵּצְאוּ כֹל־אִישׁ מִעָלָיו׃ 9
וַיֹּאמֶר אִמְנוֹן אֶל־תָּמָר הֲבִיאי הַבְּרִיָּה הַסֹּדֶר וְאֶבְרָה מִיָּדָה וּתְלַח אֶת־הַלֶּבְבוֹת אֲשֶׁר עֲשֵׂתָהּ וּתְבֹא לְאִמְנוֹן אֲחִיךָ הַסֹּדֶר׃ 10
וּתְגַשׁ אֵלָיו לֶאֱכֹל וַיִּחְזַק־בָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ בּוֹאי שָׁכְבִי עִמִּי אַחֲוֹתִי׃ 11
וּתֹאמֶר לוֹ אֶל־אֲחִי אֶל־תַּעֲנֵנִי כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה כֵן בִּישְׂרָאֵל אֶל־תַּעֲשֶׂה אֶת־הַנְּבִלָה הַזֹּאת׃ 12
וְאֵנִי אָנֹכִי אוֹלִיךָ אֶת־חַרְפֹּתַי וְאַתָּה תִּהְיֶה כְּאֶחָד הַנְּבִילִים בִּישְׂרָאֵל וְעַתָּה דַּבֵּר־נָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ׃ 13
וְלֹא אָבִה לְשִׁמְעַת בְּקוֹלָהּ וַיִּחְזַק מִמֶּנָּה וַיַּעֲזֶה וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ׃ 14
וַיִּשְׁנָאֶה אִמְנוֹן שְׁנָאֵה גְדוּלָה מְאֹד כִּי גְדוּלָה הַשְּׁנָאֵה אֲשֶׁר שְׁנָאֵה מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֶהְבֶּה וַיֹּאמֶר־לָהּ אִמְנוֹן קוּמִי לְכִי׃ 15
וּתֹאמֶר לוֹ אֶל־אוֹדֹת הַרְעָה הַגְּדוּלָה הַזֹּאת מֵאַתְרַת אֲשֶׁר־עֲשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחַנִּי וְלֹא אָבִה לְשִׁמְעַת לָהּ׃ 16
וַיִּקְרָא אֶת־נַעֲרוֹ מְנַחֶמֶת וַיֹּאמֶר שְׁלַח־נָא אֶת־נָאִת מִעָלָי הַחוּצָה וַיַּעַל הַדָּלַת אַחֲרֶיהָ׃ 17
וְעָלְיָהּ כְּתָנַת פָּסִים כִּי־כֵן תְּלַבֵּשׁ בְּנוֹת־הַמֶּלֶךְ בְּתוֹלָת מַעֲלִים וַיֵּצֵא אוֹתָהּ מִשְׁרַתוֹ הַחוּץ וַיַּעַל הַדָּלַת אַחֲרֶיהָ׃ 18
וּתְלַח תָּמָר אֶפְרָיִם עַל־רֹאשֶׁהּ וּכְתָנַת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלְיָהּ קָרְעָה וּתְשֵׂם יָדָהּ עַל־רֹאשֶׁהּ וּתְלֹךְ הַלֹּיף וַיִּזְעַקָה׃ 19
וַיֹּאמֶר אֵלָיָה אֲבִשְׁלוֹם אֲחִיךָ הַאֲמִינוֹן אֲחִיךָ הִנֵּה עִמָּךְ וְעַתָּה אַחֲוֹתִי הַחַרְיִשִׁי אֲחִיד׃ 20
הוּא אֶל־תְּשִׂיתִי אֶת־לִבִּי לְדַבֵּר הַגָּה וּתְשִׁב תָּמָר וַשְׁמָמָה בֵּית אֲבִשְׁלוֹם אֲחִיךָ
וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁמַע אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּסַּר לוֹ מְאֹד׃ 21
וְלֹא־דַבֵּר אֲבִשְׁלוֹם עִם־אִמְנוֹן לְמַרְעַת וְעַד־טוֹב כִּי־שָׁנָא אֲבִשְׁלוֹם אֶת־אִמְנוֹן עַל־דַּבְּרֵי אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת תָּמָר אַחֲתוֹ׃ 22

2 Sam 13:1-22, i Bibel 2000

1 En tid senare hände följande. Davids son Absalom hade en vacker syster som hette Tamar, och Amnon, en annan av Davids söner, blev förälskad i henne.

2 Han sörjde sig sjuk för sin syster Tamars skull: hon var oskuld, och han såg ingen möjlighet att komma henne nära.

3 Amnon hade en vän som hette Jonadav, en klok man, son till Davids bror Shima.

4 Han frågade Amnon: ”Varför är du så nedslagen dag efter dag, min prins? Tala om det för mig!”

Amnon svarade: ”Jag älskar Tamar, min bror Absaloms syster.”

5 Då sade Jonadav: ”Lägg dig till sängs och spela sjuk. När så din far kommer och besöker dig skall du be honom att din syster Tamar får komma med mat och tillreda den medan du ser på och själv ge dig den.”

6 Så lade sig Amnon till sängs och låtsades vara sjuk. Kungen kom och besökte honom, och Amnon sade: ”Låt min syster Tamar komma hit och baka ett par bröd åt mig medan jag ser på, och låt henne sedan själv ge mig dem.”

7 David skickade bud hem till Tamar att hon skulle gå till sin bror Amnon och göra i ordning mat åt den sjuke.

8 Tamar gick till sin bror Amnons hus, där han låg till sängs. Hon tog deg och knådade den och formade brödkakor medan Amnon såg på, och så gräddade hon dem.

9 Men när hon tog brödspaden och lade upp dem ville han inte äta. ”Gå ut härifrån allihop”, befalldes han. När alla hade gått

10 sade han till Tamar: ”Bär in bröden i sovkammaren och ge mig dem.” Tamar tog då brödkakorna som hon hade bakat och bar in dem i kammaren till sin bror.

11 Men just som hon räckte honom bröden grep han tag i henne och sade: ”Kom, syster, ligg med mig!”

12 ”Nej, nej, min bror!” ropade hon. ”Skända mig inte! Sådant får inte ske i Israel, gör inte något så vettlöst!

13 Vart skulle jag ta vägen med min skam? Och du skulle räknas som en niding i hela Israel. Tala med kungen i stället, han går säkert med på att du får mig.”

14 Men Amnon ville inte lyssna på henne utan övermannade henne och tog henne med våld.

15 Efteråt greps Amnon av en häftig motvilja mot Tamar: hans avsky för henne var starkare än den kärlek han förut hade känt. ”Upp med dig och försvinn härifrån”, sade han.

16 Hon svarade: ”Nej, min bror, om du jagar bort mig gör du något ännu värre än du redan har gjort.” Men han ville inte lyssna på henne

17 utan kallade på sin tjänare och sade till honom: ”Kasta ut den här kvinnan, så att jag blir av med henne. Och regla dörren efter henne.”

18 Tamar bar en fotsid dräkt, som de ogifta kungadöttrarna brukade. Tjänaren förde alltså ut henne och reglade dörren efter henne.

19 Och hon strödde jord på huvudet, rev sönder sin fotsida dräkt, lade händerna på huvudet och gick där högljutt klagande.

20 Då sade hennes bror Absalom: ”Har Amnon varit tillsammans med dig, syster? Han är ju din bror, så tig om detta och lägg det inte på sinnet.” Så bodde Tamar ensam och övergiven hos sin bror Absalom.

21 När kung David hörde vad som hade hänt blev han mycket upprörd, men han var alltför fäst vid Amnon, sin förstfödde, för att vilja gå hårt fram mot honom.

22 Men Absalom sade inte ett enda ord till Amnon; han hatade Amnon för att han hade våldfört sig på hans syster Tamar.

Dom 11:29-40, i Biblia Hebraica Stuttgartensia

וַתְּהִי עַל־יַפְתָּח רֹחַם יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפָּה גִלְעָד וּמִמְצָפָה גִלְעָד עָבַר בְּגִי עִמּוֹן: 29
וַיֵּדַר יַפְתָּח בְּדַר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַוּ תַתֵּן אֶת־בְּגִי עִמּוֹן בְּיָדִי: 30
וַהֲנִה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתִּי בִיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּגִי עִמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתָהּ עוֹלָה: 31
וַיַּעֲבֹר יַפְתָּח אֶל־בְּגִי עִמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ: 32
וַיָּכֶם מִעֲרוּעֵר וְעַד־בוֹאֵה מְנַיִת עֲשָׂרִים עֵיר וְעַד אֲבֵל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנָעוּ בְּגִי עִמּוֹן מִבְּגִי בְּגִי יִשְׂרָאֵל: 33
וַיָּבֵא יַפְתָּח הַמְצָפָה אֶל־בֵּיתוֹ וְהִנֵּה בָתוֹ יֵצֵאת לְקִרְאָתוֹ בְּתַפִּים וּבְמַחְלוֹת וְרַק הִיא יַחֲיִדָה אִי־לֹ מִמֶּנּוּ בֶן אֶרְבַּת: 34
וַהֲיִ כְּרֹאוֹתוֹ אוֹתָהּ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר אֵהָה בָּתוֹ הַכְּרַע הַכְּרַע לְעֵתִי: 35
וְאֵת הַיָּתִיב בְּעַכְרֵי וְאֶנְכִי פְצִיתִי־פִי אֶל־יְהוָה וְלֹא אוּכַל לְשׁוֹב:
וַתֹּאמֶר אֵלָיו אָבִי פְצִיתָה אֶת־פִּי־אֶל־יְהוָה עֲשֵׂה לִּי פְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי־אֶחָדִי אֲשֶׁר עֲשֵׂה לְךָ יְהוָה נִקְמֹת מֵאִבִּיךָ מִבְּגִי עִמּוֹן: 36
וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ יַעֲשֵׂה לִּי הַדָּבָר הַזֶּה הַרְפֵּה מִמֶּנִּי שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וְאַל־כָּה וְנִדְחִי עַל־הַהָרִים וְאַבְכֶּה עַל־בְּתוּלִי אֶנְכִי וְרַעִיתִי: 37
וַיֹּאמֶר לְכִי וַיִּשְׁלַח אוֹתָהּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים וַתֵּלֶךְ הִיא וְרַעוּתֶיהָ וַתִּבְרַךְ עַל־בְּתוּלֶיהָ עַל־הַהָרִים: 38
וַהֲיִ מִקֵּץ שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וַתֵּשֶׁב אֶל־אָבִיהָ וַיַּעַשׂ לָהּ אֶת־נְדָרוֹ אֲשֶׁר נָגַד וְהִיא לֹא־יָדְעָה אִישׁ וַתְּהִי־חֹק בְּיִשְׂרָאֵל: 39
מִיָּמִים מִיָּמָה תִּלְכְּנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְתַזְוֹת לְבַת־יַפְתָּח הַגִּלְעָדִי אַרְבַּעַת יָמִים בְּשָׁנָה: 40

Dom 11:29-40, i Bibel 2000

29 Herrens ande kom över Jefta. Han tågade genom Gilead och Manasse, passerade Mispa i Gilead och drog vidare mot ammoniterna.

30 Jefta avgav ett löfte till Herren: ”Om du ger ammoniterna i mitt våld,

31 så lovar jag att den som först kommer ut genom dörren till mitt hus och möter mig, när jag återvänder efter att ha besegrat ammoniterna, skall tillhöra Herren och offras som brännoffer.”

32 Jefta gick till anfall mot ammoniterna, och Herren gav dem i hans våld.

33 Han tillfogade dem ett förödande nederlag och intog landet från Aroer till trakten av Minnit, tjugo städer, ända fram till Avel Keramim. Så underkuvades ammoniterna av israeliterna.

34 När Jefta kom hem till sitt hus i Mispa gick hans dotter ut och mötte honom med tamburin och dans. Hon var hans enda barn, han hade inga andra, varken söner eller döttrar.

35 När Jefta fick se henne rev han sönder sina kläder och ropade: ”Ve mig, min dotter, du krossar mig, du drar olycka över mig! Jag har gett Herren ett löfte som jag inte kan ta tillbaka.”

36 Hon svarade honom: ”Far, om du har gett Herren ett löfte, gör då med mig som du har lovat, nu när Herren har skaffat dig hämnd på dina fiender, på ammoniterna.”

37 Och hon fortsatte: ”Jag ber bara om detta: Ge mig en frist på två månader, så att jag kan ströva i bergen med mina väninnor och gråta över att jag måste dö som jungfru.”

38 ”Gå”, sade han, och han tillät henne att vara borta i två månader. Hon begav sig då upp i bergen tillsammans med sina väninnor, och där begrät hon sin jungfrudom.

39 Efter två månader kom hon tillbaka till sin far, och han gjorde då med henne i enlighet med sitt löfte. Hon hade inte haft någon man.

Det blev sed i Israel

40 att kvinnorna varje år går ut för att under fyra dagar besjunga gileaditen Jeftas dotter.